

Participatieve analyse van de governance in het stelsel van de zelfstandigen

Deelverslag van het onderzoeksproject
“Opvolging en begeleiding van het secundaire netwerk van sociale zekerheid”
Leuven, België
2008-2009

Ellen FOBÉ & Koen VERHOEST
K.U.Leuven - Instituut voor de Overheid

INLEIDING.....	5
HOOFDSTUK 1 – OVERZICHT VAN DE BETROKKEN ACTOREN	7
1. Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen	8
1.1. Opdrachten	8
1.1.1. Beheer van de verzekerings- en bijdrageplicht.....	9
a) Toezicht op de verzekeringsplicht en bijdrageplicht van de zelfstandigen	9
b) Toekenning van het recht op uitkeringen	9
i. Toekenning van het recht op pensioen.....	10
ii. Toekenning van de voortgezette verzekering	10
iii. Toekenning van gezinsbijslagen	11
1.1.2. Beheer van het algemeen repertorium	11
a) ARZA	12
b) ARV	12
1.1.3. Beheer van de Nationale Hulpkas	12
1.1.4. Informatie- en studieopdracht	13
a) Informatieopdracht.....	13
b) Studieopdracht	13
1.1.5. Beheer financiële stromen	14
1.2. Beheersorganen	14
1.2.1. Raad van Beheer.....	15
1.2.2. Beheerscomité	16
1.2.3. De personen belast met het dagelijkse beheer	16
1.3. Structuur	17
1.4. Bestuursovereenkomst	18
2. Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid	19
2.1. DG Zelfstandigen	19
2.1.1. Opdrachten.....	19
a) Interpretatie en informatieverstrekking betreffende de reglementering	19
b) Toezicht op de sociale verzekeringsfondsen.....	20
i. Performantiecriteriën	21
ii. Sanctiemogelijkheden	21
c) Financiële en internationale opdrachten.....	22
2.1.2. Structuur	22
2.2. Commissie voor de Vrijstelling van de Bijdragen	23
3. Sociale Verzekeringsfondsen voor zelfstandigen	24
3.1. Historiek	24
3.2. Opdrachten	25
3.3. Werking.....	27
3.4. De Vereniging der Sociale Verzekeringsfondsen voor Zelfstandigen	28
4. Zelfstandigen	30
5. Overlegorganen.....	32
5.1. Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen.....	32
5.1.1. Opdrachten.....	32
5.1.2. Leden	33
5.1.3. Werking	34
5.2. Overlegplatform	35
6. Het stelsel der zelfstandigen	37

HOOFDSTUK 2 – ANALYSE VAN DE STURING EN OPVOLGING VAN DE UITVOERING 39

1. Algemene regels betrokken op de marktwerking	41
1.1. Aansluitingsplicht	41
1.1.1. Wettelijke verplichtingen	41
1.1.2. Controle	42
a) Input voor de controles	42
b) Output.....	42
c) Sancties.....	43
1.1.3. Vaststellingen	44
1.2. Erkende sociale verzekeringsfondsen.....	45
2. Opdrachtenproces 1 – het basisproces (pensioenverzekering).....	46
2.1. Ex ante: beheer van de loopbaangegevens	47
2.2. Ex nunc: behandeling van een pensioendossier	47
2.2.1. De pensioenaanvraag.....	47
2.2.2. Onderzoek van de aanvraag – waarop heeft de begunstigde recht?.....	48
a) Overdracht van informatie	49
b) Berekening van het pensioenbedrag.....	51
i. Basis	51
ii. Beperkingen.....	51
iii. Output	53
2.2.3. Uitbetaling van het pensioen	53
2.3. Ex post: Controle	54
2.3.1. Controle op de gegevens bij de fondsen	54
a) Intern toezicht door de SVF's.....	54
b) Administratief toezicht door de DG	55
i. Algemeen en specifiek administratief toezicht.....	55
ii. Output	56
iii. Sancties.....	56
2.3.2. Controle op de berekening van het pensioenbedrag bij het RSVZ	56
2.3.3. Controle op de uitbetaling bij de RVP.....	57
2.4. Vaststellingen.....	57
3. Opdrachtenproces 2 – Onterecht betaalde prestaties	60
3.1. Ex ante: Oorzaken en opsporing.....	60
3.2. Ex nunc: Terugvordering	61
3.3. Ex post: Controle	62
3.4. Vaststellingen.....	62
4. Financieel proces	63
4.1. Ex ante: Financiering	63
4.2. Ex nunc: Bijdragen.....	64
4.2.1. Bepaling van de bijdragen.....	65
a) Berekening	65
i. Zelfstandigen	65
ii. Vennootschappen	67
iii. Overzicht	68
b) Vrijstelling	68
4.2.2. Inning	70
a) Inningsplicht.....	70
b) Vordering	71
c) Afzien van de inning.....	71
4.2.3. Financiële stromen.....	72
a) Overdrachten van de SVF's naar het RSVZ	73
b) Overdrachten van het RSVZ naar de SVF's	74
4.2.4. Beheer van de bijdragegegevens.....	75
4.3. Ex post: Controle	76
4.3.1. Intern toezicht door het sociale verzekeringsfonds	76

4.3.2. Externe controle vanwege de DG Zelfstandigen	77
a) Administratieve en financiële controle.....	77
i. Specifiek en algemeen administratief en financieel toezicht	78
ii. Output	78
iii. Sancties.....	79
b) Performantiecriteria	79
i. Inhoud	79
ii. Output	79
iii. Sancties.....	80
c) Controle op de beheerssystemen	81
d) Financiële en boekhoudkundige controle.....	81
4.4. Vaststellingen.....	82
5. Beheersproces - beheerskosten.....	83
5.1. Ex ante: Financiering	83
5.2. Ex nunc: Bepaling van de beheerskosten	84
5.2.1. Berekeningsgrond.....	84
5.2.2. Goedkeuring door de bevoegde minister	84
5.2.3. Inning	85
5.2.4. De beheerskosten van het NHSVZ	86
5.3. Ex post: Controle	87
5.3.1. Administratief en boekhoudkundig toezicht op de aanwending van de beheerskosten	87
5.3.2. Financiële controle op de reserves	88
5.4. Vaststellingen.....	90
5.4.1. Erkenning van het vrije karakter van de SVF's.....	90
5.4.2. Evolutie naar een herfinanciering van de SVF's	91
HOOFDSTUK 3 – ANALYSE VAN DE MARKTWERKING	94
1. Concurrentie en marktwerking	94
1.1. Aantal en aard	94
1.1.1. Verdeling van de markt	94
1.1.2. Winstprincipe.....	95
1.2. Afstemming van vraag en aanbod	95
1.3. Concurrentie in een quasi-markt.....	96
1.3.1. Concurrentie op de beheerskosten	97
1.3.2. Concurrentie op de dienstverlening	98
1.3.3. Beperkingen van de concurrentie.....	98
a) Traditie van overleg	98
b) Beperkte concurrentie langs de kant van de aanbodzijde	99
c) Beperkte keuzemotieven aan de vraagzijde	99
d) Afwezigheid van winstprincipe.....	99
2. Toezicht door de overheid	100
HOOFDSTUK 4 – VASTSTELLINGEN EN AANBEVELINGEN.....	101
1. Verdeling van taken binnen het stelsel der zelfstandigen.....	101
2. Analyse van de coördinatie.....	102
3. Vraagstukken.....	104
3.1. Wat met de controle door de DG?	104
3.2. De financiering van de fondsen gekoppeld aan kwaliteitsindicatoren?.....	106
3.3. Wat met de complexiteit van het systeem?	108

INLEIDING

Dit verslag een van de outputs van het onderzoeksproject "Opvolging en begeleiding van de secundaire netwerken van sociale zekerheid". Dit project werd uitgevoerd door het Instituut voor de Overheid, op opdracht van de POD Federale Wetenschapsbeleid en in samenwerking met de FOD Sociale Zekerheid.

Het onderzoeksproject streeft drie doelstellingen na. Ten eerste beoogt het de werkelijke sturingsprocessen die onder de actoren plaatsvinden, te beschrijven, aan de hand van een ideaaltypisch analysekader. Ten tweede heeft het project als doel de takken met elkaar te vergelijken, op het vlak van sturing en coördinatie. Ten derde is het de bedoeling vervolmakingsporen voor te stellen, zodat een debat onder de actoren kan plaatsvinden over de governance van hun tak.

Gedurende anderhalf jaar werden deze doelen nagestreefd in vijf casestudies, in chronologische volgorde: de tak ziekte- en invaliditeitsverzekering, de tak jaarlijkse vakantie van de arbeiders, de tak kinderbijslagen van de werknemers, de tak arbeidsongevallen en de regeling van sociale zekerheid der zelfstandigen.

Elke case werd als een sturingsysteem opgevat, waar elementen in wisselwerking met elkaar staan. De sturingsystemen werden geëvalueerd op basis van hun geloofwaardigheid ten opzichte van de buitenwereld. De vraag werd gesteld of de risico's die uit de wisselwerking van de sturingsinstrumenten en uit het gedrag van de actoren voortvloeien, door het sturingsysteem gedekt worden.

Uit deze opzet werden de onderzoeksmethoden en de formulering van de verschillende deelverslagen afgeleid.

Wat de onderzoeksmethodes betreft, werd er voor de formule van een participatieve analyse gekozen. De volgende stappen werden in elke casestudie gevolgd. Ten eerste werd een analyse van de wetgeving gevoerd. Op basis daarvan werd een sjabloon opgesteld, waar een aantal sturingsinstrumenten geïdentificeerd en formeel beschreven werden. Ten tweede werden de belangrijkste actoren van elke tak geïnterviewd. De interviews hadden drie doelstellingen: (1) leren hoe de in de wetgeving geïdentificeerde sturingsinstrumenten werkelijk ingezet worden, (2) de percepties van de actoren kennen over de sterktes en de zwaktes van de sturingsinstrumenten, evenals (3) hun visie voor de toekomst. Ten derde werd een voorlopig verslag opgesteld, op basis van de analyse van de wetgeving en de interviews. De actoren worden hierin beschreven en de processen via

dewelke ze elkaar aansturen, geanalyseerd. Indien relevant komt de marktwerking aan bod. Er worden vervolmakingsporen voorgesteld. Ten slotte werden de voorlopige verslagen aan de geïnterviewden teruggekoppeld om na te gaan of de feiten die de analyse gronden correct werden weergegeven. Er werd zoveel mogelijk met de opmerkingen van de actoren rekening gehouden om te komen tot de definitieve verslagen.

De doelstellingen van het onderzoek, het opzet van de casestudies en de onderzoeksmethoden hebben de toon van de analyse bepaald. Tijdens de interviews konden de actoren soms elkaars gedrag beoordelen. Dergelijke uitspraken werden opgevat als de uitdrukking van het mogelijke bestaan van bepaalde risico's in het sturingsysteem. Als meerdere actoren van verschillende organisaties dezelfde risico's aanhaalden, werd er in de analyse rekening gehouden met de kans dat bepaalde risico's zich zouden voordoen indien deze niet beheer(s)d werden. Hieruit vloeit voort dat geen enkele uitspraak die doorheen de verslagen terug te vinden is, als een bewijs van het bestaan van bepaalde praktijken moet worden beschouwd. De aanbevelingen werden uitgedrukt in overeenstemming met deze aanpak. Ze werden geformuleerd om de mogelijke risico's te beheersen indien zij zich zouden voordoen.

Doorheen dit verslag werd er getracht een duidelijk onderscheid te maken tussen (1) de feiten, (2) de standpunten van de actoren, (3) de aanbevelingen van het onderzoeksteam, en (4) de reacties van de actoren. Telkens er gebruikt wordt gemaakt van cursieve letters, worden uitspraken uit interviews weergegeven van één of meerdere actoren. Dit betekent echter niet noodzakelijk dat er hierover een consensus bestaat bij de geïnterviewden. De aanbevelingen worden in aparte secties geplaatst en duidelijk vermeld door het onderzoeksteam. Ze worden uitgedrukt in termen van coherente systemen.

De terugkoppelingsfase had aanvankelijk niet als doel de door de actoren uitgedrukte standpunten of de voorgestelde vervolmakingsporen als dusdanig ter discussie stellen. Nochtans werd er zoveel mogelijk geprobeerd met het voorbehoud van de actoren rekening te houden indien dit werd geformuleerd. Indien er sprake was van fundamentele opmerkingen op het onderzoek, werden deze in het verslag opgenomen en zo veel mogelijk vermeld bij de betrokken paragrafen. Voor zover dit mogelijk was, werd er getracht de anonimiteit van de actoren te beschermen.

HOOFDSTUK 1 – OVERZICHT VAN DE BETROKKEN ACTOREN

In dit eerste hoofdstuk worden de actoren betrokken op het stelsel van de zelfstandigen weergegeven. Hierin worden hun taken en functies besproken. Belangrijk op te merken hieromtrent is dat het onderwerp van analyse in dit rapport in principe een sociaal zekerheidsstelsel op zich vormt. Daar waar de andere sectoren van de sociale zekerheid normaliter betrokken zijn op één aspect (bijvoorbeeld pensioenen, werkloosheid, gezinsbijslag), is het stelsel van de zelfstandigen belast met de uitvoering van deze verschillende deelsectoren. De andere sectoren van de sociale zekerheid zijn immers bevoegd voor de werknemers, zij het uit de private of uit de publieke sector. Het stelsel van de zelfstandigen heeft daarentegen, zoals de naam reeds aangeeft, betrekking op de personen die hun activiteiten uitoefenen als zelfstandige.

De sociale zekerheid van de zelfstandigen wordt geregeld via het sociaal statuut der zelfstandigen dat in 1967 tot stand werd gebracht (Van Langendonck, 2008(a): 55). De politieke verantwoordelijkheid omtrent het sociaal statuut ligt bij de minister van KMO's, Zelfstandigen, Landbouw en Wetenschapsbeleid en meer bepaald bij diens bevoegdheid voor Zelfstandigen. Het is de Federale Overheidsdienst (FOD) Sociale Zekerheid waarbinnen deze bevoegdheden uitwerking krijgen. (Pieters & Schoukens, 2006:44)

Ook in dit stelsel zijn de actoren onder te verdelen over het primaire en het secundaire netwerk. De onderverdeling tussen publieke en private actoren komt hier grotendeels mee overeen. Er zijn twee publieke actoren betrokken op het stelsel van de zelfstandigen. Het gaat om het Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen (RSVZ), dat als Openbare Instelling van de Sociale Zekerheid (OISZ) belast is met onder andere het beheer van het stelsel en de inning van de bijdragen, en de Directie-generaal Zelfstandigen (DG Zelfstandigen) van de FOD Sociale Zekerheid, belast met controleactiviteiten op de uitvoering door de actoren uit het secundaire netwerk. Dit zijn de private actoren en meerbepaald de Sociale Verzekeringsfondsen voor zelfstandigen (SVF), die belast zijn met de uitvoering van het sociaal statuut. Als laatste actoren in het stelsel zijn er uiteraard de zelfstandigen zelf die zich dienen aan te sluiten bij een van de SVF's. Daarnaast zijn er de Commissie voor Vrijstelling van Bijdragen en de informele en formele overlegfora die op het stelsel betrokken zijn en die dienen vermeld te worden in onze analyse in dit eerste hoofdstuk.

In wat volgt worden deze verschillende actoren gesitueerd en worden hun taken en opdrachten toegelicht. Dit gebeurt aan de hand van een formele analyse op basis van een aantal wettelijke en andere teksten die van toepassing zijn op het stelsel. In tweede instantie wordt er gebruik gemaakt van interviews om een aanvullend zicht te krijgen op de praktijk.

1. Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen

Het Rijksinstituut voor de Sociale Verzekering der Zelfstandigen werd opgericht op 1 januari 1971 en behoort tot de Openbare Instellingen van de Sociale Zekerheid. Als OISZ is het RSVZ belast met het beheer van de sociale zekerheid van de zelfstandigen. (<http://www.rsvz.be>) Het werkt hiervoor nauw samen met de partners uit het stelsel. (RSVZ, 2007: 1).

Het RSVZ is belast met verschillende opdrachten. Deze worden hieronder toegelicht. In tweede instantie wordt de structuur van het Rijksinstituut besproken. Hierin komen de organen van de OISZ, evenals de personen belast met het dagelijks bestuur aan bod. In derde instantie wordt er ingegaan op de tweede bestuursovereenkomst die het RSVZ met de bevoegde minister van Zelfstandigen heeft afgesloten. Deze bestuursovereenkomst legt de instelling een aantal taken en opdrachten op waarvoor naar een zo goed mogelijke uitvoering ervan dient gestreefd te worden.

De belangrijkste wetten die hieromtrent van toepassing zijn – op het stelsel in het algemeen, maar ook voor de werking van het RSVZ – zijn:

- Het KB nr.38 van 27 juli 1967 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen (KB nr.38)
- Het KB van 19 december 1967 houdende algemeen reglement in uitvoering van KB nr.38 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen (ARS)
- De KB's en wetten waarnaar artikel 18 van het KB nr.38 verwijst en die betrekking hebben op de opdrachten van het Rijksinstituut omtrent het recht op uitkeringen dat voor de zelfstandige ontstaat ten gevolge van het naleven van de verplichtingen omschreven in het KB
- Het KB van 19 juli 2006 houdende de Tweede Bestuursovereenkomst (2006-2008) van het Rijksinstituut voor de sociale verzekering der zelfstandigen (Tweede Bestuursovereenkomst)

1.1. Opdrachten

De opdrachten van het RSVZ zijn terug te vinden in artikel 18 en 21 van KB nr.38. Ze worden hieronder in eerste instantie opgesomd en daarna verder uitgewerkt.

- Beheer van de verzekerings- en bijdrageplicht
- Beheer van het algemeen repertorium van de zelfstandigen

- Beheer van de Nationale Hulpkas voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen (NHSVZ) – dit is de publieke verzekeringskas in het stelsel
- Informatie- en studieopdracht
- Beheer financiële stromen in het stelsel

1.1.1. Beheer van de verzekerings- en bijdrageplicht

Het RSVZ beschikt over de dienst Verplichtingen die dit eerste takenpakket rond het beheer van de verzekerings- en bijdrageplicht uitoefent. De dienst kan hiervoor een beroep doen op elektronische informatiestromen (onder andere voor de inkomensgegevens via de administratie der directe belastingen) of de dienst Inspectie. (Art. 3.1 Tweede Bestuursovereenkomst,)

De dienst Inspectie is een ondersteunende dienst. Haar inspecteurs voeren het toezicht uit naar aanleiding van aanvragen uit de interne diensten (zoals de dienst Verplichtingen, of de dienst Pensioenen), maar ook externe instellingen (zoals de ziekenfondsen, SVF's of de Commissie voor Vrijstelling van Bijdragen) kunnen een aanvraag tot controle richten tot deze dienst. (RSVZ, 2006:9; RSVZ, 2007:10)

a) Toezicht op de verzekeringsplicht en bijdrageplicht van de zelfstandigen

Een eerste opdracht van het RSVZ betreft het vervullen van de taken met betrekking tot de verzekerings- en bijdrageplichten van natuurlijke personen of rechtspersonen ten gevolge van het sociaal statuut der zelfstandigen. Het RSVZ is enerzijds belast met de beslissing tot **opsporing, ingebrekestelling en controle** van de zelfstandigen en vennootschappen voor wat de verzekeringsplicht betreft – hieraan gekoppeld is de ambtshalve aansluiting bij het NHSVZ en de financiële sanctie voor de niet aangeslotene indien de termijnen tot aansluiting niet werden nageleefd. In verband met de bijdrageplicht heeft de instelling tot opdracht om ten eerste te beslissen over de **aanvragen** tot vrijstelling van verhoging van de sociale bijdragen op basis van artikel 48 ARS. Ten tweede dient de RSVZ de consolidatiebijdragen en de sociale bijdragen van de bij de NHSVZ aangesloten zelfstandigen en vennootschappen te **innen**. (Art. 3.1. Tweede Bestuursovereenkomst) Het RSVZ staat ook in voor het verzamelen van alle mogelijke **informatie** die kan dienen om de periodes van aansluiting te bepalen en de te betalen bijdragen te berekenen (RSVZ, 2007:10).

b) Toekenning van het recht op uitkeringen

Het beheren van de informatie rond de verzekerings- en bijdrageplicht gebeurt eveneens in het kader van het onderzoek naar de rechten die voortvloeien uit de verzekeringsplicht voor zelfstandigen. Het RSVZ heeft hier een bevoegdheid naar twee groepen onderworpen toe. De toekenning van rechten

gebeurt bijvoorbeeld voor de pensioenen, gelijkgestelde periodes, voortgezette verzekering bij de zelfstandigen en voor de rechten van voormalige kolonisten. Daarnaast is het RSVZ de beslissende instelling ook over de rechten in verband met de gezinsbijslagen en de sociale verzekering in geval van faillissement ten aanzien van de aangeslotenen van de NHSVZ. Voor deze laatste groep (en in een aantal bijzondere gevallen) staat het RSVZ eveneens in voor de uitbetaling van de gezinsbijslagen en sociale verzekering in geval van faillissement. (Art.2.1. Tweede Bestuursovereenkomst)

i. Toekenning van het recht op pensioen

Het RSVZ staat hierbij in de eerste plaats in voor het onderzoek van de rechten ten gevolge van de **pensioenaanvragen** door zelfstandigen. Het onderzoek gebeurt enerzijds ambtshalve (wanneer de zelfstandige de pensioenleeftijd nadert – meerbepaald ongeveer 15 maanden ervoor), maar kan anderzijds ook plaatsvinden op aanvraag van de zelfstandige zelf (wanneer de zelfstandige de datum van zijn pensioen zelf kiest). Daarnaast zorgt het RSVZ op actieve wijze voor de elektronische inzameling van de loopbaangegevens bij de SVF's en het onderzoek en de berekening van het pensioen van de zelfstandigen.

In de tweede plaats is het bijhouden van deze informatie belangrijk voor de **pensioenraming** van de zelfstandigen. Dit gebeurt in het kader van de uitvoering van 'Project 44', verwijzend naar regeringsbeslissing 44 van het Generatiepact. Daarbij wordt, vooreerst, voorzien dat tegen 2010 elke zelfstandige op de leeftijd van 55 jaar op automatische wijze een geïndividualiseerde raming van de pensioenrechten ontvangt die mogelijk zou bereikt worden op de wettelijke pensioenleeftijd. Deze fase is sinds juli 2007 van start gegaan. Daarenboven zou het in de toekomst voor iedere zelfstandige op elk moment mogelijk moeten worden om via een internettoepassing een simulatie te kunnen vragen van de reeds opgebouwde pensioenrechten, berekend op grond van de werkelijke loopbaangegevens. (RSVZ, 2006:17; RSVZ, 2007:18)

ii. Toekenning van de voortgezette verzekering

Het principe van de **voortgezette verzekering** kan worden aangevraagd door een zelfstandige die na het stoppen van een zelfstandige activiteit niet onmiddellijk een nieuwe activiteit opzet. Door het betalen van een bepaalde bijdrage kan deze dan blijven genieten van de sociale dekking volgens het sociaal statuut der zelfstandigen. Het RSVZ dient deze aanvragen te behandelen en de beslissing te nemen om de voortgezette verzekering toe te staan of te weigeren. (RSVZ, 2006:18; RSVZ, 2007:18)

iii. Toekenning van gezinsbijslagen

In bepaalde gevallen, ten slotte, staat het RSVZ (en niet de SVF's, zoals normaal het geval is) in voor de toekenning van de **gezinsbijslag** en de uitbetaling ervan. Bovendien kunnen de SVF's beroep doen op de contacten van het RSVZ met andere (buitenlandse) sociale zekerheidsinstellingen bij twijfel rond de uitbetaling van de gezinsbijslagen aan een zelfstandige die in het buitenland verblijft of werkt. Het RSVZ dient hiervoor als **intermediaire organisatie** tussen de SVF's vanwaar een vraag wordt gesteld, en de buitenlandse instellingen die het onderzoek naar die vraag voeren. (RSVZ, 2006:18; RSVZ, 2007:18)

1.1.2. Beheer van het algemeen repertorium

Er zijn twee databanken waarover het RSVZ het beheer heeft:

- Het Algemeen Repertorium Zelfstandige Arbeiders (ARZA)
- Het Algemeen Repertorium Vennootschappen (ARV)

In deze repertoria worden de gegevens (financiële gegevens, loopbaan- en privégegevens) betreffende de zelfstandigen onderworpen aan het sociaal statuut en de vennootschappen die eveneens bijdrageplichtig zijn, bijgehouden en geëxploiteerd. Op basis hiervan worden de plichten van de zelfstandigen en de vennootschappen gemonitord en hun rechten – voor de zelfstandigen – gevrijwaard. (Art.2.1. Tweede Bestuursvereenkomst) Het Rijksinstituut fungeert bovendien als doorgeefluik voor de informatie die vanuit andere OISZ of de FOD Financiën wordt aangebracht en door de SVF's dient te worden verwerkt.

Het uitgangspunt bij het beheer van de informatie rond de zelfstandigen is dat de **authentieke gegevens bij de SVF's** liggen. Zij hebben hiervoor elk voor zich een eigen informaticasysteem ontwikkeld. Dit wijst op het vrije karakter van de SVF's in het stelsel. Het RSVZ beschikt via het ARZA over een databank die een kopie is van een deel van deze gegevens (informatie over bijdragebetalingen zijn voorlopig bijvoorbeeld enkel beschikbaar bij de SVF's, niet bij het RSVZ).

In principe houdt het RSVZ toezicht op de verwerking en aanpassing van die gegevens door de verzekeringsfondsen. In de praktijk betekent dit dat indien bij consultatie van de gegevens van de SVF's door het RSVZ een verschil kan worden vastgesteld tussen beide databanken, het RSVZ een vraag naar verduidelijking naar de kas zal sturen om de werkelijke toestand vast te stellen.

Daarnaast dient melding te worden gemaakt van het platform 'Gegevensbeheer'. Dit overlegplatform, actief sinds september 2006, heeft als doel om het overleg, de samenwerking en prioriteiten te bepalen

met betrekking tot de kwaliteit van de gegevens in de algemene repertoria. Het uiteindelijke doel is de vereenvoudiging van de procedures die aan de basis liggen van de activiteiten waarvoor de SVF's bevoegd zijn. (RSVZ, 2007:21)

a) ARZA

Het **Algemeen Repertorium Zelfstandige Arbeiders** is een database die twee doelen dient, namelijk de verzameling van alle beleidsrelevante gegevens met betrekking tot de zelfstandigen en het functioneren als doorgeefluik op basis waarvan de communicatie tussen het primaire en het secundaire netwerk van de sociale zekerheid verloopt (RSVZ, 2007:20) en waarin het RSVZ als beheerder van het secundaire netwerk optreedt als een mini-kruispuntbank (Art.3.5. Tweede Bestuursovereenkomst).

De informatie die hierin wordt verzameld, kan worden geraadpleegd door alle actoren uit het netwerk, maar werd aangebracht vanuit de Commissie voor Vrijstelling van de Bijdragen (die zelf geen enkele wijziging in het repertorium kan aanbrengen), het RSVZ en (in hoofdzaak) de SVF's. Het ARZA kan beschouwd worden als het centrale element van het elektronische systeem rond het primaire netwerk van het sociaal statuut der zelfstandigen, maar dient als aanvulling te worden gezien op de Kruispuntbank (KSZ) en andere gegevensbanken bij andere OISZ. (<http://www.ksz.fgov.be>; RSVZ, 2007:20)

b) ARV

Het **Algemeen Repertorium Vennootschappen** heeft betrekking op de gegevens in de Kruispuntbank van Ondernemingen (KBO) en deze over de aansluiting- en bijdrageplicht van de ondernemingen in het stelsel van de zelfstandigen. Het aanbrengen van informatie in het ARV gebeurt door het RSVZ en de SVF's. Het zijn ook enkel de SVF's zelf die toegang hebben tot de uitwisseling van informatie hierin. (RSVZ, 2007:21)

1.1.3. Beheer van de Nationale Hulpkas

In de schoot van het RSVZ wordt een **Nationale Hulpkas voor de sociale verzekeringen der zelfstandigen** of NHSVZ opgericht die in staat voor de uitvoering van dezelfde opdrachten als deze die de vrije sociale verzekeringsfondsen hebben ten aanzien van de zelfstandigen. In het geval van de NHSVZ zijn de zelfstandigen hier ofwel op vrijwillige basis aangesloten, ofwel ambtshalve, ten gevolge van de niet-naleving van de verzekeringsplicht binnen de vooropgestelde termijn. (Art.20§3 1°, KB nr.38)

De NHSVZ heeft geen afzonderlijke rechtspersoonlijkheid van deze van het RSVZ, maar wordt op boekhoudkundig (administratief) vlak afzonderlijk beheerd. Hiervoor is het onderworpen aan dezelfde

controle als het beheer van het RSVZ. (Art.20§3 2°) De Hulpkas staat in voor informatieverstrekking, advisering, aansluiting, inning van bijdragen, uitbetaling van de gezinsbijslag en uitkeringen bij faillissement, en het aanvullend wettelijk pensioen (Art.3.4. Tweede Bestuursovereenkomst).

Het aandeel van de Nationale Hulpkas voor wat de verzekeringsplichtige zelfstandigen betreft is zeer klein. Ongeveer 1,84% van de verzekeringsplichtigen is aangesloten bij de NHSVZ. (RSVZ, 2007:86). Slechts drie van de dertien andere instellingen hebben nog minder aangeslotenen. Wat de verzekeringsplichtige vennootschappen betreft is het aandeel van de NHSVZ groter. Op een totaal van 387.861 vennootschappen is 16,5% aangesloten bij de Hulpkas (RSVZ, 2007:89). Hiermee is de Hulpkas het tweedegrootse fonds waar de vennootschappen aangesloten zijn.

1.1.4. Informatie- en studieopdracht

Het RSVZ heeft tot opdracht om de gegevens over de onderworpenen en rechthebbenden te verstrekken en, in het kader van het sociaal statuut, studieopdrachten uit te voeren op vraag van de bevoegde minister (Art.21§2 4°-5°, KB nr.38).

a) Informatieopdracht

De dienst Inspectie functioneert niet alleen ter ondersteuning van het opsporen van zelfstandigen en vennootschappen die niet in de regel zijn met hun verplichtingen, maar – veel belangrijker – zorgt samen met de dienst Communicatie voor de externe relaties van het RSVZ. Zo kan de dienst Inspectie zitdagen organiseren in gemeenten met het oog op **informatie- en hulpverlening** ten aanzien van zelfstandigen over hun sociaal statuut. (RSVZ, 2007:27-28)

De dienst Algemene en Juridische Studiën heeft dan weer onder meer als basisopdracht het verstrekken van adviezen over het sociaal statuut der zelfstandigen, en voor de interne diensten of op aanvraag van de bevoegde minister, of andere instellingen betrokken op het stelsel. In samenwerking met de DG Zelfstandigen wordt ook voorzien in het opstellen van richtlijnen omtrent de toepassing van de wetgeving. Dit met het oog op het verzekeren van een optimale dienstverlening in het stelsel. (Art.4.3. Tweede Bestuursovereenkomst)

b) Studieopdracht

De dienst Statistiek verzamelt en publiceert **gegevens, analyses en studies** in verband met het sociaal statuut der zelfstandigen. Zo worden statistische gegevens bijgehouden over de verzekeringsplicht van de zelfstandigen, dit met het oog op informatieverstrekking en vergelijking

naar andere sectoren toe, maar ook in het kader van wetsaanpassingen of simulaties omtrent de impact ervan. (Art.4.3. Tweede Bestuursvereenkomst)

1.1.5. Beheer financiële stromen

Artikel 3.6. van de Tweede Bestuursvereenkomst met het RSVZ vermeldt dat de instelling:

belast [is] met de uitvoering van het globaal financieel beheer van het sociaal statuut der zelfstandigen. Deze opdracht omvat :

- alle activiteiten met betrekking tot het ontvangen van de door de sociale verzekeringsfondsen en de eigen diensten geïnde bijdragen;
- het toezicht op de doorstorting van de door die sociale verzekeringsfondsen geïnde bijdragen;
- het beheer van de staatssubsidie en de alternatieve financiering;
- het beheer van de financiële middelen van het sociaal statuut;
- het verdelen van de nodige middelen naar de betalingsorganismen, de meewerkende instellingen en de Nationale Hulpkas voor sociale verzekeringen der zelfstandigen, na voorafname van de administratiekosten, de overdracht aan het RIZIV betreffende de personen met een gemengde loopbaan en de terugbetalingen in kapitaal en intrest van de aangevane leningen

Het RSVZ ziet met andere woorden toe op de doorstorting van overheidssubsidies waarop het stelsel recht heeft volgens artikel 19 van het KB van 19 juli 1967 (jaarlijkse overdracht naar het RSVZ) en de sociale bijdragen die werden geïnd door de SVF's (dagelijkse overdracht naar het RSVZ) om vervolgens ook in te staan voor de correcte verdeling van deze financiële middelen over de verschillende uitbetalingsinstellingen in het stelsel, meerbepaald de SVF's, de RVP en de mutualiteiten (afgesproken, veelal maandelijkse, termijnen). Deze verdeling gebeurt volgens de behoeften van de verschillende uitbetalingsinstellingen voor de sectoren in het stelsel van de zelfstandigen. (zie *infra*)

1.2. Beheersorganen

Artikel 21§3 van het KB nr.38 voorziet dat het RSVZ wordt beheerd door een raad van beheer (RvB) en bepaalt de samenstelling ervan. In de schoot van deze raad wordt ook een beheerscomité opgericht. Het dagelijkse beheer van de instelling is in handen van de administrateur-generaal. Deze elementen worden hieronder verder uitgewerkt.

1.2.1. Raad van Beheer

De Raad van Beheer van het RSVZ bestaat uit 23 leden met beslissende stem, meerbepaald

- een voorzitter,
- achttien leden die de zelfstandigen vertegenwoordigen, waarvan
  - o drie vertegenwoordigers van de landbouwers,
  - o vijftien vertegenwoordigers van de zelfstandigen
- twee vertegenwoordigers van de SVF's,
- twee vertegenwoordigers van de gezinsorganisaties

...en zes leden met raadgevende stem, zijnde

- een vertegenwoordiger van de minister van Landbouw
- een vertegenwoordiger van de minister van Sociale Zaken
- twee regeringscommissarissen (minister van Begroting en Zelfstandigen)
- de administrateur-generaal en zijn adjunct

De stemgerechtigde leden van de RvB worden benoemd door de Koning op voordracht van de representatieve organisaties (uitgezonderd de voorzitter), en zijn zoals de rest van de leden, buiten de administrateur-generaal en zijn adjunct, benoemd voor een periode van zes jaar. (Art.21§3, KB nr.38)

De RvB beschikt over alle bevoegdheden betreffende het beheer, de organisatie en de uitvoering van de opdrachten van het RSVZ. Daarnaast staat de Raad van Beheer in voor de benoeming van het personeel en de voordracht van de managementfuncties die ter benoeming aan de Koning worden voorgelegd. (Art.21§4, KB nr.38) Deze bevoegdheden worden gedeeld met het beheerscomité volgens de bepalingen in artikel 71 van het ARS.

De bevoegdheden over de organisatie van het sociaal statuut der zelfstandigen, en dus over het stelsel op zich liggen hoofdzakelijk bij het Algemeen Beheerscomité (zie *infra*).

Opmerking

1. Een vergelijking met andere sectoren van de sociale zekerheid laat ons toe te stellen dat de Raad van Beheer van de beherende OISZ in het stelsel der zelfstandigen, gelijkaardig is aan het beheerscomité bij de verschillende OISZ in het stelsel der werknemers. Op de gelijkenissen en verschillen in administratieve structuren tussen het werknemersstelsel en dat van de zelfstandigen wordt in een zesde paragraaf van dit eerste hoofdstuk dieper ingegaan.

2. In tegenstelling tot andere OISZ is de RvB van het RSVZ dus niet paritair samengesteld uit vertegenwoordigers van werknemers- en werkgeversorganisaties. Het is uiteraard normaal dat in het stelsel van de zelfstandigen geen werknemersorganisaties vertegenwoordigd zijn. De samenstelling van de RvB doet wel vermoeden dat er rekening wordt gehouden met de specificiteit van het stelsel, door ook vertegenwoordigers van de SVF's en van de gezinsorganisaties op te nemen.

Een van de geïnterviewden geeft aan dat het principe van de vertegenwoordiging steunt op het onderscheid tussen de organisaties (zelfstandigen, gezinnen, verzekeringsfondsen) en de overheid. Waarbij de overheid als toezichthouder enkel beschikt over een raadgevende stem.

3. Er moet bovendien worden opgemerkt dat de sociale verzekeringsfondsen niet alleen formeel vertegenwoordigd zijn in de RvB van het RSVZ, maar ook op informele wijze aanwezig zijn. Op de 15 afgevaardigden van de zelfstandigen zijn er 6 directeurs of leden van de SVF's die zorgen voor een informele vertegenwoordiging, evenals 2 van de 3 vertegenwoordigers van de landbouwers.

1.2.2. Beheerscomité

In de schoot van de RvB wordt een beheerscomité opgericht. De leden van het beheerscomité worden na advies van de RvB door de Koning benoemd (Art.21§3, KB nr.38). Het beheerscomité vergadert in principe net voor de bijeenkomst van de Raad van Beheer en is bevoegd voor andere materies dan deze laatste.

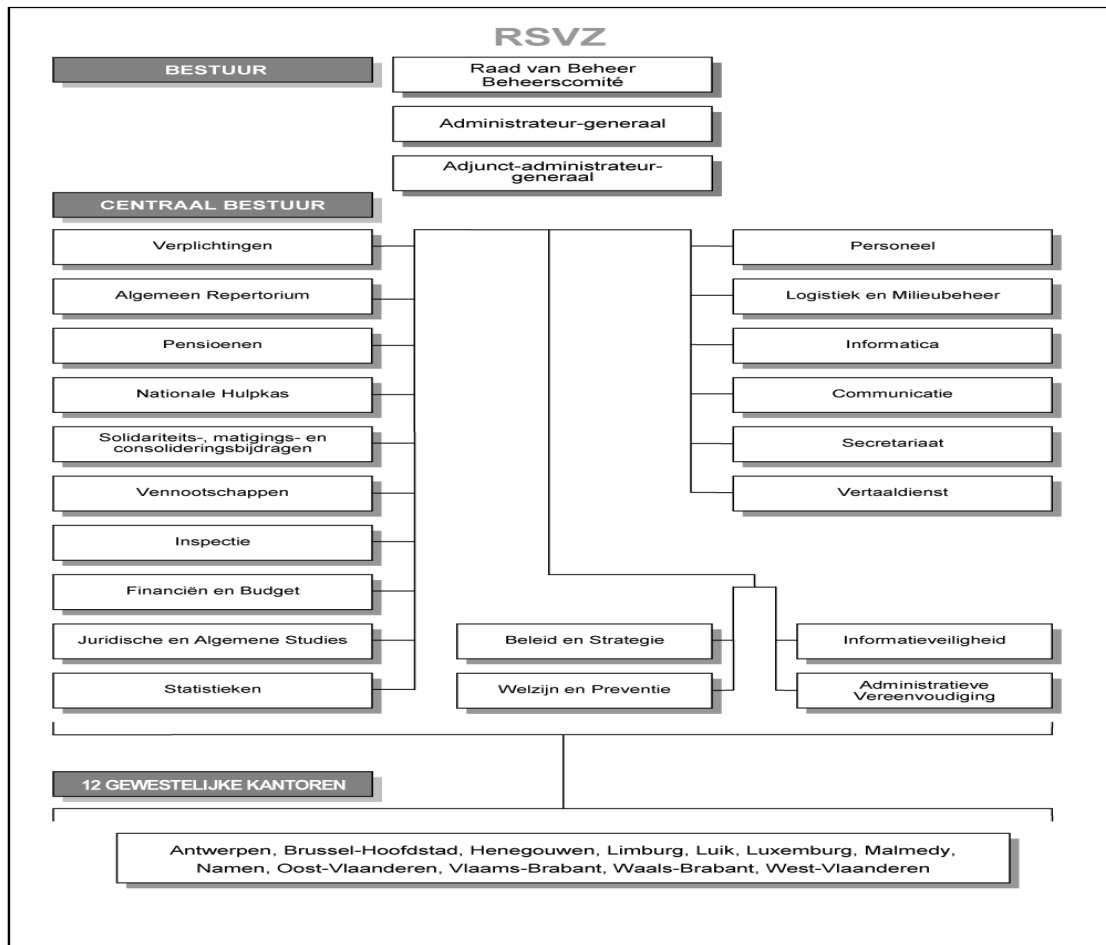
De bevoegdheden van het beheerscomité betreffen vooral het personeelsbeleid, en meerbepaald het vacant verklaren van betrekkingen en het benoemen van graden en promoties voor alle niveaus in de organisatie behalve niveau 1 (Art.71§1 ARS).

1.2.3. De personen belast met het dagelijkse beheer

De administrateur-generaal is belast met de leiding van het RSVZ en leidt de RvB en het beheerscomité – waar hij als niet-stemgerechtigd lid deel van uitmaakt – en waar hij alle voorstellen nuttig voor de werking van de organisatie voorlegt. Daarnaast voert de administrateur-generaal de beslissingen van de RvB en het Beheerscomité uit. Hij wordt hierin bijgestaan door de adjunct administrateur-generaal die hem in geval van afwezigheid ook vervangt. (Art.21§5 en 6, KB nr.38)

1.3. Structuur

Figuur 1 – Organogram van het Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen (<http://www.rsvz.be>)

Het RSVZ is een gedecentraliseerde instelling met een hoofdkantoor in Brussel, en gewestelijke kantoren verspreid over de rest van het land. Het centrale bestuur in Brussel waar de directies van de verschillende diensten zich bevinden, staat in voor de administratieve aansturing en ondersteuning van de bijkantoren in de verschillende provincies. In deze bijkantoren kunnen de zelfstandigen terecht met vragen over hun sociaal statuut. De bijkantoren functioneren met andere woorden als een element in de dienstverlening naar de klanten van het stelsel toe en beschikken over volgende diensten: (<http://www.rsvz.be>)

- een dienst Pensioenen die in staat is voor de toekenning van de pensioenen aan zelfstandigen
- een dienst Verplichtingen die de verplichtingen van de zelfstandige nagaat en alle gegevens hieromtrent verzamelt
- een dienst Inspectie die naast het uitvoeren van controles ter plaatse ook informatie verschaft aan de zelfstandigen

- een afdeling van de Nationale Hulpkas die voor de aangeslotenen de bijdragen int en de gezinsbijslagen en de sociale verzekering bij faillissement uitbetaalt

1.4. Bestuursovereenkomst

Het KB van 19 juli 2006 houdt de invoering in van een Tweede Bestuursovereenkomst tussen het RSVZ en de Belgische Staat, en meerbepaald de minister van Zelfstandigen, voor de periode 2006-2008. In deze bestuursovereenkomst gaan zowel het RSVZ als de Staat verbintenissen aan opdat de opdrachten die hierin omschreven worden zo goed mogelijk kunnen worden uitgevoerd. Voor de Staat betekent dit dat zij regelmatig in overleg zal dienen te treden met de betrokken Instelling en haar Raad van Beheer, zowel wat het uittekenen van het beleid betreft, als de uitvoering van de overeenkomst zelf en de evaluatie ervan.

De bestuursovereenkomst werd opgesteld met het oog op de concrete functionering van het RSVZ en vormt de basis voor de opstelling van het bestuursplan en de rapportering over het functioneren van het Rijksinstituut. De operationele taken waartoe het RSVZ zich verbindt en waaraan ze volgens de van toepassing zijnde wetgeving gebonden is, worden in de bestuursovereenkomst vertaald naar operationele doelstellingen met indicatoren en daaraan verbonden projecten. De kwantificeerbare doelstellingen, zo wordt aangegeven, worden op regelmatige basis opgevolgd en geëvalueerd aan de hand van boordtabellen. (Tweede Bestuursovereenkomst)

Het RSVZ engageert zich met deze bestuursovereenkomst tot het zo goed mogelijk realiseren van de aangegane verbintenissen, maar kan ik geen geval juridisch gehouden worden aan deze verbintenissen.

Opmerking

De bestuursovereenkomst houdt een verantwoording in aan de bevoegde minister over de prestaties van de instelling. Naast deze verticale verantwoording, legt het RSVZ ook verantwoording af aan de stakeholders. *Doordat de zelfstandigen via hun representatieve organisaties vertegenwoordigd zijn in de Raad van Beheer van het RSVZ wordt op systematische wijze verantwoording afgelegd aan deze klanten van het stelsel en van de instelling, zo wordt aangegeven.* De dagelijkse werking en de effectieve aanbreng van onderwerpen gebeurt hoofdzakelijk vanuit de instelling zelf, maar de aanwezigheid van deze organisaties in de RvB van het RSVZ zorgt voor een bepaalde mate van medebeheer die de legitimiteit van de instelling alleen maar kan verhogen, zo lijkt het.

2. Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid

Binnen de FOD Sociale Zekerheid is de DG Zelfstandigen van belang voor het stelsel. Deze is onder meer belast met de controle op de sociale verzekeringsfondsen. Bovendien maakt de Commissie voor Vrijstelling van Bijdragen deel uit van de DG. Deze commissie staat, zoals de naam het reeds doet vermoeden, in voor de behandeling van verzoeken tot vrijstelling van bijdragen door de zelfstandigen.

2.1. DG Zelfstandigen

Binnen de FOD Sociale Zekerheid is de Directie-generaal Zelfstandigen belast met de sociale zekerheid voor zelfstandigen. Ze heeft hieromtrent verschillende opdrachten en beschikt over aangepaste structuren om hierop in te spelen.

Voor de uitvoering van haar opdrachten kan de DG beroep doen op een honderdtal personeelsleden. De inspectiediensten behelzen ongeveer 50 personen, de commissie voor vrijstelling ongeveer 30, een vijftiental op de wetgevende diensten (prestaties en bijdragen) evenals op de ondersteunende diensten.

2.1.1. Opdrachten

De DG staat in voor het opstellen van de reglementering betreffende het stelsel van de zelfstandigen, en de interpretatie en informatieverstrekking hieromtrent. Daarnaast kijkt de DG toe op de correcte toepassing van deze reglementering. Ze staat met andere woorden in voor de controle op de sociale verzekeringsfondsen (<http://www.socialsecurity.fgov.be>)

a) Interpretatie en informatieverstrekking betreffende de reglementering

De DG staat in voor het **verspreiden van nota's en richtlijnen** aan de sociale verzekeringsfondsen in het kader van de uitvoering van hun opdrachten. Deze documenten vormen een aanvulling en uitwerking van de bestaande regelgeving. Het gaat om een normatieve opdracht. De strategische beslissingen worden op het niveau van het kabinet genomen. De richtlijnen die op basis hiervan worden uitgeschreven, worden gehanteerd door de SVF's, maar evengoed door de andere parastatalen betrokken op het stelsel. De **interpretatie en uitwerking van de reglementering** betreffende het sociaal statuut der zelfstandigen gebeurt in samenwerking met de studiedienst van het RSVZ.

Opmerking

De DG geeft aan dat het gaat om een pluridisciplinaire bevoegdheid. Teksten dienen te worden voorbereid voor het geheel van de sociale zekerheid zoals toepasselijk voor de zelfstandigen, en hebben bijvoorbeeld betrekking op zowel elementen rond gezinsbijslag, berekening van bijdragen als onderwerping. Het zwaartepunt voor het normatieve kader in het stelsel van de zelfstandigen ligt bij de DG. Het RSVZ is bevoegd voor alles wat met aansluitingsplicht te maken heeft, en ergens stelt ze die limiet ook daar, aldus de DG.

b) Toezicht op de sociale verzekeringsfondsen

Omdat de voornaamste opdrachten van de SVF's het verzamelen van sociale bijdragen, toekenning van uitkeringen en bijhouden van gegevens omtrent de zelfstandigen zijn, houdt de DG Zelfstandigen dan ook een controle op de correctheid van de berekeningen hiertoe, de financiële transacties (naar het RSVZ of de zelfstandigen) en de mate waarin de procedures hierop afgestemd zijn en worden nageleefd. (Rekenhof, 2008:3). Het toezicht op de bijgehouden gegevens gebeurt door het RSVZ.

De Inspectiedienst van de DG geeft aan dat ze haar toezicht op de correcte werking van de SVF's houdt via

- een administratieve controle van de dossiers van zelfstandigen en vennootschappen voor
  - o het geheel van sociale bijdragen, en meerbepaald op
    - de totstandkoming ervan
    - de terugvordering
    - de inkohiering voor de individuele carrière
- een controle op de financiële bewegingen in het stelsel
  - o op de transfers van de geïnde bijdragen door de SVF's richting RSVZ
  - o op de transfers van de prestaties aan de zelfstandigen
  - o en op de bepaling en het gebruik van de beheerskosten

Deze controle is zowel **financieel/boekhoudkundig als administratief** van aard en betreft het geheel van activiteiten van de verzekeringsfondsen. Zij moeten in het kader van deze controle alle documenten en gegevens op geregelde tijdstippen of op vraag van de controlerende instantie voorleggen en gevolg geven aan de opmerkingen die hen naar aanleiding hiervan werden overgemaakt. (Art.63§1-4 ARS)

i. Performantiecriteriën

De controle op de inning en de invordering van de bijdragen door de SVF's wordt geregeld aan de hand van concrete richtlijnen vastgesteld op basis van specifieke performantiecriteriën. Deze criteria werden uitgewerkt in artikel 20§2bis,4° van het KB nr.38 en artikel 60bis§1 van de ARS en koppelen terug naar de **inningspercentages** van de SVF's. Hierbij

- moet de verhouding tussen de geïnde en opgevorderde bijdragen van een jaar hoger liggen dan het gemiddelde inningspercentage bij de SVF's voor datzelfde jaar,
- mag het totaal aan nog te innen bijdragen van een fonds voor dat jaar niet hoger liggen dan 25% van de reeds gevorderde bijdragen voor dat jaar

Wat de inning en invordering van de bijdragen betreft, gaan de SVF's een **inspanningsverbintenis** aan, geen resultaatsverbintenis. Het doel is om de verschillende mogelijkheden aan te wenden waarover de Fondsen beschikken om bijdragen te innen. Indien hier niet of onvoldoende aan werd voldaan, kunnen sancties worden opgelegd door de DG.

ii. Sanctiemogelijkheden

De performantiecriteriën zetten de fondsen er met andere woorden effectief toe aan zo veel mogelijk bijdragen te innen. De DG beschikt over een aantal sanctiemogelijkheden indien de sociale verzekeringsfondsen hun wettelijke verplichtingen hieromtrent niet naleven. Deze sancties zijn vooral van financiële aard en hebben een impact op de reserves en beheerskosten van de fondsen die de uitgaven voor de werking moeten financieren. De DG beschikt met andere woorden over **financiële hefbomen om de werking van de SVF's te sturen**.

De sanctiemogelijkheden van de DG ten aanzien van de SVF's zijn vervat in artikel 60 van de ARS. De DG kan

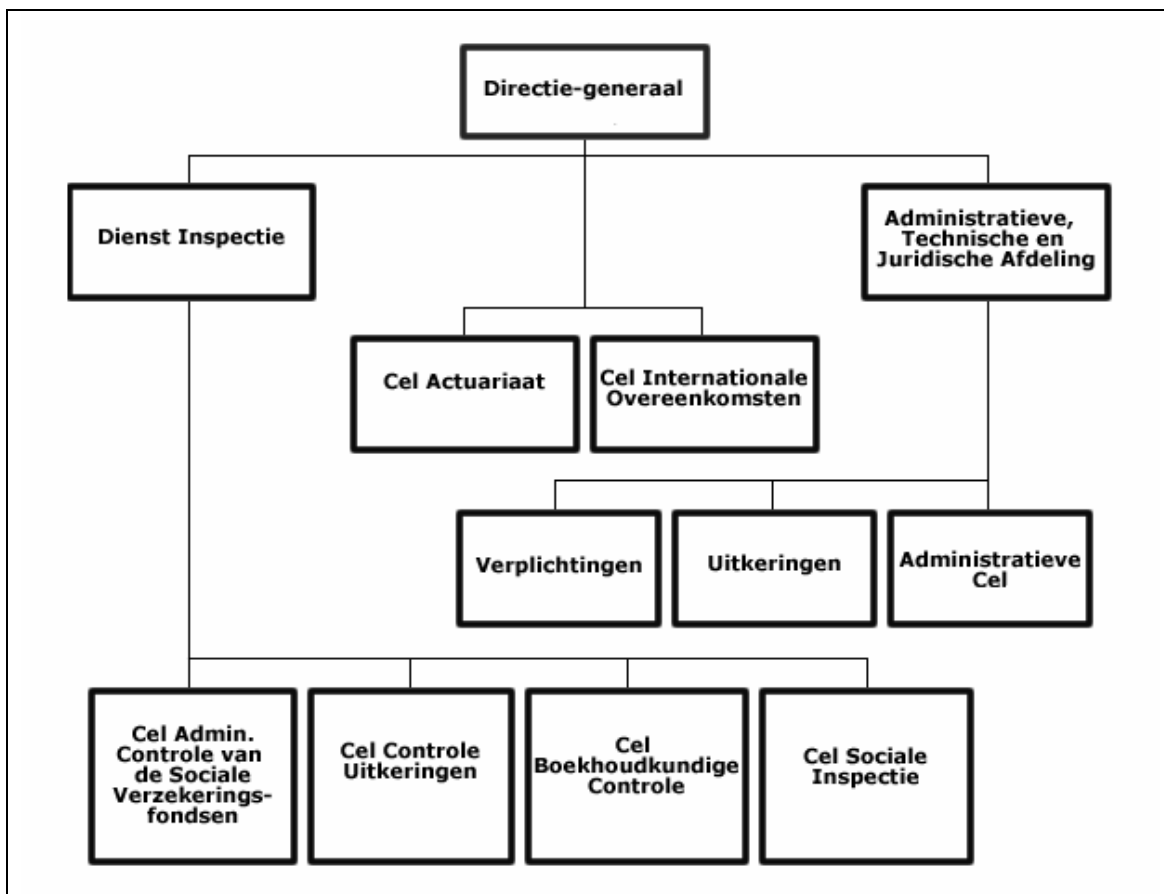
- bij nalatigheid de niet geïnde bijdragen ten laste van de reserves van de kassen leggen
- wanneer niet wordt voldaan aan de performantiecriteriën concrete richtlijnen geven die binnen een vooropgestelde periode dienen te worden opgevolgd
- een geldsom opleggen aan het sociaal verzekeringsfonds indien na deze periode nog steeds niet werd voldaan aan vooropgelegde richtlijnen
  - o deze geldboete varieert naargelang het eerste of tweede performantiecriterium niet werd opgevolgd
  - o en valt ten laste van de reserves van de kas

- een controleur afvaardigen naar het SVF voor minstens acht dagen, die concrete richtlijnen kan opleggen en waarvan de kosten voor het toezicht ten laste vallen van het betrokken fonds

c) Financiële en internationale opdrachten

De DG is enerzijds ook belast met de bewaking van het financiële evenwicht van het stelsel van de zelfstandigen. Het evalueert hiervoor onder andere de financiële weerslag van beslissingen die genomen worden met betrekking tot het sociaal statuut der zelfstandigen. Anderzijds dient de Directie toe te zien op de opvolging van wederzijdse overeenkomsten betreffende het sociaal statuut van de zelfstandigen in België, en de Europese regelgeving die hier betrekking op heeft. De DG staat hierbij in voor de bemiddeling omtrent nieuwe overeenkomsten hierover. (<http://www.socialsecurity.fgov.be>)

2.1.2. Structuur

Figuur 2 – Organogram DG Zelfstandigen (<http://www.socialsecurity.fgov.be>)

Voor de uitvoering van de eerste twee opdrachten is de DG administratief onderverdeeld in twee delen. Enerzijds is er de **administratieve, technische en juridische afdeling** die de reglementering betreffende de rechten en plichten van de zelfstandigen beheert, en de dossiers ter vrijstelling van de bijdragen afhandelt, in ondersteuning van de Commissie voor Vrijstelling van Bijdragen. Anderzijds staat de **Inspectiedienst** in voor de controle op de sociale verzekeringsfondsen en in het kader daarvan de uitvoering van een sociale controle bij de zelfstandigen. Daarnaast is de **cel Actuarieel** belast met de bewaking van het financiële evenwicht en ziet de **cel Internationale Overeenkomsten** toe op de internationale, en dan vooral Europese dimensie van het stelsel. (<http://www.socialsecurity.fgov.be>)

2.2. Commissie voor de Vrijstelling van de Bijdragen

Artikel 22 van het KB nr.38 voorziet de oprichting van een Commissie voor vrijstelling van bijdragen bij de FOD Sociale Zekerheid. De Commissie staat in voor de behandeling van de **aanvragen tot volledige of gedeeltelijke vrijstelling van bijdragen** door de zelfstandigen, en voor het nemen van een beslissing hierover. Ook de aanvragen tot gehele of gedeeltelijke vrijstelling van de solidariteits-, matigings-, consoliderings- en bijzondere bijdragen, opgelegd aan de zelfstandigen, worden door de Commissie verwerkt.

De aanvragen tot vrijstelling van bijdragen kunnen worden ingediend in de drie officiële landstalen en behandeld door elk van de vijf kamers van de Commissie, waarbij één kamer ook de Duitstalige aanvragen behandelt. De kamers van de Commissie bestaan uit drie leden aangesteld voor een periode van zes jaar. Het gaat om een ervaren magistraat die als voorzitter benoemd wordt door de Koning op voorstel van de bevoegde minister, en twee ministeriële afgevaardigden. Deze ambtenaren vertegenwoordigen de bevoegde minister (de DG) en het RSVZ. (Art.80-84 ARS)

3. Sociale Verzekeringsfondsen voor zelfstandigen

In het stelsel van de zelfstandigen zijn 13 vrije sociale verzekeringsfondsen werkzaam¹. Hierbij moet ook nog de Nationale Hulpkas voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen gerekend worden die over dezelfde opdrachten beschikt. De zelfstandigen hebben dus in principe de keuze uit 14 instellingen om zich te verzekeren in het kader van het sociaal statuut. In wat volgt wordt in eerste instantie het ontstaan van het stelsel en de rol van de uitvoeringsinstanties hierin geschetst. Vervolgens komen de opdrachten en de werking van de sociale verzekeringsfondsen aan bod.

3.1. Historiek

De aanwezigheid van de dertien vrije sociale verzekeringsfondsen en hun betrokkenheid bij de uitvoering van de sociale zekerheid voor zelfstandigen is historisch gegroeid. De huidige SVF's zijn ontstaan door de samenvoeging van de kinderbijslag- en pensioenkassen voor zelfstandigen. Waar deze eerst op vrij initiatief bestonden, werden beide kassen in verschillende fasen geformaliseerd. Voor de kinderbijslagkassen voor zelfstandigen gebeurde dit in 1937 toen de zelfstandigen zich voor het eerst dienden te verzekeren in de kinderbijslagsector. De pensioenverzekering werd voor de zelfstandige verplicht gesteld in 1956. De bijdragen voor beide soorten verzekeringen dienden apart betaald te worden aan de betrokken kassen. In 1963 vervolgens werden de zelfstandigen verplicht zich te verzekeren voor geneeskundige verzorging. De mutualiteiten werden hiervoor ingeschakeld om de bijdragen te ontvangen. (Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid, 2006; <http://www.xerius.be/nl/Historiek>)

Het is pas in 1968 ten gevolge van de inwerkingtreding van KB nr.38 (27 juli 1967) dat de sociale verzekeringsfondsen worden opgericht door de samensmelting van de bestaande pensioen- en kinderbijslagkassen en dat één statuut met verzekering voor kinderbijslag, pensioenen en geneeskundige verzorging in de hand werd gewerkt. Hierdoor gaat het stelsel van een honderdtal verschillende innings- en uitbetalingsinstellingen – grotendeels verdeeld volgens de sectoren waarin de zelfstandigen werkzaam waren – naar (toen) 19 vrije sociale verzekeringsfondsen en één nationale hulpkas met dezelfde bevoegdheden. Op dit ogenblik zijn er 13 vrije SVF's en één nationale hulpkas. De verdeling van de markt is vrij onevenredig en wordt in hoofdstuk 3 verder besproken wanneer de marktwerking uitgediept wordt. Daar waar vroeger de keuze voor een bepaald fonds sectorieel gebonden was, geldt op dit ogenblik, binnen de aansluitingsplicht, de vrije keuze voor de zelfstandige.

---

¹ Het gaat om: Groep S, Xerius, SVMB, Partena, Acerta, Arenberg, Multipen, HDP, UCM, Attentia, Steunt Elkander, Intersociale, en Securex

De opdrachten die het KB nr.38 aan de fondsen toekent, betreffen onder meer de inning van de bijdragen van de zelfstandigen voor de drie sectoren (geneeskundige verzorging, pensioenverzekering, kinderbijslagsector) en de uitbetaling van de gezinsbijslag. De bevoegdheden voor de gezondheidszorgen bleven evenwel bij het RIZIV en dat is tot op vandaag nog steeds het geval. Om de rechten van de zelfstandige in de ziekte- en invaliditeitssector te verzekeren, dienen de SVF's wel jaarlijks een bijdragebon aan de bevoegde mutualiteiten over te maken. (KSZ, 2006 ; <http://www.synergie4.be>) Dit gebeurde aanvankelijk via een papieren versie, maar werd sinds 1993 geïnformatiseerd. Sinds 1997 dienen de zelfstandigen de bijdragen voor de ziekteverzekering bovendien niet meer afzonderlijk te betalen. Deze werden geïntegreerd in de bijdragebetalingen voor de andere sectoren die vallen onder het sociaal statuut en lopen parallel met de invoering van het globaal financieel beheer van het sociaal statuut der zelfstandigen.

De zelfstandige betaalt vanaf nu met andere woorden één bijdrage aan het sociale verzekeringsfonds waarin de verzekering voor alle sectoren inbegrepen zit. (<http://www.acerta.be>) Zo evolueerde het stelsel van de zelfstandigen naar een verzekering voor pensioen, familiale bijslagen, ziekte- en invaliditeit (zoals ook voor de werknemers het geval is) en faillissement.

Opmerking

De fusie van pensioen- en kinderbijslagkassen tot SVF's heeft gevolgen voor de gegevens waarover deze beschikken en de gegevens in het ARZA. De pensioenkassen hielden vanaf hun oprichting in 1956 gegevens bij over de aangesloten zelfstandigen. De kinderbijslagkassen deden dit niet. Dit betekent dat de SVF's voor de aansluitingen voor 1968 enkel beschikken over de gegevens van de pensioenkassen vanaf 1 juli 1956 – wanneer de verplichten pensioenverzekering in voege trad – en niet over aansluitingsgegevens in de kinderbijslagsector. Ook in het ARZA is de historiek van gegevens aan deze beperkingen gebonden. (KSZ, 2006)

3.2. Opdrachten

De fondsen zijn belast met de uitvoering van het sociaal statuut der zelfstandigen en staan meerbepaald in voor (Art.20§1, KB nr.38)

- de inning van de bijdragen van de aangesloten zelfstandigen en vennootschappen, evenals de eventuele gerechtelijke invordering hiertoe
- de informatie- en bijstandsverlening naar de zelfstandigen betreffende hun verplichtingen en rechten volgens het sociaal statuut

- het beheren en verstrekken van alle benodigde gegevens in het kader van de vaststelling van het recht op uitkeringen voor de verschillende sectoren en de controle en het toezicht op het sociale statuut der zelfstandigen

Daarnaast kunnen zij volgens artikel 18 van diezelfde regelgeving, en volgens de bepalingen in de wetgeving die hiervoor in uitvoering is gesteld, belast worden met het uitkeren van betalingen aan die zelfstandigen. Dit is zo voor

- de gezinsbijslagen
- de faillissementsverzekering
- het onvoorwaardelijk pensioen (uitdovend)

Wat de **inning van de sociale bijdragen** betreft, dienen de sociale verzekeringsfondsen erop toe te zien dat deze in de eerste plaats correct worden berekend in het kader van de vrijwaring van de rechten die hieraan verbonden zijn. De SVF's doen hiervoor een beroep op de inkomstengegevens van de diensten van de fiscale administratie die hen vanuit het RSVZ worden doorgegeven. Daarnaast dienen de SVF's erover te waken dat de inning van de sociale bijdragen gebeurt binnen de vooropgestelde termijnen of dat de invordering van achterstallige bijdragen al dan niet langs gerechtelijke weg wordt opgevolgd. Daarenboven moeten de SVF's erop toezien dat de sociale bijdragen op het juiste tijdstip worden overgemaakt aan het RSVZ en dat de berekening hiervan correct is. Verdere uitwerking van dit punt in hoofdstuk 2.

Het volgen van de juiste procedures en de correctheid van de berekening geldt eveneens voor de **uitkeringen die worden uitbetaald aan de zelfstandigen** en dan niet enkel voor deze die worden uitbetaald door de sociale verzekeringsfondsen zelf. De rol van de SVF's in de uitbetaling van de rechten is de volgende voor de verschillende sectoren (<http://www.synergie4.be>):

- De gezinsbijslagen
  - o de SVF's stellen het recht op gezinsbijslagen (en moederschapshulp) vast en betalen de bijslag ook uit
  - o ze staan in voor het goede beheer van de uitbetaling, zelfs wanneer de zelfstandige overstapt naar het werknemersstelsel of het stelsel voor overheids personeel
- De pensioenen
  - o De SVF's verzorgen de informatieverstrekking aan en begeleiding van de zelfstandige inzake de pensioenrechten
  - o Zij beheren de gegevens omtrent de beroepsloopbaan van de zelfstandigen en zorgen voor de correctheid van informatie die wordt doorgegeven naar het RSVZ en op basis waarvan het pensioen berekend wordt.
- De faillissementsverzekering

- De SVF's behandelen de aanvraag van de zelfstandige die failliet is (deze kan één keer in zijn loopbaan aanspraak maken op de faillissementsverzekering)
- De ziekteverzekering (<http://www.ikbenzelfstandige.be/>)
  - De SVF's verschaffen informatie aan de mutualiteit waar de zelfstandige zich bij dient aan te sluiten voor de terugbetaling van zijn gezondheidszorgen of voor de uitkeringen bij arbeidsongeschiktheid.
  - Deze informatie betreft de bevestiging dat de zelfstandige in regel is met de bijdragebetalingen voor de ziekteverzekering en gebeurt onder de vorm van een "elektronische bijdragebon", ter vervanging van de vroegere papieren bijdragebons.

Omdat de betrouwbaarheid van gegevens zo belangrijk is, moeten fouten tijdens het innen of uitbetalen worden rechtgezet indien ze worden opgespoord. (Rekenhof, 2008:8) Een belangrijke taak van de SVF's is met andere woorden het **beheer van de gegevens** betreffende de betaalde bijdragen, de loopbaan, periode van aansluiting, enzovoort. Deze fungeren immers als basis voor het openen van rechten. Vooral met betrekking tot de pensioenberekening is het van belang dat de loopbaangegevens van de zelfstandige die de SVF's beheren correct zijn.

Opmerking

*De sociale verzekeringsfondsen leggen zelf een grote nadruk op de **sociale bijstand** die zij dienen te verlenen aan de zelfstandigen. Dit gaat van informatieverstrekking over de rechten en plichten ten gevolge van het sociaal statuut der zelfstandigen, tot het effectief bijstaan en begeleiden van de zelfstandigen naargelang hun behoeften. Zo begeleiden de SVF's de zelfstandigen die een aanvraag tot vrijstelling van bijdragen bij de bevoegde Commissie willen indienen, of organiseren ze zitdagen waar adviezen worden gegeven voor het bekomen van rechten of vergoedingen. (<http://www.synergie4.be/>) Ook voor de zelfstandigen zelf is dit een van de kernactiviteiten van een sociaal verzekeringsfonds. Zij geven aan dat een ondernemer met al zijn problemen steeds bij zijn sociaal verzekeringsfonds dient terecht te kunnen en dat dit al het mogelijke moet doen om hem te informeren of te begeleiden bij de oplossing van het probleem of naar de betrokken instanties toe. De zelfstandigen wijzen erop dat de mate waarin de sociale verzekeringsfondsen in sociale bijstand voorzien soms zeer verschillend kan zijn, maar dat dit op dit moment over het algemeen geen criterium vormt waarop de keuze voor een bepaald fonds gebaseerd is.*

3.3. Werking

De vrije sociale verzekeringskassen voor zelfstandigen dienen **erkend** te worden als verenigingen zonder winstoogmerk (**vzw's**) en dit onder onderstaande voorwaarden (Art.54, ARS):

- de SVF's moeten opgericht zijn op aangeven van een representatieve zelfstandigenorganisatie
- daarbij engageren de SVF's zich in hun statuten tot de uitvoering van de taken opgelegd door het sociaal statuut der zelfstandigen
- en dienen deze SVF's ten minste 10.000 leden te tellen die onderworpen zijn aan de aansluitingsplicht zoals vervat in het sociaal statuut

De erkenning wordt aangevraagd bij de minister van Zelfstandigen en verleend, op advies van de bevoegde minister, door de Koning. Deze kan de erkenning terug intrekken indien niet aan de wettelijke voorwaarden, de voorwaarden van goed beheer en onderwerping aan controle wordt voldaan. Voor SVF's die op voorlopige basis erkend zijn omdat er aan de laatste voorwaarde (minimumaantal aangeslotenen) niet werd voldaan, kan de erkenning worden ingetrokken indien deze voorwaarde na drie jaar nog steeds niet werd vervuld. (Art.54, ARS)

De sociale verzekeringsfondsen in het stelsel van de zelfstandigen zijn vrij. Dit betekent dat zij zelf instaan voor de wijze waarop zij de taken waarmee ze belast zijn tot een goed einde brengen. De interne werking en structuur is met andere woorden verschillend voor elk fonds afzonderlijk. Ook de wijze waarop de gegevens (elektronisch) worden bijgehouden verschilt van fonds tot fonds, net zoals de processen van informatisering zich in verschillende stadia kunnen bevinden. Dit betekent uiteraard niet dat de bepalingen van de vzw-wet niet zouden nageleefd worden.

Ten slotte dient vermeld te worden dat de kostprijs die de sociale verzekeringsfondsen aanrekenen voor de uitvoering van hun opdrachten inbegrepen zit in het bedrag dat de zelfstandige betaalt aan het SVF. De berekening van deze kosten gebeurt door het sociaal verzekeringsfonds aan de hand van een aantal (interne) parameters die worden omgezet in een specifiek percentage dat bovenop de bijdrage voor de verzekering van de zelfstandige wordt geheven.

3.4. De Vereniging der Sociale Verzekeringsfondsen voor Zelfstandigen

De Vereniging der Sociale Verzekeringsfondsen voor Zelfstandigen (VSVZ) is een overkoepelend orgaan dat de **belangen verdedigt** van de sociale verzekeringsfondsen. Alle fondsen zijn lid van deze organisatie die zelf deel uitmaakt van Synergie4, de overkoepelende instantie voor beroepsverenigingen waarin ook de Vereniging der Kassen voor Gezinsvergoedingen (VKG), de Unie van Erkende Sociale Secretariaten van Werkgevers en de Unie van Ondernemingsloketten zetelen – en die zelf ook een gesprekspartner wil zijn ten aanzien van de overheid (ADMB, 2006:8), zowel op formele wijze via de verschillende overlegorganen, als informeel via het overlegplatform of het

kabinet van de bevoegde minister. De verschillende sociale verzekeringsfondsen zijn over het algemeen in deze andere sectoren eveneens terug te vinden en maken daardoor deel uit van grotere groepen.

De VSVZ zorgt ervoor dat de sector met eenzelfde stem naar buiten komt, eenvormige standpunten worden ingenomen en gecommuniceerd – door de leden ook intern op eenzelfde lijn te krijgen.

De VSVZ is een partner in de **totstandkoming van het overheidsbeleid en de uitvoering ervan** in het sociaal statuut der zelfstandigen.

- Hiervoor is de VSVZ als organisatie aanwezig in de verschillende overlegorganen van het stelsel. Dit gebeurt enerzijds door specifieke afvaardiging in bepaalde organen vanuit de Vereniging zelf, anderzijds via de SVF's die individueel werden opgenomen in bepaalde organen, maar die het standpunt van alle SVF's vertegenwoordigen via overleg binnen het VSVZ.
- Daarnaast houdt het VSVZ regelmatig contact met de andere actoren in het stelsel, zijnde het RSVZ en de DG Zelfstandigen (zie *infra*) en worden deze actoren ook steeds als externen uitgenodigd op de vergaderingen van de organisatie.

Naast het behartigen van de belangen van de fondsen en de afstemming met de overheid zorgt de VSVZ voor het **ondersteunen van de kwaliteitsvolle dienstverlening** van de afzonderlijke SVF's. (<http://www.synergie4.be/>)

Intern is de organisatie georganiseerd via een aantal werkgroepen die de verschillende bevoegdheden van de SVF's in het sociaal statuut behandelen en die inspelen op specifieke problemen in het stelsel, zoals bijvoorbeeld de schijnzelfstandigen, of topics die binnen het sociaal statuut onderhevig zijn aan evoluties en veranderingen, zoals de performantiecriteriën voor een betere invordering. (<http://www.synergie4.be/>)

4. Zelfstandigen

De zelfstandigen zijn de **klanten** van de sociale verzekeringsfondsen en (samen met de vennootschappen) de **medefinanciers van het stelsel**. Zij worden in de overlegorganen vertegenwoordigd door de verschillende representatieve zelfstandigenorganisaties.

Het begrip zelfstandigen waarop het sociaal statuut van toepassing is, wordt negatief gedefinieerd. Het gaat meer bepaald om iedere natuurlijke persoon die een beroep uitoefent waarin hij niet verbonden is door een arbeidsovereenkomst of statuut. (Art.3 KB nr.38) De afwezigheid van een arbeidsovereenkomst of een statuut is met andere woorden bepalend of iemand beschouwd wordt als zelfstandige en onder het sociaal statuut valt. Bovendien wordt nog eens het onderscheid gemaakt tussen de zelfstandigen in hoofdberoep, of deze in bijberoep. Daarnaast zijn er de helpers die de zelfstandige helpen zonder hiervoor een arbeidsovereenkomst te hebben afgesloten. Hieronder vallen onder meer de meewerkende echtgenoten waarvan wordt vermoed dat zij onder dit statuut vallen en waarbij dit vermoeden dient weerlegd te worden door de betrokkenen indien dit niet zo is. (Art.6 en 7 KB nr.38) Ook de voormalige kolonisten kunnen in dit stelsel genieten van een aparte positie. De regelingen voor deze beide categorieën op vlak van verplichtingen in het sociaal statuut werden vastgelegd, maar zouden ons te ver brengen van het onderzoeksopzet indien deze helemaal werden uitgewerkt.

Belangrijk is dat naast de zelfstandigen en aanverwante categorieën **ook de vennootschappen bijdrageplichtig zijn**. Deze maatregel werd in 1992 ingevoerd. Er werd toen immers een duidelijke afname waargenomen van bijdragebetalingen in het stelsel der zelfstandigen doordat veel zelfstandigen actief waren onder het statuut van de vennootschap en dus minder bijdragen betaalden. De invoering van de vennootschapsbijdrage werd als compensatie gezien voor de dalende inkomsten in het stelsel. Zij betalen een vaste bijdrage op de omzet die varieert naargelang de hoogte van de balans. De vennootschappen onttelen echter geen rechten aan de betaling van de bijdragen.

De zelfstandigen zijn in navolging van het sociaal statuut der zelfstandigen **verplicht zich aan te sluiten**. Deze aansluiting geldt in principe voor de verzekering in de vier sectoren, behoudens enkele uitzonderingen (zoals voor oudere meewerkende echtgenoten of in geval van voortgezette verzekering) is de verzekering voor een kleiner pakket mogelijk. (Federale Overheid, 2006: 65-67)

De aansluitingsplichtigen hebben **de vrije keuze van aansluiting** tussen de verschillende sociale verzekeringsfondsen. Met het oog op een continuïteit in de berekening van de bijdragen voor starters (zie *infra*) dienen de zelfstandigen minstens vier jaar aangesloten te blijven bij hetzelfde

verzekeringsfonds. Wanneer blijkt dat zij in de regel zijn met hun bijdragebetalingen, kunnen zij op 1 januari van ieder jaar vervolgens ervoor opteren zich aan te sluiten bij een andere kas. (Art.10§1 ARS)

Ten slotte dient vermeld te worden dat de zelfstandigen, en dan meerbepaald de erkende representatieve zelfstandigenorganisaties **betrokken worden bij de uitwerking van het beleid**. Zij beschikken immers over een aantal afgevaardigden in de verschillende overleg- en beheersorganen die werkzaam zijn met betrekking tot het sociaal statuut der zelfstandigen. *De geïnterviewden erkennen dat het gewicht van de zelfstandigen in deze verschillende overlegorganen en dus op de uitwerking van het beleid vrij groot is, maar in samenwerking met de andere betrokken actoren verloopt.* (zie *infra*)

5. Overlegorganen

Binnen het stelsel van de zelfstandigen zijn er een aantal overlegorganen werkzaam. Hier komen de vertegenwoordigers van de verschillende betrokken actoren bij elkaar om voorstellen, advies of aanbevelingen te formuleren. Dit kan op formele wijze gebeuren, maar vindt evengoed op zeer informele wijze plaats.

Het gaat in de eerste plaats om het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, een belangrijk adviesorgaan. Daarnaast is er “het overlegplatform” en ook de VSVZ (zie *supra*) kan beschouwd worden als een platform waar problematieken of aandachtspunten binnen het stelsel besproken worden.

De aanwezigheid van deze verschillende overlegorganen vormt een belangrijke indicator voor het **belang dat wordt gehecht aan het plegen van overleg in het stelsel** tussen de verschillende actoren.

5.1. Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen

Het Algemeen Beheerscomité (ABC) is een adviesorgaan bevoegd voor het sociaal statuut van de zelfstandigen en werd opgericht door de wet van 30 december 1992 betreffende diverse bepalingen. Het is met andere woorden een geïnstitutionaliseerd overlegplatform waar de belangrijkste partijen uit het stelsel bij betrokken zijn.

5.1.1. Opdrachten

Het ABC is algemeen bevoegd voor het formuleren van **voorstellen, advies, en aanbevelingen** inzake het sociaal statuut der zelfstandigen, evenals het uitvoeren of laten uitvoeren van studieopdrachten hieromtrent – en dit op eigen initiatief of naar aanleiding van een vraag van de bevoegde minister² hiertoe. (Art.109 Wet 30 december 1992) De verschillende bevoegde ministers zijn bovendien **verplicht het advies van het ABC in te winnen** over de krachtlijnen van het beleid en wanneer een voorontwerp van wet werd opgesteld dat een verandering aan het sociaal statuut der zelfstandigen betekent. (Art.110) Daarnaast heeft het ABC de gedeelde specifieke opdracht met de minister van Zelfstandigen inzake het **globaal financieel beheer van het stelsel**, en dient het de richtlijnen die

---

² Dit kan de minister van Zelfstandigen zijn, maar eveneens de minister van Pensioenen of Sociale Zaken voor die elementen die hen aanbelangen.

worden opgelegd aan de SVF's goed te keuren. (Art.111) Deze bevoegdheid betreft de (advisering over de) begroting van het stelsel en het meerjarenbudget.

Opmerking

1. De taken en bevoegdheden omtrent adviesverlening van het ABC in het stelsel van de zelfstandigen zijn min of meer te vergelijken met deze van de Nationale Arbeidsraad (NAR) voor de inhoudelijke aspecten en met deze van het Beheerscomité van de Sociale Zekerheid voor de financiële aspecten in het werknemersstelsel. Hierop wordt in paragraaf 6 op ingegaan.
2. De bevoegdheidsverdeling tussen het RSVZ en het ABC inzake de begrotingsopmaak en de goedkeuring ervan is niet altijd duidelijk. De financiële diensten van het RSVZ stellen immers de begroting van het stelsel op en brengen de gegevens hiertoe samen, maar het is het ABC dat advies zou moeten uitbrengen hierover. De onduidelijkheid betreft de bevoegdheid van het RSVZ voor de globale begroting van het stelsel en de mogelijke beperking tot de begroting van de instelling zelf. Beide partijen zijn hierover een andere mening aangedaan. Vast staat dat de administratieve opdeling tussen RSVZ en ABC leidt tot een sterke wisselwerking tussen beide instellingen.

5.1.2. Leden

Artikel 108 van de betreffende wet voorziet in de samenstelling van het ABC 12 stemgerechtigde leden, twee leden met raadgevende stem, een regeringscommissaris en secretaris, allen benoemd door de bevoegde minister voor een periode van zes jaar. Dit geeft de volgende specifieke samenstelling:

- Leden met stemrecht
  - o 5 vertegenwoordigers van de zelfstandigen die worden voorgedragen door de Hoge Raad voor Zelfstandigen en lid zijn van de inter-professionele organisaties voor zelfstandigen
  - o 1 vertegenwoordiger van de landbouworganisaties, voorgedragen door de Nationale Landbouwwaad
  - o 2 vertegenwoordigers van de minister bevoegd voor het sociaal statuut der zelfstandigen
  - o Een leidend ambtenaar van de FOD Sociale Zekerheid
  - o De administrateur-generaal van het RSVZ
  - o Een vertegenwoordiger van de minister voor Pensioenen
  - o Een vertegenwoordiger van de minister van Sociale Zaken
- Leden zonder stemrecht, met raadgevende stem
  - o 1 vertegenwoordiger van de VSVZ

- o 1 vertegenwoordiger van het Intermutualistisch College

Ook hier is de opdeling te maken tussen de klanten van het stelsel (zelfstandigen, landbouwers) en de overheid (FOD, RSVZ, bevoegde ministers). De zelfstandigen leveren 6 van de 12 stemgerechtigde leden van het ABC. Hierdoor kunnen zij een belangrijke input leveren voor het sociaal statuut dat hen aanbelangt. De samenstelling van het ABC kan met andere woorden gezien worden als een bipartiete.

5.1.3. Werking

Om haar opdrachten uit te voeren kan het ABC beroep doen op deskundigen en werkgroepen oprichten van waaruit adviezen worden voorbereid. Deze adviezen worden dan besproken en goedgekeurd in het ABC. De plenaire vergadering van het ABC komt hiervoor een keer per maand samen. Op vraag van de leden kan het ABC een memorandum uitbrengen waarin de eisen voor het sociaal statuut worden geformuleerd. Dit is echter geen wettelijke verplichting.

Het RSVZ ondersteunt de werking van het ABC door de nodige expertise te leveren en het secretariaat te verzorgen. (Art.113 en 114) De verschillende diensten van het RSVZ (dienst Verplichtingen, dienst Pensioenen, Studiedienst, Financiële dienst,...) staan hiervoor in en brengen een aanzienlijke inbreng in de discussies in het ABC.

Opmerking

1. *Vanuit de interviews wordt aangegeven dat de waardevolle voeding om de standpunten te bepalen of adviezen uit te werken, vanuit de RSVZ gebeurt, door de experts die op de verschillende domeinen (pensioenen, kinderbijslag,...) actief zijn. Deze experts zijn dan echter niet meer beschikbaar binnen het RSVZ zelf, waardoor een acute vraag naar bijkomend personeel voor het RSVZ zich stelt. Het is immers belangrijk dat de adviesbevoegdheid ten volle benut wordt door het ABC. De zelfstandigenorganisaties die hierin vertegenwoordigd zijn kunnen op deze manier inspraak hebben in het beleid. Dit blijkt ook effectief zo te zijn:*

Vanuit de zelfstandigenorganisaties wordt aangegeven dat zij effectief het zwaartepunt vormen in het ABC en zo in staat zijn de inhoud van het beleid te sturen. De werking van het ABC steunt bovendien op een wisselwerking tussen de verschillende vertegenwoordigers, waarbij de expertise van het RSVZ, de DG, de VSVZ of de ziekenfondsen bijvoorbeeld belangrijk kan zijn om het advies te voeden, of om over de administratieve uitvoerbaarheid van de adviezen te waken.

2. *De adviezen die vanuit het ABC worden geformuleerd, blijken effectief een belang te hebben in het stelsel. Uit de interviews blijkt dat wanneer het ABC unaniem advies verleent over een bepaald onderwerp, het voor een minister zeer moeilijk is dit te negeren omdat alle actoren in het stelsel*

vertegenwoordigd zijn. Het ABC, zo wordt aangegeven, is hierdoor een goede brugfunctie tussen de wensen van de organisaties aan de ene kant en de politiek aan de andere.

5.2. Overlegplatform

Het overlegplatform kan beschouwd worden als een **informeel afstemmingsplatform** tussen de actoren uit het primaire en secundaire netwerk, met name het RSVZ, de DG Zelfstandigen en de SVF's al dan niet vertegenwoordigd door de VSVZ.

Opmerking

Een van de geïnterviewden geeft aan dat het overlegplatform er gekomen is vanuit het gevoel dat de actoren op zichzelf geplooid waren en de nood aan overleg die hierdoor ontstond.

Het overleg vindt enerzijds plaats tussen de hoogst geplaatste figuren uit deze organisaties. De administrateur-generaal van het RSVZ, de directeur-generaal van de DG en de voorzitter van de VSVZ komen op zeer informele wijze bijeen om alle mogelijke problemen of ideeën in het stelsel te bespreken. Het betreft hier een zeer informele toetsing van wat in een later stadium op minder informele wijze mogelijk zou kunnen besproken worden in de specifieke platformen.

Anderzijds zijn er twee soorten specifieke platformen waarin de DG, het RSVZ en bepaalde sociale verzekeringsfondsen evenredig vertegenwoordigd zijn en waarin problemen of ideeën waarover een consensus bestaat in het topperleg behandeld worden.

- Aan de ene kant is er het platform rond reglementering waar iemand van de DG verantwoordelijk voor is en waar de afstemming gebeurt van de wijze waarop de wetteksten en dergelijke meer dienen geïnterpreteerd te worden. De actoren in het platform monitoren de ontwikkelingen die zich op dit vlak voordoen.
- Aan de andere kant is er een platform belast met de gegevensuitwisseling, onder leiding van een vertegenwoordiger van het RSVZ waarin het beheer van de gegevens en de informaticaontwikkelingen in het stelsel en bij de verschillende fondsen hieromtrent worden behandeld.

Opmerking

In tegenstelling tot het geformaliseerde luik van overleg dat in het ABC plaats vindt, zijn de zelfstandigenorganisaties in het overlegplatform niet vertegenwoordigd. *Voor de zelfstandigenorganisaties vormt dit echter geen probleem, zo geven zij aan. De elementen die in het overlegplatform worden behandeld worden op regelmatige tijdstippen teruggekoppeld naar het ABC,*

het officiële adviesorgaan. Daardoor kunnen zij op de hoogte blijven van de evoluties in het stelsel en zoals reeds werd aangegeven, mee wegen op het beleid.

6. Het stelsel der zelfstandigen

De elementen in het sociaal statuut der zelfstandigen vormen een sociaal zekerheidsstelsel op zich. De positie van de actoren in het stelsel, kan daardoor min of meer worden vergeleken met de centrale instellingen in het stelsel van de werknemers.

De centrale instelling uit het primaire netwerk bij de werknemers is de RSZ, die belast is met het beheer en via dewelke de financiële middelen worden verdeeld over de sectoren die onder het globaal beheer vallen. Voor het stelsel van de zelfstandigen gaat het om een gelijkaardig principe. Daar is het RSVZ de centrale, beherende instelling. Ook wat de verdeling van de financiële middelen betreft is de functie van het RSVZ gelijkaardig aan die van de RSZ, met dien verstande dat het RSVZ (behoudens uitzonderingen) geen inningsbevoegdheid heeft in het stelsel en het de SVF's zijn die de bijdragen van de zelfstandigen innen.

De gelijkenis tussen RSZ en RSVZ gaat met andere woorden op voor wat het beheer van informatie uit het stelsel en de overdracht van middelen naar de sectoren in het stelsel betreft. Ook de organen van de instelling hebben een gelijkaardige bevoegdheidsverdeling. Het RSVZ beschikt over een Raad van Beheer (en ondergeschikt eveneens een beheerscomité) die vooral betrokken is op de interne werking van de instelling. De adviesbevoegdheid over de organisatie van het stelsel valt voor rekening van een formeel adviesorgaan, met name het ABC. Dit is net zoals in het stelsel van de werknemers waar de Nationale Arbeidsraad (NAR) adviezen uitbrengt over de organisatie en werking van het stelsel, en waar het Beheerscomité van de Sociale Zekerheid rapporten aflevert over de begroting en de meerjarenraming van het stelsel. In de NAR en het Beheerscomité treden de sociale partners in overleg met elkaar, voor het ABC geldt hetzelfde principe, maar zijn de werknemers uiteraard niet vertegenwoordigd en zijn het andere organisaties uit het stelsel die een zitje in het Comité hebben.

In tegenstelling tot de werknemers krijgen de zelfstandigen in principe met één instelling uit het secundaire netwerk te maken voor hun sociale verzekering, met name de sociale verzekeringsfondsen. Zij nemen de taken waar bij de uitvoering van het beleid voor de verschillende sectoren in het stelsel en kunnen beschouwd worden als de centrale actoren in het netwerk. Het zijn de sociale verzekeringsfondsen die in principe de gegevens beheren omtrent hun aangesloten leden en die deze informatie *bottom-up* leveren aan het primaire netwerk.

De hierboven geschetste actoren zijn slechts die actoren die het nauwst betrokken zijn op de werking van het stelsel. Naast de beherende (RSVZ) en controlerende (DG) overheidsinstellingen, en de private instellingen belast met de uitvoering in het stelsel der zelfstandigen (SVF's), werden ook de

hieronder opgesomde actoren belast met bepaalde opdrachten in het stelsel, of kan het zijn dat deze betrokken zijn tijdens de uitvoering van het sociaal statuut. Onderstaande actoren zullen bij de verdere analyse in dit rapport vermeld worden, het is dan ook belangrijk dat nu reeds wordt gewezen op hun aanwezigheid.

Het gaat om de volgende instellingen/actoren/entiteiten:

- Rijksdienst voor Pensioenen (RVP)
- Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering (RIZIV)
- Kruispuntbank Ondernemingen (KBO)
- Kruispuntbank Sociale Zekerheid (KSZ)
- mutualiteiten en ziekenfondsen
- vzw “Sociale Individuele Gegevens – Données Individuelles Sociales” (vzw SIGeDIS)
- de sociale inlichtingen en opsporingendienst (SIOD)

HOOFDSTUK 2 – ANALYSE VAN DE STURING EN OPVOLGING VAN DE UITVOERING

In dit hoofdstuk wordt dieper ingegaan op de verschillende sturings- en opvolgingsmechanismen waaraan het secundaire netwerk in het stelsel van de zelfstandigen onderhevig is. Er worden **drie soorten processen** onderscheiden op basis waarvan deze analyse plaats vindt. Het gaat om opdrachtenprocessen, financiële processen en beheersprocessen. Alvorens de verschillende processen worden besproken, worden eerst enkele andere verplichtingen en regelingen in het stelsel aangehaald. Deze hebben een invloed op de **marktwerking**. Het gaat met name om

- de aansluitingsplicht die door de zelfstandigen dient te worden nageleefd en
- de voorwaarden waaraan de sociale verzekeringsfondsen dienen te voldoen, indien zij actief willen zijn in het kader van het sociaal statuut.

Aan beide voorwaarden dient immers te worden voldaan, indien de effectieve processen plaats kunnen vinden. Omdat zij los van deze elementen moeten gezien worden, werd vooreerst een aparte paragraaf voorzien ter bespreking. De verschillende soorten processen zijn de volgende:

1. De **opdrachtenprocessen** zijn tweërlei.
  - Het basisproces behandelt de vaststelling van het recht op uitbetaling aan de zelfstandige (paragraaf 2)
  - Het proces rond de onterecht betaalde prestaties behandelt de terugvordering hiervan (paragraaf 3)
2. Het **financiële proces** heeft betrekking op de financiering van de uitbetalingen en meerbepaald op de wijze waarop de bijdragen hiervoor verkregen worden en hoe deze financiering aangestuurd wordt. (paragraaf 4)
3. Het **beheersproces** gaat verder in op de beheerskosten. Er wordt ook hier toegelicht hoe deze tot stand komen, en gefinancierd en aangestuurd worden. (paragraaf 5)

Er dient, ten slotte, eveneens vermeld te worden dat in het stelsel van de zelfstandigen een onderscheid kan worden gemaakt tussen (sub)processen die gemeenschappelijk zijn over de verschillende sectoren heen, en deze die verschillen naargelang de sector die toegelicht wordt.

De financiering van de beheerskosten en bepaling van de bijdragen voor zelfstandigen zijn **gemeenschappelijke processen**. Er wordt voor beide processen één bedrag vastgesteld voor alle sectoren uit het stelsel. Er vindt met andere geen opsplitsing van de bedragen over de verschillende sectoren heen plaats.

De elementen uit de opdrachtenprocessen zijn verschillend voor de afzonderlijke sectoren in het stelsel. De wijze waarop de vaststelling van het recht op uitbetaling verloopt, is met andere woorden verschillend naargelang de verzekering die het betreft. De analyse die hieronder volgt, beperkt zich in dit geval tot de **pensioenverzekering** van de zelfstandigen en de wijze waarop de vaststelling van het recht op een pensioenuitkering gebeurt, waarop de controle en het toezicht hierop plaats vinden en hoe de terugvordering van onverschuldigde prestaties verloopt.

Het onderzoeksteam heeft de analyse van de pensioenverzekering verkozen boven een analyse van de andere sectoren omdat het proces in deze sector het meest representatieve is. De betrokkenheid van actoren in het pensioenproces is zeer gevarieerd, zoals uit onderstaande tabel blijkt.

Taak / Sector	Gezinsbijslagen	Pensioenen	Gezondheidszorg	Faillissement
Gegevensbeheer	SVF	SVF	SVF	SVF
Toekenning rechten	SVF	RSVZ	SVF + Mut.	SVF
Uitbetaling prestaties	SVF	RVP	Mut.	SVF

Tabel 1 – Taakverdeling in het stelsel der zelfstandigen

De taakverdeling in het stelsel is voor het pensioenproces het meest gevarieerd. Bovendien komt hier de rol van het RSVZ ook duidelijk naar voren, evenals het belang van het beheer van de gegevens in het stelsel, zoals uit de bespreking in paragraaf 2 zal blijken.

1. Algemene regels betrokken op de marktwerking

Er zijn twee elementen die dienen te worden voldaan opdat de marktwerking plaats kan hebben. Het gaat om de aansluitingsplicht van de onderworpenen aan het sociaal statuut en de erkenningsplicht van de sociale verzekeringsfondsen betrokken op het sociaal statuut.

1.1. Aansluitingsplicht

1.1.1. Wettelijke verplichtingen

De onderworpenen aan het sociaal statuut (de zelfstandigen en gelijkgestelde categorieën, maar ook de vennootschappen – en buiten de wettelijk bepaalde uitzonderingen) zijn verplicht zich aan te sluiten bij een van de erkende sociale verzekeringsfondsen voor zelfstandigen. (Art.6, ARS) Dit kan ten vroegste vanaf zes maanden voor de aanvang van de zelfstandige beroepsbezigheid verklaard worden in het stelsel, maar dient zeker plaats te hebben gevonden binnen de 90 dagen erna (Art.9).

De aansluiting geldt bij aanvang bovendien voor een minimumtermijn van vier jaar. Indien na deze periode blijkt dat de betrokkene in regel is met de bijdrageplicht, kan van fonds worden veranderd op 1 januari van ieder jaar. (Art.10§1) Deze regel is van toepassing om de continuïteit van de bijdrageberekeningen te kunnen verzekeren. Deze gebeurt immers voor de eerste drie jaar van de zelfstandige activiteit op voorlopige basis (zie *infra*).

In principe kunnen de sociale verzekeringsfondsen een zelfstandige **niet weigeren** wanneer deze zich wenst aan te sluiten. Dit uiteraard behoudens de wettelijke uitzonderingen, zoals voor vreemdelingen die zich melden als zelfstandigen maar geen beroepskaart kunnen voorleggen voor die gevallen waar dit vereist is (Art.6bis§1).

Via de **elektronische systemen** wordt informatie over de aansluiting doorgegeven in het stelsel van de SVF's naar het RSVZ, die deze registreert en dient goed te keuren. De goedkeuring van aansluiting gebeurt dus niet door de fondsen, maar door het RSVZ. De aansluiting gebeurt op een informaticatoepassing bij het RSVZ waartoe de SVF's toegang hebben. Op deze wijze weet het RSVZ bij welk sociaal verzekeringsfonds de onderworpenen precies zijn aangesloten. Deze gegevens worden in het ARZA (voor zelfstandigen) of ARV (voor vennootschappen) bijgehouden of aangepast indien zich een verandering voordoet. De goedkeuring van de registratie wordt vervolgens meegedeeld aan het betrokken SVF, die de zelfstandige dan definitief een aansluitingsverklaring kan versturen. (Art.6)

1.1.2. Controle

De controle op de aansluitingsplicht gebeurt door het RSVZ, met name door de **dienst Verplichtingen**. Deze gaat na of de personen en vennootschappen onderworpen aan het sociaal statuut effectief aangesloten zijn bij een van de erkende sociale verzekeringsfondsen.

a) Input voor de controles

De input voor het toezicht op de aansluitingsplicht is verschillend naargelang het om een zelfstandig persoon gaat, of een vennootschap betreft.

De dienst Verplichtingen voert haar controles op de aansluitingsplicht bij zelfstandigen op basis van verschillende soorten gegevens:

- **fiscale gegevens** afkomstig vanuit de fiscus
- **gegevens bij de fondsen** over aansluiting of niet-aansluiting

Wat de aansluitingsplicht van de vennootschappen betreft, kan de dienst Verplichtingen beschikken over de gegevens in de **Kruispuntbank Ondernemingen**

b) Output

De mogelijke niet naleving van de aansluitingsplicht vormt voorwerp van **een onderzoek door het RSVZ**.

Wanneer het inkomen van een zelfstandige activiteit werd aangegeven bij de belastingadministratie ontvangt het RSVZ hierover de inkomstengegevens. Indien blijkt dat voor deze inkomstengegevens geen aansluiting bekend is, kan een onderzoek naar de aansluitingsplicht opgestart worden. Ook wanneer blijkt dat de gegevens over de naleving van de aansluitingsplicht of specifieke aansluitingsperiodes waarover het RSVZ beschikt, niet overeenstemmen met de gegevens bij de SVF's, of over de correctheid hiervan twijfel bestaat, kan de betrokken zelfstandige of vennootschap voorwerp van onderzoek uitmaken.

De gegevens in de KBO laten het RSVZ toe vennootschappen op te sporen die onderworpen zijn aan het sociaal statuut der zelfstandigen, maar hiertoe geen aansluiting bij een sociaal verzekeringsfonds hebben afgesloten. Deze gegevens maken immers de vergelijking mogelijk met de aansluitingsgegevens die vanuit de SVF's bij het RSVZ werden geregistreerd. Voor vennootschappen die hier niet in voorkomen, wordt eveneens een onderzoek opgestart.

Zoals reeds gesteld is het de dienst Verplichtingen die de aansluitingsplicht controleert. Wanneer er ter plaatse onderzoek dient te worden verricht, kan de dienst een beroep doen op een andere dienst van het RSVZ, met name de **Inspectiedienst**. Deze bestaat uit sociale inspecteurs die verder onderzoek kunnen verrichten, dat niet vanuit het regionale kantoor van de dienst Verplichtingen kan worden gedaan.

Opmerking

Het onderzoeken van de aansluitingsplicht betekent niet onmiddellijk dat deze niet nageleefd zou zijn. Het RSVZ kan over foute gegevens beschikken, of deze niet of te laat hebben doorgekregen, waardoor de “matching” van de beschikbare gegevensbronnen niet correct is.

c) Sancties

Indien effectief blijkt dat de aansluitingsplicht niet werd nageleefd of geen duidelijke verklaring aan de dienst Inspectie wordt gegeven over de niet-aansluiting, wordt de betrokken zelfstandige of vennootschap formeel in gebreke gesteld door het RSVZ via een aangetekend schrijven. Hiermee beschikt de betrokkene over dertig dagen om zich in regel te stellen. Wanneer dan (nog steeds blijkt dat de aansluitingsplicht niet vrijwillig werd opgevolgd, wordt de betrokkene behoudens de wettelijke uitzonderingen) **ambtshalve aangesloten** bij de NHSVZ. (Art.9 ARS)

De ambtshalve aansluiting moet niet gezien worden als een sanctie op zich. Hiervoor komen de financiële gevolgen gebonden aan het niet betalen van de bijdragen in aanmerking. Deze zijn dubbel. Het gaat enerzijds om een **financiële sanctie** op de bijdragen die niet werden betaald voor de periode van niet-aansluiting en anderzijds om het **verlies van rechten** in het sociaal statuut ten gevolge van de niet-aansluiting:

- De bijdragen die niet betaald werden tijdens de niet-verzekerde periode worden door de Hulpkas berekend en dienen betaald te worden. Bovendien worden deze bijdragen procentueel verhoogd naargelang de niet-aansluiting een langere periode beslaat. Dit gebeurt met name per kwartaal met 3% en bijkomend op het einde van elk kalenderjaar met 7%. (Art.44 en 44bis, ARS)
- Doordat de bijdragen niet betaald werden, heeft de zelfstandige geen pensioenrechten gevormd voor een bepaalde periode en beschikt hij dus ook niet over het recht op uitkeringen in deze sector van het stelsel. De ziekte- en invaliditeitsverzekering, evenals de familiale bijslagen zijn echter onvoorwaardelijk gegarandeerd. Hier verliest de zelfstandige die te laat betaalt zijn rechten dus niet.

1.1.3. Vaststellingen

De fiscale gegevens omtrent de inkomsten van een beginnende zelfstandige die vanuit de fiscus worden doorgegeven aan het RSVZ, zijn pas drie jaar na de werkelijke aangifte ervan gekend. De belastingsadministratie beschikt niet over de mogelijkheid om de definitieve inkomstengegevens sneller vast te stellen. Dit heeft twee gevolgen.

1. Het RSVZ beschikt aanvankelijk niet over de fiscale gegevens van beginnende zelfstandigen die zij kan vergelijken met de eigen aansluitingsgegevens. Omdat zij enkel hierop beroep doet voor de opsporing, kunnen beginnende zelfstandigen die niet aangesloten zijn, in principe slechts na drie jaar opgespoord worden.
2. De gevolgen van de niet-aansluiting zijn aanzienlijk voor een beginnende zelfstandige die zich niet heeft aangesloten. De periode van niet-aansluiting bedraagt immers drie jaar. Financieel betekent dit een forse verhoging van de niet-betaalde bijdragen. Ook de rechten in de verschillende sectoren van het sociaal statuut, en dan vooral met betrekking tot het pensioen van de betrokkene – werden niet opgebouwd.

Het RSVZ geeft aan weinig invloed te kunnen uitoefenen op het naleven van de aansluitingsplicht van zelfstandigen. Er wordt vooralsnog niet preventief opgetreden of op basis van andere informatiestromen, zoals bijvoorbeeld de KBO, nagegaan of de aansluitingsplicht nageleefd werd. Het streefdoel is hier om zo snel mogelijk over de juiste informatie te beschikken om een te grote achterstand voor de zelfstandige op vlak van bijdragebetaling en verwerving van rechten in het stelsel te voorkomen. Voor de vennootschappen wordt wel aan preventie gedaan en dienen de informatiestromen in het stelsel als opsporingsmiddel.

Bovendien, zo wordt aangegeven, vormt de aanwezigheid van de ondernemingsloketten een preventiemechanisme op zich. Elke persoon die een zelfstandige activiteit begint, dient zich via een ondernemingsloket te registreren in de KBO. Het ondernemersloket begeleidt de zelfstandige in het vervullen van alle administratieve elementen die bij het starten als ondernemer gepaard gaan (<http://www.ondernemingsloket.partena.be>) In principe wordt er op dat ogenblik ook op de aansluitingsplicht gewezen. Het RSVZ geeft aan dat hierdoor de aansluitingsplicht beter wordt opgevolgd.

De opsporing van zelfstandigen en vennootschappen gebeurt, samengevat, op verschillende wijzen en ook de aanpak van preventie verschilt voor beide bijdrageplichtigen. *Het RSVZ geeft aan dat voor de zelfstandigen in de toekomst misschien ook wel beroep zou kunnen worden gedaan op stromen uit de KBO om niet aangeslotenen preventief op te sporen.*

Bovendien is het RSVZ een partner geworden van SIOD (de Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst bij de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg). Deze dienst staat in voor de ondersteuning van de inspectiediensten bij de parastatalen en andere federale overheidsinstellingen betrokken op de sociale zekerheid. (<http://www.werk.belgie.be>)

De samenwerking tussen verschillende diensten en organisaties van de sociale zekerheid is uiteraard een belangrijk element in de controlecapaciteit waarover deze beschikken ten aanzien van de onderworpenen.

1.2. Erkende sociale verzekeringsfondsen

Opdat de sociale verzekeringsfondsen voor zelfstandigen erkend worden dienen zij (Art.32, KB nr.38 en Art.54 en 55 ARS)

- het statuut van **vzw** te hebben
  - o en de opdrachten in het raam van het sociaal statuut toevertrouwd te krijgen
  - o en een erkenningsaanvraag hiertoe te richten aan de bevoegde minister
- opgericht te zijn geweest door een van de representatieve zelfstandigenorganisaties
- minstens **10.000 aangesloten leden** hebben

De erkenning wordt verleend door de Koning, op voorstel van de bevoegde minister en op jaarlijkse basis bekend gemaakt in het Belgisch Staatsblad.

De erkenning kan worden **ingetrokken** wanneer

- de wetten en reglementen niet werden nageleefd
- de uitkering van prestaties aan de aangeslotenen door slecht beheer in ernstig gevaar werden gebracht
- gedurende meer dan drie jaar minder dan 10.000 leden aangesloten waren

De vaststellingen van bovenstaande elementen gebeuren door de **DG Zelfstandigen**, die belast is met de controle op alle activiteiten van de sociale verzekeringsfondsen. De erkenningsvoorwaarden worden gesteld bij het betreden van de markt. Eens hieraan voldaan dienen de sociale verzekeringsfondsen een goed beheer van de organisatie en van de opdrachten in het sociaal statuut te verzorgen. Een eventuele intrekking van machtiging als sanctie vindt niet afzonderlijk plaats, maar gebeurt naar aanleiding van de vaste controle op de activiteiten van het fonds

De activiteiten van het betrokken sociaal verzekeringsfonds worden in geval van intrekking van de machtiging overgenomen door een reeds bestaand fonds. De leden zelf beschikken over de mogelijkheid om daarop eventueel hun aansluiting te veranderen.

2. Opdrachtenproces 1 – het basisproces (pensioenverzekering)

Zoals bovenstaand reeds werd aangegeven, wordt in de analyse van het basisproces in het stelsel van de zelfstandigen gefocust op slechts één sector, meerbepaald deze van de verzekering voor pensioenen. Het basisproces behandelt de vraag naar en vaststelling van het recht op pensioen voor de zelfstandige en bestaat uit verschillende subprocessen, met name:

- een ex ante proces omtrent het beheer van de loopbaangegevens
- een ex nunc proces betreffende de behandeling van het pensioendossier
- een ex post proces omtrent de controle op het basisproces

In wat volgt worden deze subprocessen toegelicht. De pensioenregeling van de zelfstandige is opgenomen in verschillende **wetteksten**. Hierin worden de regels vastgelegd voor de verschillende actoren die bij het proces van de pensioenaanvraag betrokken zijn. De wettelijke regels zijn vervat in:

- het KB nr. 72 van 10 november 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen, ook wel de Pensioenwet Zelfstandigen genoemd
- het KB van 22 december 1967 houdende het algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioenen der zelfstandigen
- de wet van 15 mei 1984 houdende maatregelen tot harmonisering in de pensioenregelingen
- het KB van 30 januari 1997 betreffende het pensioenstelsel der zelfstandigen met toepassing van de artikelen 15 en 27 van de wet van 26 juli 1996 tot modernisering van de sociale zekerheid en tot vrijwaring van de leefbaarheid van de wettelijke pensioenstelsels en van artikel 3§1,4° van de wet van 26 juli 1996 strekkende tot realisatie van de budgettaire voorwaarden tot deelname van België aan de Europese en Monetaire Unie.

2.1. Ex ante: beheer van de loopbaangegevens

Misschien wel de belangrijkste opdracht omtrent de pensioenverzekering werd toegekend aan de sociale verzekeringsfondsen. Zij zijn belast met het bijhouden van alle elementen die het recht op pensioenuitkeringen mogelijk moeten maken (Art.38 Pensioenwet Zelfstandigen). Het gaat meerbepaald over het beheer van de **loopbaangegevens** van de zelfstandige, die zowel betrekking hebben op persoonlijke materies (leeftijd, aard van zelfstandig statuut, periode van aansluiting) als fiscale elementen inhouden (inkomen waarop de sociale bijdragen berekend werden, informatie over het in regel zijn met de betaling van de kwartaalbijdragen).

De SVF's houden deze informatie elk afzonderlijk bij in de eigen databanken. De wijze waarop deze gegevens worden bijgehouden, en bijvoorbeeld ook de mate van informatisering hierin, is verschillend voor elk sociaal verzekeringsfonds en afhankelijk van de evolutie die de organisaties hieromtrent zelf hebben doorlopen.

Het RSVZ beschikt via het ARZA en het ARV eveneens over een aantal gegevens in het stelsel, maar deze zijn niet steeds correct, of up-to-date en dienen steeds te worden vergeleken met de authentieke gegevens bij de SVF's. Bovendien zit in deze databanken geen informatie over de sociale bijdragen van de zelfstandigen, met name over de hoogte van de bijdragen van de zelfstandigen, evenals de informatie of deze al dan niet betaald werden. Deze ligt op dit moment enkel bij de SVF's.

2.2. Ex nunc: behandeling van een pensioendossier

Dit ex nunc proces beschrijft de verschillende stappen die worden doorlopen bij de behandeling van een pensioendossier, en die leiden tot de effectieve uitbetaling van de prestaties hieromtrent. Het proces begint bij de pensioenaanvraag, om via de berekening van het pensioen te eindigen bij de toekenning en uitbetaling ervan.

2.2.1. De pensioenaanvraag

De pensioenaanvraag kan **op initiatief van de zelfstandige** gebeuren, of **ambtshalve** in gang worden gezet (Art.3.3 Tweede Bestuursovereenkomst).

- Wanneer de zelfstandige zelf een vraag richt tot berekening van het pensioen, kan dit gebeuren in het kader van, enerzijds, een effectieve pensioenberekening (met name wanneer de zelfstandige voor of na de wettelijke pensioendatum zelf beslist op pensioen te

gaan) of, anderzijds, een accuraat en up-to-date overzicht te geven van de pensioenraming (meerbepaald wanneer de zelfstandige wil weten welke de reeds opgebouwde rechten zijn en hoe deze in de toekomst naar alle waarschijnlijkheid verder zullen evolueren).

- De ambtshalve opening van het pensioendossier gebeurt voor de in de wet bepaalde gevallen, met name op de eerste dag van de vijftiende maand die voor de zelfstandige met hoofdverblijfplaats in België de wettelijke pensioenleeftijd voorafgaat (Art. 133quinquies KB 22 december 1967). Het doel ervan is om elke zelfstandige op de hoogte te stellen van de reële pensioenrechten op de pensioenleeftijd.
- Op langere termijn zou iedereen de mogelijkheid worden geboden op elk moment in de loopbaan zicht te krijgen op de opgebouwde pensioenrechten. (RSVZ, 2007:18)

Het verslag focust op de aanvraag met het oog op de effectieve uitbetaling van het pensioen van de zelfstandige. In 2006 werden zo 67.200 pensioendossiers geopend in het kader van een effectieve pensionering. 12.611 aanvragen daarvan werden ingediend door de zelfstandigen, en 56.076 onderzoeken werden ambtshalve ingezet. (RSVZ, 2007:16)

Wanneer de pensioenaanvraag wordt ingediend – in principe bij de gemeentelijke diensten (Art.120 KB 22 december 1967), maar in de praktijk kan de aanvraag eveneens worden gericht tot het RSVZ of de RVP – komt deze uiteindelijk terecht bij de centrale diensten van het **RSVZ**. Op de gemeente wordt de aanvraag elektronisch opgesteld en doorgezonden naar het Rijksinstituut (Art.124, KB 22 december 1967), die een **onderzoek opent** naar de aanvraag (Art.133§1).

Opmerking

De elektronische opstelling van de aanvraag is voorlopig uitsluitend van toepassing wanneer er ook een loopbaan als werknemer is. Het project “Pensioen online” dat ook geldt voor de zuivere loopbanen als zelfstandige en ook de mogelijkheid zal bieden aan de burger een elektronische pensioenaanvraag in te dienen van thuis uit, zal in de tweede helft van 2009 in productie gaan, zo geeft het RSVZ aan.

2.2.2. Onderzoek van de aanvraag – waarop heeft de begunstigde recht?

Het onderzoek van de pensioenaanvraag bevat alle noodzakelijk activiteiten met het oog op de vaststelling van het pensioen, alsmede de berekening en toekenning ervan en de ter betaalbaarheidstelling. Hiervoor dienen de nodige loopbaan- en bijdragegegevens beschikbaar te zijn. Het onderzoek wordt uitgevoerd door de **Pensioendienst** van het RSVZ. (Art.3.3 Tweede

Bestuursovereenkomst) Het onderzoek door het RSVZ dient in principe te worden afgehandeld binnen een **termijn van vier maanden** na ontvangst van de aanvraag.(Art.133§4)

a) Overdracht van informatie

Het Rijksinstituut onderzoekt de aanvraag op basis van alle mogelijke informatie die hiervoor in aanmerking kan komen. De informatie dient ter berekening van het effectieve pensioen. Deze informatie is afkomstig van verschillende bronnen:

- Van de aanvrager zelf.
  - o Deze is ertoe gehouden het RSVZ alle mogelijke **inlichtingen** te verstrekken in kader van het onderzoek van het pensioendossier.
  - o Indien nodig kan het RSVZ overgaan tot een onderzoek ter plaatse, of de aanvrager onderwerpen aan een medisch onderzoek.
- Van de fiscus
  - o Deze is de authentieke bron voor de **inkomstgegevens** van de zelfstandige. Deze gegevens worden voor het onderzoek naar de pensioenrechten echter niet rechtstreeks gebruikt door de dienst Pensioenen van het RSVZ.
  - o De raadpleging van deze gegevens kadert uitsluitend in de controle op de beroepsbezigheid van de gepensioneerden en de cumulregeling die hieromtrent van toepassing is.
- Van de sociale verzekeringsfondsen
  - o Het RSVZ bekijkt welke SVF's over de pensioengegevens van de betrokkene beschikken. Dit gebeurt op basis van de informatie over de aansluiting die zich in het ARZA bevindt.
  - o De betrokken SVF's worden gevraagd alle nodige **gegevens voor het berekenen van het pensioen aan het RSVZ** over te maken. Aanvankelijk gebeurde dit in een papieren versie, nu verloopt dit op elektronische wijze, via een elektronische stencil. Deze gegevens betreffen
    - De authentieke loopbaangegevens
    - De gegevens over de hoogte van de bijdragen en de bijdragebetalingen

De gegevens die via de elektronische stencil vanuit de fondsen worden overgemaakt aan het RSVZ zijn vrij beperkt, maar wel cruciaal. Enerzijds wordt de bevestiging gevraagd van de bestaande loopbaangegevens in het ARZA (identificatiegegevens, periodes van aansluiting, toelating voor vrijstelling, gelijkgestelde periodes,...) anderzijds heeft de informatie betrekking op de vraag of de zelfstandige in orde is geweest met de bijdragen en of deze pensioenvormend waren. Dit laatste wordt bepaald per kwartaal in de loopbaan. In de elektronische stencil wordt de informatie omtrent de

geldigheid van een bepaald kwartaal voor de pensioenberekening aangeleverd door het SVF aan het RSVZ via een specifieke code.

Opmerking

1. Met het oog op de ambtshalve berekening van het pensioen door het RSVZ, wordt in de nabije toekomst de beschikbaarheid van gegevens bij het RSVZ aangepast. Elke zelfstandige ontvangt 15 maanden voor de wettelijke pensioenleeftijd een brief vanwege het RSVZ met de vraag of het pensioendossier geopend dient te worden op de voorziene datum. Het is de bedoeling de burger zo spoedig mogelijk een beslissing over zijn pensioenrechten te bezorgen. Voor actieve zelfstandigen zijn de gegevens over de hele loopbaan (met name tot en met het vierde kwartaal van het jaar voorafgaand aan de ingangsdatum van het pensioen niet beschikbaar wanneer het RSVZ start met het onderzoek naar de pensioenrechten. Met het oog op de ambtshalve berekening werd de creatie van een **database pensioenloopbanen bij het RSVZ** voorzien, waarbij ook de bijdragegegevens die traditioneel enkel worden bijgehouden door de SVF's nu ook voor het RSVZ tijdig beschikbaar zouden worden gesteld. Alle fondsen zullen de gedigitaliseerde pensioengegevens per kwartaal moeten overmaken aan het RSVZ om deze nieuwe database te voeden. Deze nieuwe database moet het mogelijk maken sneller en vlotter de gegevens van de zelfstandigen over te maken aan andere pensioeninstellingen indien dit nodig zou blijken.
2. Vergelijkbaar met de loopbaandatabank die op initiatief van het RSVZ werd ingevoerd, is een ander initiatief, met name dat van de **vzw SIGeDIS** (Sociale Individuele Gegevens – Données Individuelles Sociales). In SIGeDIS zouden de verschillende pensioendiensten en pensioengegevens worden samengevoegd. De vzw SIGeDIS betekent een centralisatie van de pensioengegevens en een samenwerking tussen de verschillende betrokken diensten. Hiertoe werd voorzien in artikel 12 van het KB van 12 juni 2006 ter uitvoering van het generatiepact. Aan de vzw SIGeDIS werd *'het beheer van de databanken en het ontwikkelen van de informaticatoepassingen nodig opdat de pensioeninstellingen gecoördineerd en geïndividualiseerd zouden kunnen communiceren over de actuele en toekomstige pensioenrechten van sociale verzekerden'* toevertrouwd. (<http://www.sigedis.be>)

Alle SVF's zijn door beide evoluties verplicht de pensioengegevens te informatiseren, zo wordt aangegeven. De elektronische beschikbaarheid van de pensioengegevens is nog niet voor alle fondsen van toepassing – en geldt zeker nog niet voor alle dossiers. Met de invoering van de gemeenschappelijke database in SIGeDIS en de loopbaandatabank van het RSVZ die vergelijkbaar is hiermee, maar hier niet ingebed in is, wordt het digitaliseringsproces versneld. De elektronische systemen die zij hiervoor intern voorzien, kunnen verschillen en zijn afhankelijk van de rendabiliteit en kostprijs per fonds. De overmaking van gegevens in de loopbaandatabank vindt wel op uniforme wijze plaats aan de hand van codes, kwartalen en bedragen.

b) Berekening van het pensioenbedrag

Nadat de nodige informatie verzameld werd, kan het RSVZ overgaan tot de berekening van het feitelijke pensioen. De berekening is wettelijk geregeld. De feitelijke toekenning is bovendien onderhevig aan een aantal cumulbeperkingen. Binnen de Pensioendienst van het RSVZ staan de *attributeurs* in voor de berekening van het pensioen.

i. Basis

De berekening van het pensioen door de *attributeurs* van de Pensioendienst van het RSVZ steunt, algemeen bekeken, op twee elementen.

- Het pensioen wordt **toegekend in functie van de loopbaan**, met name in functie van die kwartalen die pensioenvormend waren. (Art.4, KB 30 januari 1997)
- Het pensioen wordt **berekend op basis van de bedrijfsinkomsten**, meerbepaald deze die als basis dienen voor de berekening van de sociale bijdragen. (Art.5, KB 30 januari 1997) Met die uitzondering dat er voor de bijdragen voor 1984 uitgegaan wordt van (lage) *forfaitaire* bedrijfsinkomsten per jaar. (Van Limberghen & Verheyden, 2004:115)

De combinatie van beide elementen en de toepassing van een aantal berekeningen en omzettingen leidt tot de bepaling van het pensioenbedrag waarop de zelfstandige aanspraak kan maken. Deze berekening is bijna volledig **geautomatiseerd**. Het resultaat ervan wordt doorgegeven aan de uitbetalingsinstelling, de RVP en aan de sociaal verzekerde.

Opmerking

Onder bepaalde voorwaarden kan het pensioen dat berekend werd verhoogd worden tot het minimumpensioen voor zelfstandigen. De zelfstandige dient hiertoe een loopbaan te bewijzen dat gelijk is aan minstens tweederde van een volledige loopbaan en het minimumpensioen dient groter te zijn dat het pensioen dat berekend werd op basis van de beroepsinkomsten (<http://www.rsvz.be>)

ii. Beperkingen

Er zijn twee elementen die een invloed uitoefenen op de berekening van het pensioen van de zelfstandige. Een eerste heeft betrekking op de **toekenningsvoorwaarden** voor het pensioen, een tweede op de **cumulatieregels of uitbetalingsvoorwaarden**. (Van Limberghen & Verheyden, 2004:143-146) Beiden worden hieronder verder toegelicht.

Voor de toekenning van het pensioen geldt in de eerste plaats een **leeftijdsvereiste**. Het pensioen kan worden aangevraagd op de leeftijd van 65 jaar voor mannen en voor vrouwen. De zelfstandige kan er

echter ook voor kiezen om vervroegd (vanaf 60 jaar) of later dan de wettelijke pensioenleeftijd het pensioen op te nemen. (Art.3, KB 30 januari 1997) Bij vervroegde pensionering dienen bij de berekening een aantal andere voorwaarden en regelingen in rekening te worden gebracht. Hiervoor bestaat ten eerste een loopbaanvereiste en wordt, ten tweede, een vermindering op het pensioenbedrag voorzien behoudens wanneer de betrokkene voldoet aan de loopbaanvoorwaarde voor de toekenning van een vervroegd pensioen zonder vermindering. Deze vermindering is afhankelijk van de precieze datum waarop de vervroegde pensionering ingaat. Deze **vermindering is definitief** en met andere woorden van kracht voor alle pensioenbetalingen waarop de zelfstandige recht heeft.

De complexiteit en uitkomst van de pensioenberekening is ten tweede mede afhankelijk van de uniformiteit van de loopbaan van de zelfstandige – en met andere woorden van de mate waarin sprake is van **cumulatie met pensioenrechten in andere stelsels** (werknemers, overheidspersoneel). De berekening van deze verschillende pensioenen gebeurt door de berekeningsinstellingen afzonderlijk en in een welbepaalde, hiërarchische volgorde van de pensioenstelsels. Het RSVZ doet de berekening als laatste en krijgt de gegevens van de andere pensioendiensten over de opgebouwde rechten in andere stelsels. Aan de hand van deze informatie past het de berekening voor het eigen stelsel, indien nodig, aan. Het pensioen in het stelsel der zelfstandigen kan dus gecumuleerd worden met andere pensioenrechten maar is onderhevig aan welbepaalde voorwaarden. (<http://www.rsvz-inasti.be>)

Opmerking

*De sociale verzekeringsfondsen merken op dat de cumulatie met andere pensioenrechten in principe zo geregeld is dat de aanpassing van de rechten wettelijk geldt voor de minst voordelige jaren over het geheel van de stelsels. De wet van 11 mei 2003 tot wijziging van diverse bepalingen betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers en zelfstandigen met het oog op de uitvoering van het principe van de eenheid van loopbaan voorziet hierin. De datum van de inwerkingtreding van deze wet moet echter nog bij KB bepaald worden. *Bij inwerkingtreding van deze wet zou het dus niet altijd zo mogen zijn, dat de aanpassing van de pensioenrechten eerst in het stelsel van de zelfstandigen plaats heeft, en daarop eventueel pas in het stelsel van de werknemers en van het overheidspersoneel moet toegepast worden. In de praktijk is dit echter wel het geval.* Een van de redenen die hiervoor wordt aangegeven, zijn administratieve problemen bij de uitvoering van deze wet voor de verschillende pensioendiensten (RSVZ en RVP). Het bekijken van de meest voordelige toestand over de gehele loopbaan zou tot grote vertragingen leiden bij het toekennen van de rechten. Vanuit de bevoegde instanties wordt hieromtrent aangegeven dat de toepassing van desbetreffende wet pas tot stand zou kunnen komen na de installatie van een pensioendatabank waarin de pensioenrechten van de zelfstandigen worden bijgehouden en vooral wanneer de elektronische gegevensuitwisseling met de andere pensioendiensten operationeel is. (Bulletin nr.3-89, Vraag nr.3-5795 van 24 augustus 2006) De voorziene loopbaandatabank bij het RSVZ en het Hermes-project (elektronische uitwisseling van*

noodzakelijke gegevens tussen de verschillende pensioeninstellingen voor het nemen van beslissingen inzake vaststelling van de pensioenrechten) moeten hier een antwoord op bieden en leiden tot de effectieve uitvoering van de bestaande wetgeving. Voor de zelfstandigen in het stelsel zou dit immers kunnen betekenen dat zij nu recht hebben op een hogere uitkering dan het reeds bestaande pensioen.

iii. Output

Het resultaat van de berekeningsprocedure (rekening houdend met de cumulatieregels in geval van meerdere pensioenen) wordt in geval van betaling doorgegeven aan de uitbetalingsinstelling van het pensioen van de zelfstandige, de RVP. Ook de sociaal verzekerde wordt in kennis gesteld van de output van het onderzoek door het RSVZ (Art.134, KB 22 december 1967). Daarnaast dient de beslissing te worden meegedeeld aan andere binnen- of buitenlandse sociale zekerheidsinstelling en de nodige attesten te worden afgeleverd om de vaststelling van rechten voor de ziekte- en invaliditeitsverzekering mogelijk te maken. (Art.3.3 Tweede Bestuursovereenkomst)

2.2.3. Uitbetaling van het pensioen

De beslissing omtrent de betaling van het pensioen aan de betrokken zelfstandige dient via een **elektronisch betalingsmandaat** door het RSVZ onmiddellijk **aan de RVP** te worden gezonden. Deze beschikt over een termijn van vier maanden om de prestaties uit te betalen, en kan dit ten vroegste doen vanaf de datum waarop aan de uitbetalingsvoorwaarden tegemoet is gekomen. Indien deze termijn niet werd voldaan, zijn van rechtswege intresten verschuldigd. (Art.135 KB 22 december 1967)

De Rijksdienst voor Pensioenen voorziet **maandelijkse betalingen van het pensioen** aan de zelfstandige. (Art.137) Voor deze uitbetaling is het RSVZ ertoe gehouden de benodigde financiële middelen ter beschikking te stellen aan de RVP. Hiervoor wordt op het einde van elke maand een **samenvattend borderel** opgesteld door de RVP. (Art.139) Vlak voor de uitbetaling van de pensioenen vindt een overdracht van middelen van het RSVZ aan het RVP plaats.

Ook de feitelijke uitbetaling van het pensioen is onderhevig aan enkele **cumulatieregels**. Deze worden toegepast zolang de bestaande situatie geldt. De cumulatiebepalingen zijn terug te vinden in artikel 30bis van de Pensioenwet Zelfstandigen, en zijn onder andere de volgende:

- De pensioenuitkeringen kunnen (behoudens de wettelijke uitzonderingen) niet worden gecumuleerd met inkomsten uit een beroepsbezigheid. Indien het beroepsinkomen de vastgestelde bedragen overschrijdt tot 15%, wordt de betaling van het pensioen verminderd

met hetzelfde percentage. Een overschrijding van meer dan 15% leidt tot een volledige schorsing van de pensioenuitkering. Beide sancties worden toegepast voor een specifiek bepaalde periode. Het RSVZ dient de betrokkene hiervan steeds op de hoogte te brengen. (Art.107 en 107bis, KB 22 december 1967)

- De pensioenuitkeringen mogen niet worden samengevoegd met vergoedingen wegens ziekte, invaliditeit, onvrijwillige werkloosheid, loopbaanonderbreking of aanvullende vergoedingen toegekend in het kader van een conventioneel brugpensioen die worden toegepast via een Belgische of buitenlandse sociale zekerheidswetgeving.

2.3. Ex post: Controle

De controle op dit basisproces vindt plaats op verschillende niveaus en in verschillende instellingen.

- De SVF's worden gecontroleerd door de DG Zelfstandigen en zorgen eveneens voor een interne controle op de beheerssystemen.
- Het RSVZ houdt een intern toezicht op de correcte berekening van het pensioenbedrag.
- De RVP voorziet een controle op de uitbetalingsmodaliteiten teneinde de tijdigheid van betalingen te garanderen.

2.3.1. Controle op de gegevens bij de fondsen

De controle op het beheer van de gegevens bij de sociale verzekeringsfondsen is tweërlei. Enerzijds gebeurt deze intern, door de verschillende sociale verzekeringsfondsen. Anderzijds vindt er extern toezicht plaats door de DG Zelfstandigen.

a) Intern toezicht door de SVF's

Dit toezicht is gericht op kwaliteit van de gegevens bij de sociale verzekeringsfondsen. Deze kan op twee manieren worden verzekerd:

- Via de elektronische beheerssystemen
- Via het dossierbeheer

De SVF's zien er **via de elektronische beheerssystemen** op toe dat de informatie die zij ingeven in de elektronische databanken op een correcte manier plaats vindt. De programmering van deze systemen n moet perfect zijn, en indien nodig kunnen fouten hersteld worden. Zoals reeds gesteld zet de invoering van de databank loopbaangegevens bij het RSVZ en de integratie van pensioengegevens in de vzw SIGeDIS de fondsen ertoe aan alle gegevens te informatiseren. *De SVF's benadrukken dat het digitaliseren van de gegevens in de eigen elektronische databanken – met het oog op het invoeren in*

de loopbaandatabank en de databank in vzw SIGeDIS– op zich een **extra controlemechanisme** vormt op de overmaking van de gegevens. Per kwartaal kan er nu voor gezorgd worden dat de invoering van gegevens correct verloopt. Hierbij is de verificatie van de aanduiding per kwartaal over het in regel zijn met de bijdragen en de mate waarin de betreffende kwartalen pensioenvormend zijn dan ook cruciaal.

De kwaliteit van de beheersystemen betekent echter niet dat de ingevoerde gegevens ook correct zijn. Bij de input van de gegevens vindt in principe een **controle door de dossierbeheerder** plaats op de correctheid van deze gegevens. Ook via de elektronische systemen kan een foute input eventueel vermeden worden via signaalfuncties in het systeem. De dossierbeheerder neemt dan een beslissing over de correctheid van deze gegevens bij de verzending ervan.

b) Administratief toezicht door de DG

De **inspectiedienst van de DG Zelfstandigen** houdt een controle op de correctheid van de informatie omtrent de loopbaangegevens van de zelfstandigen. De controle gebeurt op de individuele dossiers bij de verschillende sociale verzekeringsfondsen, en slechts in beperkte mate op de elektronische systemen.

i. Algemeen en specifiek administratief toezicht

Omdat de Inspectiedienst onmogelijk alle dossiers bij alle sociale verzekeringfondsen kan controleren, wordt voor elk fonds in de eerste plaats een **selectie van dossiers op basis van steekproeven** gehouden. De controle op basis van steekproeven wordt op het gehele dossier gehouden, en heeft dus niet enkel betrekking op de pensioengegevens, maar op alle aspecten die hierin voorkomen. Daarnaast wordt een **specifieke selectie van dossiers** gemaakt door de DG. Deze omvat de meest recente dossiers, of is gericht op specifieke situaties die voor moeilijkheden zouden kunnen zorgen bij het beheer of de vaststelling van de gegevens relevant voor het pensioendossier. De hoeveelheid dossiers die wordt gecontroleerd, is verschillend voor elk fonds en afhankelijk van het aantal pensioendossiers dat in beheer is bij elk fonds – met steeds een minimum van 150 dossiers (Rekenhof, 2008:27).

De controleurs van de DG gaan voor de dossiers die zij onderwerpen aan een controle na of die elementen die de SVF's dienen door te geven aan het RSVZ ter berekening van de pensioenrechten correct werden vastgesteld. Dit geldt onder meer voor (Rekenhof, 2008:27):

- de bepaling van het begin en einde van de loopbaan van de zelfstandige
- de periodes ervan die in aanmerking komen voor de berekening van het pensioen
- de inkomstgegevens op basis waarvan de sociale bijdragen werden berekend

De DG baseert zich voor haar controles op de gegevens bij de verschillende sociale verzekeringsfondsen en deze die aanwezig zijn in het ARZA, evenals op een controle op de elektronische *stencils* die de verstuurd informatie tussen het RSVZ en de fondsen bevat.

ii. Output

Het gevolg van de administratieve controle door de Inspectiedienst is een **lijst met vergissingen** die de fondsen hebben gemaakt. Deze wordt meegedeeld aan de SVF's, maar eveneens aan het RSVZ, dat op basis van deze gegevens immers de berekening van het pensioen van de zelfstandige heeft gemaakt. Het RSVZ neemt bij de vaststelling van een dwaling omtrent de toegekende rechten een **ambtshalve nieuwe beslissing** omtrent het pensioendossier van de zelfstandige. (Art.152 KB 22 december 1967) Deze leidt tot een aanpassing van het toekomstige pensioenbedrag ten gevolge van een aanpassing van de pensioenrechten, en kan de mogelijke terugvordering van de onverschuldigde prestaties tot gevolg hebben. Wanneer een dwaling de oorzaak is van ten onrechte betaalde prestaties neemt het RSVZ een nieuwe beslissing met ingang op de eerste van de maand volgend op de notificatie van de nieuwe beslissing (art.152, § 2 KB 22/12/1967). Er is bijgevolg geen terugvordering in dat geval.

iii. Sancties

De vergissingen die de Inspectiedienst bij de verschillende fondsen heeft kunnen vaststellen, kunnen geleid hebben tot een te laag of te hoog geraamd en uitbetaald pensioen. Indien pensioenuitkeringen werden betaald op basis van onjuiste of onvolledige gegevens vanwege de sociale verzekeringsfondsen beschikt de DG Zelfstandigen over de mogelijkheid om het betrokken SVF te sanctioneren door een **forfaitaire geldsom** van 2500 euro op te leggen. Deze valt ten laste van het bedrag bestemd voor de **beheerskosten** van het SVF. (Art.20§6, KB nr.38)

Een fout van een sociaal verzekeringsfonds die leidt tot een verlies voor het stelsel, valt financieel dus steeds ten laste van de fondsen zelf. (Art.60 ARS) In het uiterste geval, wanneer de wetten en regels manifest en structureel worden overtreden, kan de DG de machtiging van het betrokken fonds intrekken. Dit is nog niet gebeurd.

2.3.2. Controle op de berekening van het pensioenbedrag bij het RSVZ

De berekening van het pensioenbedrag bij het RSVZ gebeurt op automatische wijze. Het toezicht op deze elektronische systemen is intern. Een fout in de berekening van het pensioen, zou in principe betekenen dat er een fout in de programmatie van de elektronische rekenregels zit.

De *attributeurs* bij de Pensioendienst van het RSVZ kunnen beschouwd worden als dossierbeheerders van het pensioen van de betrokken zelfstandige. Zij vormen een eerste controle op de correctheid van de berekening. Daarnaast zijn er binnen de Pensioendienst ook *verificateurs* die de berekening zelf nakijken.

Deze elementen moeten de correcte berekening garanderen, rekening houdend dat de berekening plaats vindt op basis van de (in principe correcte) gegevens die de SVF's overmaken. Wanneer blijkt dat een fout vanwege het RSVZ heeft geleid tot een incorrecte betaling van het pensioen aan de zelfstandige, wordt deze rechtgezet door middel van een **ambtshalve nieuwe beslissing** (Art.152 KB 22 december 1967).

2.3.3. Controle op de uitbetaling bij de RVP

De toekenning van betalingsopdrachten aan de RVP verloopt elektronisch. Deze **informaticatoepassing** moet fouten vermijden bij de overdracht van gegevens van het RSVZ naar de RVP. Bovendien wordt hierdoor in principe een snelle uitbetaling binnen de voorziene wettelijke termijnen mogelijk gemaakt. (Rijksdienst voor Pensioenen, 2007:44)

Opmerking

De controle op de uitbetaling van het pensioen gebeurt bij de RVP zelf. Voor die sectoren waar de sociale verzekeringsfondsen bevoegd zijn voor de uitbetaling van de verzekering (familiale bijlagen en faillissementsverzekering) houdt de **DG Zelfstandigen** een financiële en boekhoudkundige controle op de transfers van de SVF's naar de zelfstandigen. Deze controle vindt plaats naast de administratieve controle die de DG voert op de behandeling van het dossier zelf. De DG heeft met andere woorden de bevoegdheid de uitbetaling door de fondsen te controleren, ook al wordt hier in dit verslag niet dieper op ingegaan.

2.4. Vaststellingen

Er zijn verschillende actoren betrokken op dit basisproces:

- De zelfstandige:
  - o Is de rechthebbende van de pensioenverzekering.
  - o Kan het pensioen aanvragen voor of na de wettelijke pensioenleeftijd, of kan een pensioenraming ontvangen vanaf 55 jaar.
- De SVF's:

- Innen de bijdragen ter verzekering van de sectoren in het sociaal statuut – en dus ook deze die een geldige bijdrageperiode voor de pensioenloopbaan leveren.
- Zijn de beheerders van de gegevens die moeten leiden tot de vaststelling van het pensioen.
- Maken deze gegevens over aan het RSVZ ten gevolge van de pensioenaanvraag, of – raming of ten gevolge van een ambtshalve onderzoek.
- Het RSVZ:
  - Berekent het pensioen van de betrokken zelfstandige op basis van de gegevens die werden aangeleverd door de SVF's.
- De RVP:
  - Betaalt, na aangeven van het RSVZ, het pensioen van de zelfstandige uit.
  - Vordert onverschuldigde betalingen terug
- De DG Zelfstandigen
  - Houdt toezicht op de werking van de sociale verzekeringsfondsen

De centrale rol in dit basisproces ligt bij het RSVZ. Toch mag de rol van de sociale verzekeringsfondsen niet onderschat worden. Zij beheren de authentieke gegevens die leiden tot de vaststelling van het pensioen. Het interne toezicht bij de SVF's – en misschien nog veel belangrijker – de **controle van de DG** op de correctheid van de gegevens zijn dan ook **cruciaal** om een correcte uitbetaling te garanderen en de gevolgen voor de zelfstandige en het stelsel ten gevolge van een foutieve berekening zo minimaal mogelijk te houden.

Het mechanisme dat over deze correctheid dient te waken is het administratieve toezicht via steekproeven. De sancties zijn financieel van aard. **De sancties ten aanzien van de SVF's vallen ten laste van de beheerskosten** bestemd voor de eigen werking. *De DG geeft aan dat deze forfaitaire sanctie voldoende afschrikwekkend lijkt voor de fondsen.* Naast de forfaitaire boete van 2500 euro ten gevolge van een foutieve uitbetaling wordt het SVF bijvoorbeeld eveneens financieel verantwoordelijk gehouden voor een foutief berekende bijdrage (op basis waarvan foutieve gegevens werden doorgegeven aan het RSVZ en een incorrecte berekening van het pensioen tot stand kwam).

Opmerking

1. In haar rapport stelt het Rekenhof (2008: 28) dat de **foutenmarge te hoog** is bij de sociale verzekeringsfondsen. Op een controle van 2.799 pensioendossiers in 2005 diende in 6,86% van de gevallen een rechtzetting te worden gemaakt in verband met de aanduiding van kwartalen die in aanmerking worden genomen voor de berekening van het pensioen. *De sociale verzekeringsfondsen halen aan dat er verschillende redenen zijn waarom er fouten in het pensioendossier kunnen voorkomen en dat zij steeds trachten voldoende*

controlemechanismen te voorzien om deze te vermijden. De oorzaak hiervoor ligt bovendien niet steeds bij de fondsen zelf, maar kan bijvoorbeeld te wijten zijn aan een foutieve interpretatie van de bestaande regelgevingen.

De op gang gebrachte digitalisering van de pensioengegevens zou in de eerste plaats de foutenmarge bij de fondsen naar de toekomst toe moeten verkleinen. De elektronische beheersystemen zouden fouten bij het inbrengen van loopbaangegevens beter kunnen vermijden. Daarenboven is het bij de invoering in de elektronische databanken van de oudere (papieren) gegevens mogelijk om op de correctheid ervan extra toe te zien. *De fondsen geven het bestaan van deze mogelijkheid aan en benadrukken het belang van de kwaliteit van de gegevens.*

2. Daarnaast wordt in hetzelfde rapport (Rekenhof, 2008:27) aangegeven dat de **frequentie van de controle door de DG te laag en onvoldoende gericht** is om fouten in de dossiers op tijd op te sporen. *De DG geeft aan meer gerichte controles te voeren aan de hand van die elementen die kunnen leiden tot manifeste fouten bij de sociale verzekeringsfondsen. De sociale verzekeringsfondsen percipiëren de controles van de DG als voldoende streng. De ingesteldheid van de controles, zo geven zij aan, gebeurt in een hedendaagse context. Voor de informatisering van de dossiers bij de fondsen werd ingevoerd, werden alle gegevens echter manueel bijgehouden in papieren dossiers. De controle van sommige pensioendossiers loopt soms dertig jaar terug. Wanneer bewijsstukken ontbreken is het voor de fondsen soms zeer moeilijk nog te bewijzen wat er precies gebeurd is. Artikel 60 wordt hierbij op voldoende consequente wijze toegepast, zo geven zij aan.*

De invoering van de loopbaan en bijdragegegevens in een loopbaandatabank zou ook voor de DG Zelfstandigen een **versterking van de controlecapaciteiten** kunnen betekenen – indien de toegang tot deze gegevens ook voor de Inspectiedienst beschikbaar zou worden gesteld. Het opsporen van fouten bij de fondsen zou hierdoor niet alleen op een meer gerichte basis kunnen plaatsvinden, maar zou vooral een verhoging van de frequentie van de controles kunnen inhouden. *De fondsen geven immers aan de noodzakelijke gegevens elk kwartaal te zullen inbrengen in de databank, waarbij de laatst beschikbare gegevens hoogstens drie kwartalen oud zullen zijn.*

3. Opdrachtenproces 2 – Onterecht betaalde prestaties

Dit tweede proces bestaat uit drie subprocessen. Een eerste subprocesses voorziet (ex ante) welke elementen aan de oorzaak liggen van onterechte betalingen. Een tweede (ex nunc) subprocesses heeft betrekking op de vaststelling van onterecht betaalde prestaties en de modaliteiten waaronder een terugvordering hiervan kan gebeuren. Een laatste (ex post) subprocesses heeft betrekking op de controle hierop bij de fondsen.

3.1. Ex ante: Oorzaken en opsporing

Wat het pensioendossier betreft, is het mogelijk dat een ten onrechte betaalde prestatie werd uitbetaald wanneer de zelfstandige hier geen recht op had. Zo bijvoorbeeld voor een vervroegd pensioen dat onterecht wordt toegekend wanneer de loopbaanvoorwaarde onterecht wordt beschouwd als zijnde vervuld ten gevolge van een **foutieve manuele input**. Wat eveneens kan voorvallen, is de uitbetaling van een **foutief pensioenbedrag**. Er kan te veel uitbetaald geweest zijn, maar de mogelijkheid bestaat eveneens dat er te weinig werd uitbetaald. Over het algemeen is er sprake van **twee mogelijke oorzaken** voor deze ten onrechte betaalde prestaties.

- Een eerste legt de fout bij de administraties die belast zijn met de behandeling van een dossier.
- Een tweede oorzaak legt de verantwoordelijkheid bij de betrokken persoon zelf.

Een ten onrechte betaalde pensioenuitkering kan er (met uitzondering van fraude) met andere woorden gekomen zijn doordat het sociaal verzekeringsfonds dat instaat voor het beheer van de gegevens foutieve gegevens heeft doorgegeven op basis waarvan een foutieve berekening werd gemaakt. De oorzaak ligt hiervoor niet noodzakelijk bij een fout van het SVF, er kan bijvoorbeeld ook een vermindering van de inkomsten zijn of een laattijdige betaling van bijdragen voor kwartalen waarvoor een vermoeden van betaling van bijdragen werd toegepast. Bovendien kan ook het RSVZ zelf een fout in de berekening van het pensioen gemaakt hebben. Er kunnen met andere woorden verschillende elementen aan de basis liggen van een onterecht betaalde prestatie.

De opsporing van deze onterecht betaalde uitkering gebeurt door de **DG Zelfstandigen** in het kader van het hierboven reeds vermelde **administratieve toezicht** op de sociale verzekeringsfondsen. Dit uiteraard in die gevallen waarbij een fout in het beheer van de gegevens door de SVF's aan de basis lag van een foutieve berekening van het pensioen bij het RSVZ.

3.2. Ex nunc: Terugvordering

De terugvordering van ten onrechte betaalde pensioenuitkeringen gebeurt **op initiatief van de Rijksdienst voor Pensioenen**. (Rijksdienst voor Pensioenen, 2007:64) De Raad voor uitbetaling van prestaties die onder de RVP ressorteert, is bevoegd voor de kwijtschelding van de terugvordering. De Raad neemt in welbepaalde gevallen een ambtshalve beslissing tot kwijtschelding of neemt een beslissing naar aanleiding van een verzoek van de gepensioneerde maar beslist niet over alle terugvorderingen.

Wat de effectieve terugvordering betreft, beschikt de betrokken administratie over een **termijn van zes maanden** na de uitbetaling, of drie jaar wanneer sprake is van fraude vanwege de betrokkene, of indien de bovenvermelde cumulatierregels van kracht bleken. De RVP kan de onverschuldigde betalingen opvorderen door middel van een aangetekend schrijven aan de betrokkene. (Art.36§1-2 Pensioenwet Zelfstandigen)

De RVP kan in overleg met het RSVZ eveneens geheel of gedeeltelijk **afzien van de terugvordering** van de ten onrechte betaalde prestaties (Art.149 KB 22 december 1967)

- wanneer het terug te vorderen bedrag niet in verhouding staat tot de kosten die hiertoe dienen te worden gemaakt, en
- in behartenswaardige gevallen, bijvoorbeeld naar aanleiding van een fout van het sociaal verzekeringfonds, of de financiële toestand van de schuldenaar

Elke beslissing omtrent de terugvordering of het afzien ervan dient gemotiveerd te worden naar de betrokkene toe en steeds de mogelijkheid tot beroep te vermelden, evenals de mogelijkheid tot het indienen van een verzoek tot kwijtschelding. (Rijksdienst voor Pensioenen, 2007:45)

De betrokkene zelf beschikt over drie maanden na de kennisgeving van de terugvordering om hier beroep tegen aan te tekenen bij de arbeidsrechtbank. Bovendien beschikt de zelfstandige over de mogelijkheid om een verzoek tot kwijtschelding in te dienen bij de Raad voor Uitbetaling van de RVP. (<http://www.rsvz.be>)

3.3. Ex post: Controle

De controle op de terugvordering ligt bij de RVP zelf. De controle door de DG op de sociale verzekeringsfondsen heeft niet zozeer betrekking op de terugvordering op zich, maar gaat over de correctheid van gegevens die tot deze terugvordering hebben geleid.

Artikel 60 van het ARS bepaalt dat wanneer door nalatigheid van een SVF sprake is van onterecht betaalde prestaties, en de terugvordering van het niet-verschuldigde bedrag onmogelijk blijkt, het betreffende fonds ervoor verantwoordelijk kan gesteld worden. Het betreffende bedrag wordt dan ten laste gelegd **van de beheerskosten** van het betrokken fonds.

3.4. Vaststellingen

De bedragen die een financieel verlies voor het stelsel zouden kunnen betekenen, worden teruggevorderd van de sociale verzekeringsfondsen wanneer blijkt dat zij aan de basis liggen van de fout die hiertoe geleid heeft. De DG Zelfstandigen beschikt hiervoor over de mogelijkheden voorzien in artikel 60 van het ARS.

Op deze wijze ondervindt het stelsel geen financieel nadeel en worden de SVF's aangespoord toe te kijken op de correctheid van de activiteiten waarvoor ze verantwoordelijk zijn.

Opmerking

De SVF's geven aan dat de financiële bestraffing op hun beheerskosten ter compensatie van het mogelijke verlies voor het stelsel slechts één maatregel is die wordt toegepast. Aan de andere kant, zo stellen zij, verliest de zelfstandige eveneens een aantal rechten op vlak van zijn pensioenverzekering. Zo bijvoorbeeld wanneer blijkt dat door een fout bij het SVF de zelfstandige gedurende jaren te weinig sociale bijdragen betaald heeft, maar de berekening van het pensioen gebeurde op het bedrag dat zou moeten betaald geweest zijn. Wanneer de DG naar aanleiding van haar controles deze fout ontdekt, zal het SVF bestraft worden: enerzijds door het verschil in bijdragen te compenseren, anderzijds forfaitair omdat een foutief pensioenbedrag werd uitbetaald. Ook de zelfstandige wordt bestraft: hij dient, indien dit binnen de verjaringstermijnen valt de te weinig betaalde bijdragen te betalen, en ziet bovendien zijn pensioenrechten aangepast aan de werkelijk betaalde bijdragen – ook al heeft hij zelf elk jaar tijdig en correct de (door zijn fonds foutief vastgestelde) bijdragen betaald. Voor de SVF's is de compensatie van het stelsel via een sanctie op de eigen beheerskosten een voldoende maatregel en hoeft de zelfstandige geen nadeel te ondervinden indien hij niet aan de oorzaak van de onterecht betaalde prestaties lag.

4. Financieel proces

In het financiële proces wordt de financiering van het stelsel en de uitbetalingen toegelicht. Er wordt meerbepaald dieper ingegaan op de wijze waarop de financiering plaats heeft en de regels die hiertoe gelden.

Het proces zelf wordt opgedeeld in drie subprocessen. Een eerste betreft de voorafgaande financiering, een tweede gaat dieper in op de bijdragen die door de zelfstandigen zelf worden betaald, en een derde proces betreft de controle op het financiële proces.

4.1. Ex ante: Financiering

De “inkomsten” voor het stelsel der zelfstandigen worden traditioneel gefinancierd door bijdragebetalingen vanwege de zelfstandigen. Deze worden gemeenschappelijk gegenereerd. Dit houdt in dat de bijdragen voor het geheel van de sectoren in het sociaal statuut worden toegekend en niet op afzonderlijke basis ten aanzien van de verschillende sectoren plaats vinden. Deze financiering op basis van bijdragebetalingen wordt *‘in aanzienlijke mate aangevuld vanuit niet gestructureerde overheidssubsidies’* (Van Langendonck, 2008(b): 7).

De financiering van het stelsel gebeurt meerbepaald via

- de bijdragen van de zelfstandigen en de vennootschappen (zie 3.2) (evenals de bijdragen verschuldigd door publieke mandatarissen)
- een jaarlijkse Rijkstoelage
- de jaarlijkse alternatieve financiering

Artikel 19 van het KB nr.38 stelt:

Het Rijk neemt deel aan de financiering van het sociaal statuut der zelfstandigen.

De jaarlijkse Rijkstoelage voor de verschillende stelsels en sectoren van het sociaal statuut der zelfstandigen wordt globaal vastgesteld (...)

Bovenop de Rijkstoelage (...) wordt vanaf het begrotingsjaar 2008 een bijkomende Rijkstoelage vastgesteld (...)

De Rijkstegemoetkoming betreft een forfaitair bedrag dat jaarlijks geïndexeerd wordt. Naast deze Rijkstegemoetkoming kan het stelsel, zoals dit ook bij het stelsel van de werknemers het geval is, beroep doen op de alternatieve financiering vanwege de overheid. Deze alternatieve financiering bestaat hoofdzakelijk uit een percentage van de federale BTW-ontvangsten. (<http://www.socialsecurity.fgov.be/>) Als basisbedrag wordt 95,77% van de alternatieve financiering

toegewezen aan het stelsel der werknemers, de overige 4,23% is bestemd voor het stelsel van de zelfstandigen. (Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid, 2008(1): 1)

Beide vormen van staatssubsidies samen komen op een totaal van ongeveer 2 miljard euro die bovenop de bijdragen van de zelfstandigen en de vennootschappen komen, ter financiering van het stelsel. Onderstaande tabel geeft de drie belangrijkste financieringsvormen van het stelsel weer voor het jaar 2008.

Lopende ontvangsten	(in duizend EUR)	(in procenten)
<i>Bijdragen</i>	3.241.936	61,16%
<i>Staatstoelagen</i>	1.248.198	23,55%
<i>Alternatieve financiering</i>	810.246	15,29%
Totaal	5.300.380	100%

Tabel 2 – De lopende ontvangsten van het stelsel der zelfstandigen in 2008
(Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid, 2008(2): 6)

De ontvangsten worden gegenereerd voor het geheel van het stelsel. Het is met andere woorden door middel van **één gemeenschappelijke financiering** dat de uitkeringen in de vier sectoren van het stelsel bekostigd worden. Dit is zo voor de staatssubsidies, maar ook voor de bijdragen zelf. De zelfstandigen betalen dus geen afzonderlijke bijdragen voor elk van de sectoren waarvoor zij zich dienen te verzekeren. Dit was vroeger wel het geval. Het stelsel is van deze financieringswijze afgestapt, omdat bepaalde sectoren in het verleden steeds tekorten hadden en andere sectoren steeds met overschotten te maken kregen die dan dienden om de tekorten in de eerste sectoren aan te vullen. Sinds 1997 verloopt de financiering van de verschillende uitkeringen op basis van de werkelijke noden en wordt het overmaken van middelen van de ene sector naar de andere vermeden, wat de transparantie zeker ten goede komt.

4.2. Ex nunc: Bijdragen

Dit *ex nunc* subproces omtrent de bijdragenregeling bevat verschillende stappen. Deze worden hieronder verder besproken en zijn de volgende:

1. Een eerste stap betreft de vaststelling van de bijdragen die in lijn met het sociaal statuut betaald dienen te worden
2. Ten tweede dienen de SVF's erover te waken dat de bijdragen ter verzekering ook effectief geïnd worden
3. De geldstromen tussen het RSVZ en de SVF's ter financiering van de behoeften van de sectoren vormen een derde stap

Wat de regeling van de bijdragen door de zelfstandigen ter financiering van de prestaties in het kader van het sociaal statuut betreft, zijn de sociale verzekeringsfondsen gebonden aan **wettelijke verplichtingen**, zoals vervat in het KB nr.38 en ARS en **ministeriële richtlijnen** ter uitwerking van deze wettelijke verplichtingen.

Tot slot dient te worden vermeld dat de werking van de nationale hulpkas gelijklopend is met de sociale verzekeringsfondsen. De NHSVZ moet beschouwd worden als een veertiende verzekeringsfonds voor zelfstandigen, met dezelfde opdrachten en dus dezelfde werkwijze wat dit subproces betreft.

4.2.1. Bepaling van de bijdragen

Wat de vaststelling van de bijdragen betreft zijn twee taken te onderscheiden voor de sociale verzekeringsfondsen. Vooreerst de berekening van de bijdragen die dienen betaald te worden, door de zelfstandigen, maar ook door de vennootschappen. In tweede instantie staan de SVF's in voor de begeleiding van zelfstandigen bij het aanvragen van een vrijstelling voor bijdragebetaling. Beide elementen worden hieronder verder toegelicht.

a) Berekening

Deze gebeurt voor 2 categorieën van bijdragebetalenden afzonderlijk:

- Voor de zelfstandigen, waarbij nog eens het onderscheid wordt gemaakt tussen
  - o Actieve zelfstandigen
  - o Starters
- Voor de vennootschappen, opgedeeld naargelang de hoogte van de balans in
  - o Grote vennootschappen
  - o Kleine vennootschappen

i. Zelfstandigen

De sociale verzekeringsfondsen berekenen de bijdragen die de zelfstandigen dienen te betalen voor hun verzekering in het kader van het sociaal statuut volgens de **wettelijk vastgelegde regelingen** hieromtrent. De bijdragen die de zelfstandigen dienen te betalen worden berekend volgens een vastgestelde grondslag, meerbepaald

- volgens een vastgelegd percentage
- dat berekend wordt op een bepaalde schijf van de (netto) beroepsinkomsten

- waarbij (behoudens uitzonderingen, zoals voor bijberoepen) een minimum- en maximumkwartaalbijdrage geldt

Het zijn echter niet de beroepsinkomsten van het betreffende jaar zelf die in aanmerking worden genomen voor de berekening van de bijdragen, maar deze van het **derde voorafgaande kalenderjaar** (Art.11§1, KB nr.38), ook wel het referentie-inkomen genoemd. Dit wil zeggen dat de bijdragen voor jaar t worden berekend op basis van de beroepsinkomsten voor jaar t-3 (meer concreet betekent dit bijvoorbeeld dat de bijdragen die de zelfstandige in 2008 zal dienen te betalen, berekend worden aan de hand van de inkomsten die hij in het jaar 2005 had).

De **definitieve vaststelling van de beroepsinkomsten door de fiscus** bereikt via het RSVZ de SVF's die daarop de bijdragen berekenen. De fiscus is er wettelijk toe gehouden de gegevens omtrent het inkomen van elke zelfstandige te verstrekken aan het RSVZ. Het RSVZ beschikt voor elke zelfstandige afzonderlijk over de informatie bij welk sociaal verzekeringsfonds deze is aangesloten. De ontvangen inkomstgegevens per zelfstandige worden op basis van deze informatie **doorgegeven aan het juiste SVF** dat de bijdrage berekent. Deze berekening gebeurt automatisch, op basis van de informaticasystemen bij de verschillende SVF's en de degressieve bijdragepercentages op de inkomensschijven, zoals die in de wetgeving werden voorzien. (Art.12§1,1^o-2° KB nr.38) Daarnaast is het zo dat omdat de bijdrageberekening voor het jaar t dient te gebeuren op basis van gegevens uit t-3, er ook een aanpassing van de beroepsinkomsten dient te worden gemaakt aan de schommelingen van het indexcijfer der consumptieprijzen. Deze **indexaanpassing** wordt bepaald door de Koning aan het begin van elk kalenderjaar. (Art.11§§1-3)

Het geheel van bijdragen dat hierdoor wordt berekend door de fondsen wordt vervolgens omgezet in een **kwartaalbijdrage** die driemaandelijks binnen de wettelijke termijnen overgemaakt dient te worden door de zelfstandige aan zijn fonds. De zelfstandige ontvangt hiervoor een afrekening met een totaalbedrag waarin de bijdragen aangegeven zijn en waarin het bedrag dat hij dient te betalen als beheerskosten eveneens is opgenomen. Het bedrag voor de beheersuitgaven vormt een percentage van de te betalen bijdragen ter verzekering van het sociaal statuut. (zie *infra*) De zelfstandige betaalt met andere woorden 100% aan zijn SVF. Daarbij vormen de bijdragen voor het sociaal statuut ongeveer 97% van dit bedrag, en de beheerskosten ongeveer 3%.

Voor **beginnende zelfstandigen** is een aangepaste regeling van kracht. Starters beschikken immers niet over een referentie-inkomen in het jaar t-3. De bijdragen die zij dienen te betalen worden daarom berekend op een voorlopige basis en vervolgens geregulariseerd wanneer een eerste, tweede en derde referentiejaar gevormd werd. Concreet betekent dit dat de voorlopig betaalde bijdragen in t-3 (het jaar van het begin van activiteit) geregulariseerd worden in t omdat dan het nettoberoepsinkomen van t-3

wel gekend is. Daarenboven functioneert het referte-inkomen in t-3 eveneens als basis voor de effectief te betalen bijdragen in t, zoals het geval is bij de andere zelfstandigen. Eenzelfde werkwijze wordt gevolgd voor het tweede en derde jaar waarin voorlopige bijdragen werden betaald zonder referte-inkomen: t+1 obv. t-2 en t+2 obv. t-1.

Opmerking

Het basisprincipe voor de berekening van bijdragen (bijdragen van t op basis van inkomsten t-3) is een element dat af en toe ter discussie wordt gesteld, zowel binnen als buiten het stelsel. *De verschillende actoren uit het stelsel geven aan dat deze berekeningswijze voor de bijdragen misschien niet de beste oplossing is, maar wel de minst slechte.* De sociale verzekeringsfondsen berekenen de bijdragen immers op basis van de werkelijke beroepsinkomsten. Deze worden berekend door de administratie der directe belastingen en zijn pas definitief bekend na drie jaar. *Er wordt aangegeven dat een snellere verwerking door de fiscus op dit moment niet mogelijk is. De aangiften komen wel sneller binnen, maar bijvoorbeeld niet in die mate dat de berekening op basis van de inkomsten in t-2 zou kunnen gebeuren. Een ander financieringssysteem (werken met jaarlijkse bijdragen, of een maandelijkse berekening) brengt volgens de betrokken actoren een continue stroom van informatie of vervaldagberichten op gang die het systeem nog gecompliceerder zouden maken en bovendien een toestand van continue regularisatie zouden genereren, die niet wenselijk is.* De geïnterviewden zijn het er met andere woorden duidelijk over eens dat dit systeem de minste nadelen met zich meebrengt en behouden moet blijven.

ii. Vennootschappen

Sinds 1992 haalt het stelsel der zelfstandigen een deel van haar inkomsten uit de vennootschapsbijdragen. Begin jaren negentig stelde men vast dat er een tendens was ontstaan van zelfstandigen met rechtspersoonlijkheid naar vennootschappen met rechtspersoonlijkheid, omwille van fiscale en sociale redenen. Het fiscale statuut van vennootschappen impliceerde dat de betrokken zelfstandigen zelf over minder inkomen beschikten – en dat met andere woorden de inkomsten in het stelsel uit bijdragebetalingen daalden. Om de financiële slagkracht van het stelsel te verzekeren werd de keuze gemaakt om ook een vennootschapsbijdrage te heffen ter financiering van het stelsel.

De **vennootschapsbijdragen worden forfaitair bepaald** en zijn verschillend naargelang het om een grote of kleine vennootschap gaat. De grootte van een vennootschap is gebaseerd op het balanstotaal zoals deze bij het begin van het bijdragejaar bekend is in de KBO en bijgevolg in het ARV. De forfaitaire bijdragehoogtes voor de vennootschappen worden jaarlijks vastgesteld bij Koninklijk Besluit. (<http://www.bibf.be/>)

Opmerking

De vennootschappen zijn verzekerings- en bijdrageplichtig, maar verkrijgen op basis hiervan geen rechten in het stelsel. Enkel fysieke personen (zelfstandigen en aanverwante categorieën) verkrijgen rechten indien zij in regel zijn met hun bijdragebetalingen. Voor vennootschappen is dit niet het geval. Er is voor de vennootschappen met andere woorden **geen koppeling tussen bijdragebetalingen en het ontvangen van uitkeringen**.

iii. Overzicht

Tabel 3 geeft voor 2008 de verhouding weer tussen de inkomsten uit de bijdragen van de zelfstandigen en deze uit de vennootschapsbijdragen. Het aandeel van de vennootschapsbijdragen in het totaal van inkomsten uit bijdragen is redelijk klein. Het totaal aantal verzekeringsplichtige zelfstandigen in België in 2007 bedroeg 897.251, voor de vennootschappen was dit 387.861. (RSVZ, Jaarverslag 2007)

Bijdragen	Bedrag in duizend EUR	Bedrag in %
<i>Zelfstandigen</i>	3.065.797	94,77%
<i>Vennootschappen</i>	169.140	5,23%
Totaal	3.234.937	100%

Tabel 3 – Lopende ontvangsten uit bijdragen (zelfstandigen en vennootschappen)

(Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid, 2008(2): 35)

b) Vrijstelling

Het stelsel van de zelfstandigen voorziet in de mogelijkheid voor elke zelfstandige afzonderlijk om een geheel of gedeeltelijke vrijstelling van de bijdragen aan te vragen. De aanvraag voor de vrijstelling gebeurt door de zelfstandige bij het sociaal verzekeringsfonds waar deze aangesloten is. (Art.88§1-2 ARS) Het betrokken SVF registreert de aanvraag en bezorgt deze bij de Commissie voor Vrijstelling van Bijdragen ressorterend onder de FOD Sociale Zekerheid. (Art.89 ARS) Deze ontvangt elk jaar zo'n 18.000 aanvragen.

Het nemen van de beslissing om de zelfstandige al dan niet geheel of gedeeltelijk vrij te stellen van bijdragen of verhogingen hierop wordt op een zeer vrije manier genomen. Er is geen rechtspraak, elk dossier wordt op individuele basis beoordeeld en veronderstelt de uitwisseling van gegevens tussen de DG, het RSVZ en de SVF's. De Commissie beslist na onderzoek van de bestaansmiddelen van de zelfstandige of een vrijstelling van bijdragen geoorloofd is. Het onderzoek gebeurt voor de gehele gezinstoestand en het inkomen dat daar beschikbaar is. De Commissie beslist over de termijn van vrijstelling (aantal kwartalen). (Art.89-90 ARS) De beslissing van de Commissie gebeurt per kwartaalbijdrage, maar het is onmogelijk één enkele kwartaalbijdrage gedeeltelijk vrij te stellen. De

zelfstandige betaalt met andere woorden de bijdrage in het geheel niet (bij vrijstelling) of volledig wel (bij weigering). Na betaling van de hoofdsom kan in geval van weigering van de vraag tot vrijstelling aan de Commissie wel op basis van artikel 48 ARS de vraag tot vrijstelling van de verhoging van bijdragen aan het RSVZ gericht worden, die zonder tussenkomst van de Commissie hierover beslist. De uitspraak van de Commissie wordt gemotiveerd. De vrijstelling kan bijvoorbeeld geweigerd worden omwille van de hoogte van de gezinsinkomsten. Dit wordt dan op de brief ter notificatie aan de zelfstandige vermeld.

Opmerking

1. *De verschillende actoren uit het stelsel geven aan dat zij de vrijstelling van bijdragen bij ontoereikende financiële middelen als een te behouden principe zien. De fondsen beschouwen dit als een belangrijke sociale maatregel die behouden moet worden – ook al betekent dit dat de financiering van het stelsel onder druk kan komen te staan. Zelfstandigen die geen bijdragen betalen, verwerven immers nog steeds hun onmiddellijke sociale rechten (kinderbijslag en ziekteverzekering). De financiering hiervan gebeurt door het stelsel zelf op basis van de bijdragebetalingen van de overige zelfstandigen en vennootschappen en de staatssubsidies.*

2. Het onderzoek van de Commissie voor Vrijstelling betreft de gehele gezinssituatie. De uitspraak omtrent de vrijstelling kan dus verschillend zijn voor gelijkaardige gevallen:

Indien er binnen de gezinssituatie waarin de zelfstandige leeft bijvoorbeeld ook nog andere inkomstenbronnen zijn (werkende echtgenoten die inkomsten genereren, thuiswonende zelfstandigen met ouders die zelf over een inkomen beschikken) dan zal de Commissie bijvoorbeeld kunnen oordelen dat binnen de gezinssituatie de inkomsten voldoende zijn om de bijdragen te betalen – ook al is de feitelijke situatie zo dat de inwonende gezinsleden met gescheiden financiële middelen leven.

Een zelfstandige met een hoog inkomen, maar met eveneens een hoge schuldenlast zal bijvoorbeeld wel de vrijstelling van bijdragen kunnen bekomen, terwijl een zelfstandige met laag inkomen, maar geen schulden geen vrijstelling verkrijgt.

3. De kritiek op het systeem focust zich, ten eerste, op het hanteren van deze objectiveringsnormen voor een bepaalde uitspraak en stelt het hanteren van rechtsregels voorop. *De SVF's voeren hiertegen aan dat het systeem een uitzonderingssysteem moet blijven, en geen verworven recht mag worden indien een zelfstandige zich in een bepaalde situatie bevindt. Rechtspraak creëert volgens de fondsen een aantal automatisen die een persoonlijke aanpak tegen gaan, en die de kans vergroot op het ontstaan van zelfstandigen die te veel risico nemen.*

Het lijkt voor de zelfstandigen, ten tweede, vooral belangrijk dat de beslissingen van de Commissie omstandiger gemotiveerd worden. Dit wordt op dit ogenblik als onvoldoende gepercipieerd. *In de toekomst zal een werkgroep in het ABC zich buigen over de wijze waarop beslissingen in de Commissie tot stand komen. Bovendien is het belangrijk dat er voldoende*

mensen worden voorzien binnen de DG die de taken en werking van de Commissie op zich nemen. De goede werking van de Commissie op dit ogenblik zou hierdoor in de toekomst misschien wel onder druk kunnen komen staan.

4. De rol van het SVF is dit gebeuren niet gering. *Het SVF staat in voor de begeleiding van de zelfstandige. Niet alleen om hem gewaar te maken van het bestaan van de Commissie, maar ook om hem te informeren over zijn kans op effectieve vrijstelling van bijdragen.*

4.2.2. Inning

De sociale verzekeringsfondsen beschikken over verschillende middelen om de bijdragen van zelfstandigen en vennootschappen te innen. Afhankelijk van de bereidwilligheid tot betaling van de bijdragen zullen zij ook kunnen overgaan tot de vordering, of beslissen om hiertoe af te zien. Deze elementen worden hieronder verder besproken.

De DG Zelfstandigen voorziet enkele **formele, algemene richtlijnen** voor de SVF's wat de inning en invordering van de bijdragen betreft. Deze zijn vervat in een ministeriële nota van 4 augustus 2005 (P.760/05/16). Deze algemene richtlijnen werden uitgevaardigd om de inning van de sociale bijdragen door de fondsen te verbeteren en zijn de technische en concrete omzetting van de performantiecriteriën (zie *infra*) hieromtrent. De richtlijnen betreffen onder meer:

- het versturen van
  - o gewone herinneringen van de driemaandelijke vervalddag
  - o een ingebrekestelling van de in gebreke blijvende zelfstandige
- het voorzien van betalingstermijnen en aanzuiveringsplannen buiten de gerechtelijke stappen
- de te ondernemen stappen voor een gerechtelijke invordering en procedure
- de toe te passen procedure wanneer de verschuldigde bedragen miniem zijn

In wat volgt worden de belangrijkste elementen voor de verschillende stappen in dit subproces uitgewerkt. De stappen betreffen de inningsplicht van de sociale verzekeringsfondsen, de mogelijkheid tot vordering van betaling en deze tot het afzien hiervan.

a) Inningsplicht

De zelfstandige ontvangt elk kwartaal een afrekening waarin het totaalbedrag van bijdragen en beheerskosten werd verrekend. Dit is de trimesteriële afrekening. De SVF's dienen de verschuldigde bijdragen tijdens de eerste maand van elk kwartaal bekend te maken aan de zelfstandigen die deze uiterlijk op de laatste dag van het betreffende kwartaal dienen te hebben overgemaakt aan het betrokken SVF (Art.42 ARS).

Meer nog dan de zelfstandige gehouden is aan de **driemaandelijke betaling** van zijn verzekeringsbijdragen (Art.15 KB nr.38) in het kader van het sociaal statuut, zijn de sociale **verzekeringsfondsen wettelijk verplicht deze bijdragen te innen**, 'zo nodig langs gerechtelijke weg' en dit binnen de hiertoe voorziene termijn van vijf jaar, gerekend vanaf de eerste dag van het jaar volgend op het jaar waarin deze verschuldigd zijn (Art.16, KB nr.38).

Opmerking

De betaling van de bijdragen door de zelfstandigen is van belang voor de rechten die hieruit voortvloeien. Wanneer blijkt dat de zelfstandige in regel is met de bijdragebetaling opent dit rechten in de verschillende sectoren die deel uitmaken van het sociaal statuut. Zoals reeds werd gesteld echter, worden de onmiddellijke sociale rechten in het stelsel (kinderbijslag en ziekteverzekering) behouden, ook zonder bijdragebetaling. Voor de zelfstandige betekent dit dat een *incentive* om effectief over te gaan tot spontane bijdragebetaling afgenomen is. De onmiddellijke sociale rechten worden immers behouden, ook al betaalt de zelfstandige niets. De pensioenrechten zijn niet verworven, maar dit is pas op langere termijn voelbaar. Het verdwijnen of verminderen van deze *incentive* tot bijdragebetaling zou op lange termijn een financiële impact op het stelsel kunnen hebben.

b) Vordering

De verschuldigde bijdragen dienen op de laatste dag van het betreffende kwartaal op de financiële rekening van het SVF te staan. Indien de bijdragen niet werden betaald of te laat werden overgemaakt, wordt bij het verstrijken van elk volgend kwartaal een ambtshalve verhoging van 3% toegepast op de niet betaalde bijdragen (Art.44 ARS) die dan door het SVF te dienen worden ingevorderd. Een eenmalige bijkomende verhoging is van toepassing op het einde van een kalenderjaar indien de onderworpen de ingevorderde bijdragen niet betaald heeft.

De verschuldigde bijdragen kunnen wanneer dit nodig en mogelijk is, door het betrokken sociale verzekeringsfonds **ingevorderd worden bij wijze van dwangbevel** waardoor de betrokkene gehouden is tot het betalen binnen de 24 uur, indien hij de in beslaglegging van goederen en middelen wil vermijden.(Art.47,§1 en §4 ARS).

c) Afzien van de inning

In welbepaalde gevallen kunnen de SVF's afzien van de invordering van de bijdragen. Dit is zo in geval van onzekerheid over de in te vorderen bijdragen, of wanneer de kost voor de vordering niet in verhouding staat tot het te innen bedrag. (Art.15§5, KB nr.38)

Algemeen bekeken, beschikken de verschillende sociale verzekeringsfondsen over bepaalde administratieve normen – zij zullen niet overgaan tot de gerechtelijke invordering als het bedrag hiervoor te klein is.

Opmerking

De niet ingevorderde bijdragen worden niet onmiddellijk als dusdanig verklaard. Dat wat niet wordt geïnd valt immers ten laste van het stelsel. De niet geïnde bijdragen komen daarentegen per fonds in een globaal debetsaldo terecht. Het gaat om openstaande bijdragen die niet definitief invorderbaar werden verklaard.

Vanuit de geïnterviewden komt de opmerking dat het moeilijk is om in de bestaande wetgeving een niet-betaalde bijdrage definitief oninvorderbaar te verklaren. Dit dikt het debetsaldo uiteraard aan. Een deel van het openstaande saldo betreft bijvoorbeeld schulden van meer dan tien jaar.

4.2.3. Financiële stromen

Het uitgangspunt van de financiële transacties is dat de aangeslotene per kwartaal een globale som aan zijn sociaal verzekeringsfonds betaalt, die na overdracht aan het RSVZ via deze instelling wordt verdeeld over de verschillende sectoren volgens de reële behoeften hiertoe (<http://www.rsvz.be>) – en dus opnieuw naar de SVF's wanneer zij bevoegd zijn voor de uitbetaling in een bepaalde sector.

De financiële stromen bij de sociale verzekeringsfondsen verlopen hierdoor in twee richtingen.

- Enerzijds zijn er de **binnenkomende fondsen**, onder andere
  - o de inkomsten voor het stelsel
    - via de inning van sociale bijdragen van de aangeslotenen
    - door de terugbetaling van onterechte prestaties
  - o de overdrachten van het RSVZ naar de SVF's als voorschot voor de uitgaven voor het stelsel
- Anderzijds zijn er de **uitgaande fondsen**, waaronder
  - o de uitgaven voor het stelsel
    - uitbetaling van prestaties
    - de terugbetaling van onterecht betaalde bijdragen door de aangeslotenen
  - o de overdrachten van de SVF's naar het RSVZ van de binnenkomende fondsen voor het stelsel

De basis voor de financiële transacties en tevens het scharnierpunt ervan zijn de **overdrachten tussen het RSVZ en de sociale verzekeringsfondsen**. Zoals reeds werd aangegeven betreft het uitgaande

overdrachten voor de inkomsten van het stelsel en binnenkomende overdrachten voor de uitgaven van het stelsel. Om de correctheid en het goede verloop hiervan te garanderen, werd hiervoor een **ministeriële nota** aan de sociale verzekeringsfondsen gericht. (P.52.3/00.15) Onderstaande bespreking vat de belangrijkste elementen samen.

a) Overdrachten van de SVF's naar het RSVZ

Nadat de bijdragen werden geïnd door de sociale verzekeringsfondsen en andere mogelijke inkomsten voor het stelsel werden ontvangen, dienen zij deze onmiddellijk over te maken aan het RSVZ. Het gaat om uitgaande overdrachten. Deze transacties zijn boekhoudkundig volledig **geïnformatiseerd**. De overdrachten gebeuren **dagelijks** (Art.51 ARS), met name de dag van of na een betaling van de bijdragen door de zelfstandige of vennootschappen.

Van het totale brutobedrag dat de zelfstandige heeft overgemaakt aan het fonds, worden volgens artikel 51 van het ARS de bedragen afgetrokken bestemd voor de uitbetalingen die binnen de vijf dagen door de fondsen dienen te gebeuren. Het nettobedrag dat hierdoor overblijft, wordt verdeeld tussen het bedrag bestemd voor het beheer en dat bestemd voor het stelsel. De netto-ontvangsten worden met andere woorden verminderd met de beheerskosten en vervolgens doorgestort naar het RSVZ. Schematisch geeft dit het volgende:

ontvangsten
- <u>onmiddellijke uitgaven</u> (voorschot op kinderbijslag, faillissementuitkering)
= netto-ontvangsten
- <u>beheerskosten</u>
= saldo over te maken aan RSVZ

Tabel 4 – Overzicht transferberekening van SVF's naar RSVZ

Het RSVZ ontvangt deze stromen dagelijks, met name telkens wanneer een zelfstandige aan zijn sociaal verzekeringsfonds zijn betaling heeft overgemaakt. De instelling heeft hiervoor een rekening bij de verschillende banken waar de dertien sociale verzekeringsfondsen zijn aangesloten. Hierdoor gaat er geen tijd of rente verloren tussen de overschrijvingen van de betalingen.

Het bedrag dat wordt afgehouden ter betaling van de onmiddellijke prestaties die door de sociale verzekeringfondsen zelf dienen te worden geleverd, is geen vastgesteld bedrag of percentage. De berekening gebeurt op basis van een raming die de fondsen maken van het bedrag dat zij op dat moment denken nodig te hebben om de betalingen te dekken die onmiddellijk dienen te worden gemaakt. De berekening van de geschatte onmiddellijke betalingen gebeurt via het informaticasysteem van het SVF voor de bevoegde sectoren. Nadat de effectieve uitbetalingen werden gedaan, gebeurt een

verrekening van het saldo en een afrekening met het RSVZ. In principe zijn deze afhoudingen niet bestemd voor de reguliere uitbetaling van de verzekeringen in het sociaal statuut, de financiering hiervan gebeurt op basis van de voorziene transfers van middelen vanwege het RSVZ.

b) Overdrachten van het RSVZ naar de SVF's

De uitbetaling in het stelsel gebeurt volgens de noden van de verschillende sectoren via de overdrachten vanuit het RSVZ. Het RSVZ maakt op gezette tijdstippen de benodigde bedragen over aan de uitbetalingsinstellingen die in staan voor de uitbetaling aan de zelfstandigen. De organisatie voorziet deze financiële stromen naar de uitbetalingsinstellingen prospectief via haar opdrachtenbegroting.

De financiering gebeurt **volgens de behoeften in de sectoren op basis van een vastgestelde kalender** die gekoppeld is aan het uitbetalingsritme van het soort prestaties. Het systeem van voorschotten is voor alle uitbetalingsinstellingen van toepassing.

De instellingen betrokken op de uitbetaling in de vier grote sectoren van het stelsel der zelfstandigen zijn de volgende:

- de sociale verzekeringsfondsen waar de zelfstandigen aangesloten zijn voor de uitbetaling van
  - o kinderbijslagen
  - o faillissementsverzekering
  - o en de terugbetaling van bijdragen
- de Rijksdienst voor Pensioenen belast met de uitbetaling van
  - o de pensioenen
- de mutualiteiten waar de zelfstandigen aangesloten zijn voor de uitbetaling van
  - o de ziekte- en invaliditeitsverzekering
  - o zij ontvangen de financiële middelen hiervoor van het RIZIV dat deze overgemaakt krijgt van het RSVZ

De SVF's dienen hun aanvraag van voorschotten te richten tot het RSVZ de werkdag voorafgaand aan de dag van betaling van de prestaties. De aanvragen gebeuren daarom dan ook parallel met de uitbetalingsfrequentie. In principe vindt de uitbetaling maandelijks plaats en gebeurt de overmaking van de middelen aan de verschillende uitbetalingsinstellingen dus eveneens op maandelijks basis, met name net voor de eigenlijke uitbetaling zelf. De uitbetalingsinstellingen zijn met andere woorden een doorgeefluik. Het geld benodigd ter uitbetaling van de prestaties blijft nooit langer dan enkele dagen op de rekening van de betrokken instelling. Dit om de kapitalisatie van de middelen zo veel mogelijk te vermijden.

Opmerking

1. Wat het financiële proces betreft, is er een regeling van opwaartse en neerwaartse bewegingen in het stelsel – met een kleine uitzondering voor prestaties die vrijwel onmiddellijk dienen betaald te worden. Er kan gesteld worden dat het gaat om transfers van bijdragen naar uitbetalingen, zoals kenmerkend is voor een repartitiestelsel.
2. Het systeem van voorschotten is voor alle uitbetalingsinstellingen van toepassing. De controle door de DG gebeurt echter enkel op de bedragen die de SVF's vragen en die overgemaakt worden.
3. De betaling van de bijdragen door de zelfstandigen – en in navolging daarvan ook de overmaking van deze bedragen aan het RSVZ – is niet gelijklopend voor de verschillende dagen van het kwartaal. De kwartaalbijdragen dienen op het einde ervan te zijn overgemaakt aan het sociaal verzekeringsfonds, wat in de praktijk erop neerkomt dat op het einde van het bijdragekwartaal een opstoot van betalingen kan vastgesteld worden bij de verzekeringsfondsen. *Het RSVZ geeft aan dat dit een invloed heeft op de continue financiering van het stelsel. De middelen voor de meeste prestaties dienen immers elke maand te worden overgemaakt aan de uitbetalingsinstellingen, terwijl de inkomsten hiervoor slechts driemaandelijks beschikbaar zijn vanuit de fondsen, met een piek op het einde van die drie maanden. Er is daarom een interne prefinanciering van het stelsel voorzien vanuit het RSVZ.*

4.2.4. Beheer van de bijdragegegevens

Omdat (in principe) de aanspraak op rechten in het sociaal statuut gebonden is aan het in regel zijn met de betaling van de bijdragen, is het van belang dat de uitbetalingsinstellingen over de correcte informatie hieromtrent beschikken.

De sociale verzekeringsfondsen beschikken over de juiste, authentieke gegevens. Zij staan in voor de berekening van de bijdragen op basis van het ter kennis gestelde basisinkomen van de aangeslotene en weten dus hoeveel elke zelfstandige als bijdrage diende te betalen en of dit ook effectief gebeurd is. Zij staan eveneens in voor de inkohiering van deze gegevens in de individuele loopbaan van de zelfstandigen.

Het is vanuit de sociale verzekeringsfondsen dat deze informatie wordt doorgegeven aan andere instellingen voor uitbetalingen waarvoor de fondsen zelf niet instaan. Dit gebeurt aan het RSVZ in het kader van de vaststelling van rechten in de pensioensector, of via het RSVZ en de KSZ aan de andere betalingsinstellingen (mutualiteiten) voor de ziekteverzekering.

Concreet betekent dit:

- Voor de ziekteverzekering
  - o De SVF's bezorgen de mutualiteiten informatie over het in regel zijn met de bijdragen via een jaarlijkse elektronische bijdragebon. De mutualiteiten berekenen de tussenkomst en betalen deze ook uit, met middelen overgedragen vanuit het RSVZ via het RIZIV.
- Voor de pensioenverzekering
  - o De SVF's bezorgen het RSVZ de correcte informatie over de hoogte van de bijdragen en de betaling ervan, en dit per kwartaal waarvoor de aansluiting geldig dient te zijn. Het RSVZ maakt de berekening en geeft een notificatie hierover aan de RVP die overgaat tot de uitbetaling via de middelen overgemaakt vanuit het RSVZ.

4.3. Ex post: Controle

De controle op dit financiële proces is tweeledig. Enerzijds houden de SVF's zelf een interne controle op de verschillende stappen bij de vaststelling van de bijdragen. Anderzijds staat de DG Zelfstandigen in voor een externe controle op dit proces, door middel van een administratief, financieel en boekhoudkundig toezicht. Beide vormen van controle worden hieronder verder uitgewerkt.

4.3.1. Intern toezicht door het sociale verzekeringsfonds

De meeste processen en activiteiten bij de sociale verzekeringsfondsen werden geautomatiseerd. De SVF's beschikken meerbepaald over elektronische (boekhoudkundige) systemen die instaan voor de correcte berekening van de bijdragen en de wijze waarop deze worden overgemaakt aan het RSVZ.

De SVF's houden zelf een **intern toezicht op de informaticasystemen**. Een fout in de berekening van de bijdragen betekent een fout in het systeem – op voorwaarde dat de gegevens die de SVF's hebben ontvangen vanuit de fiscale administratie via het RSVZ correct zijn en, uiteraard, bij uitsluiting van fraude.

De reeds vermelde ministeriële richtlijn P.760/05/16 houdende algemene richtlijnen aan de sociale verzekeringsfondsen inzake inning en invordering van bijdragen, stelt eveneens voorwaarden voor het interne toezicht op de elektronische systemen bij de SVF's. Naast het opsommen van verschillende stappen in de inningsprocedure, voorziet deze richtlijn eveneens de installatie of toepassing van een aantal controlemiddelen bij de fondsen. Het gaat om een **controle op de beheerssystemen** die door de

SVF's worden toegepast. Deze controle gebeurt door de fondsen zelf, en werd voorzien in het kader van het uitvoeren van de toezichtsfunctie op de inning door de DG Zelfstandigen (zie *infra*).

4.3.2. Externe controle vanwege de DG Zelfstandigen

De DG Zelfstandigen houdt controle op de sociale verzekeringsfondsen voor zover deze betrokken zijn op het financiële proces dat hierboven besproken werd. De controle van de DG op de sociale verzekeringsfondsen en hun takenpakket in dit financiële proces is **boekhoudkundig, financieel en administratief van aard**. Bij dit toezicht kunnen de controleurs van de DG beroep doen op de mededeling van alle nodige gegevens hiertoe vanwege de sociale verzekeringsfondsen. Art.63§1 ARS voorziet elk kalenderkwartaal de mededeling van het aantal verzekeringsplichtigen per categorie zelfstandigen en het bedrag van de ingekohierde en geïnde bijdragen voor het voorgaande kalenderkwartaal. Op basis hiervan beschikt de DG reeds over specifieke informatie om haar controles uit te voeren.

De controleurs van de DG houden ten eerste toezicht op **alle activiteiten van de sociale verzekeringsfondsen**. Wat dit financiële proces betreft, betekent dit een controle op

- de berekening van de bijdragen
- de inning van de bijdragen
- de overdracht van de bijdragen

...en op alle activiteiten van de SVF's die hieraan gebonden zijn.

De verschillende controlevormen worden hieronder besproken.

a) Administratieve en financiële controle

De DG houdt een **administratieve en financiële controle op het geheel van sociale bijdragen** van de zelfstandigen, en meerbepaald op de berekening van deze bijdragen, de inning ervan, de verklaring dat een bepaalde periode van bijdragen wordt ingerekend in de individuele carrière van de zelfstandige en de tijdigheid van overmaking aan het RSVZ.

De frequentie van deze administratieve controles is in principe **tweejaarlijks**. Een controleur van de DG komt hiervoor bij het betreffende sociaal verzekeringsfonds een bepaald aantal dossiers controleren, gedurende een periode van een aantal weken. Sommige controles, zoals de tijdigheid van overmaking aan het RSVZ, worden gecontroleerd door de boekhoudkundige en financiële inspectiedienst van de DG Zelfstandigen.

i. Specifiek en algemeen administratief en financieel toezicht

Het is onmogelijk om alle dossiers te controleren. De administratieve en financiële controle vindt daarom ten eerste plaats op basis van de reeds vermelde **steekproeven** waarbij een bepaald aantal dossiers op hun geheel worden gecontroleerd – en waarbij dus ook het geheel van sociale bijdragen wordt nagegaan (onder andere correctheid van de berekening, tijdigheid van de inning,...). In de tweede plaats is het ook hier zo dat de DG specifieke **individuele dossiers** controleert, gericht op de berekening en inning van bijdragen. Zo bijvoorbeeld met dossiers waarvoor het sociaal verzekeringsfonds heeft verklaard dat het heeft afgezien van de vordering van bijdragen. Of met zelfstandigen met een bijberoep, waarvoor een aantal procedures bij de fondsen dienen te worden gevolgd opdat deze in de juiste categorie ter berekening van de bijdragen zou komen. De DG maakt dan de berekening van bijdragen opnieuw om te controleren of deze wel correct was.

Voor haar controles is de DG bovendien voor een deel afhankelijk van de informatie die vanuit de sociale verzekeringsfondsen wordt gegeven. De opvolging van een bepaald dossier gebeurt via een verplichte samenwerking tussen de DG en de SVF's die wettelijk gehouden zijn aan het leveren van alle informatie hiertoe. Ook het RSVZ kan vanuit het ARZA bepaalde informatie leveren die de DG in staat stelt haar controles te richten op individuele dossiers. Indien een sociaal verzekeringsfonds bijvoorbeeld verklaart dat het heeft afgezien van de vordering van bijdragen, dan is de DG om haar controle uit te voeren ten dele afhankelijk van de verantwoording die het SVF hiertoe geeft.

ii. Output

Op basis van de gegevens die hieruit voortvloeien, wordt een **foutenrapport** opgesteld op basis waarvan de DG kan vaststellen welke fouten het meeste voorkomen, of de fondsen met structurele fouten te maken hebben, enzovoort – en kan de vraag naar de fondsen worden gericht waarom dit zo is, en welke oplossingen zij hiertoe voorzien.

De DG beschikt door middel van haar controles over een overzicht van alle fouten bij alle sociale verzekeringsfondsen. Deze fouten worden **gecatalogeerd per genre**. Elk SVF beschikt over de informatie waar het zich bevindt ten opzichte van het gemiddelde voor elke fout afzonderlijk.

iii. Sancties

Ook hier voorziet artikel 60 van het ARS bepaalde sanctiemaatregelen onder de vorm van een **financiële boete op de beheerskosten**:

Wanneer, door nalatigheid van een sociale verzekeringskas, bijdragen niet tijdig konden ingevorderd worden (...) wordt de kas (..) ervoor verantwoordelijk verklaard en de bedoelde bedragen worden ten laste gelegd van de opbrengsten der bijdragen die bestemd zijn om de beheerskosten van de betrokken kas te dekken.

De *ratio* achter deze sanctie is ook hier weer om het financiële nadeel voor het stelsel ongedaan te maken. Alles wat in het stelsel ontbreekt, valt ten laste van de fondsen als dit te wijten is aan een fout vanwege hen zelf. Daarnaast beschikt de DG over de mogelijkheid om in het uiterste geval de machtiging van het betrokken fonds in te trekken – wat, zoals reeds gesteld, nog niet gebeurd is.

b) Performantiecriteri

De **inning en invordering** van de sociale bijdragen door de kassen wordt specifiek geregeld via algemene richtlijnen, vastgesteld op basis van performantiecriteri.

i. Inhoud

De algemene richtlijnen werden reeds toegelicht (zie 4.2.2.). Het doel van deze algemene richtlijnen is om een performante inning van sociale bijdragen te bereiken. De **norm voor performantie** wordt bepaald via de performantiecriteri. De performantiecriteri zijn tweërlei en gebaseerd op de volgende elementen: (Art.20§2bis, KB nr.38)

- De verhouding tussen de geïnde bijdragen en de opgevorderde bijdragen moet voor een bepaald jaar hoger zijn dan het gemiddelde inningspercentage van datzelfde jaar.
- Het totaal nog te innen bijdragen op het einde van een bepaald jaar mag niet hoger liggen dan 25% van de gevorderde bijdragen van dat jaar.

De performantiecriteri hebben met andere woorden betrekking op het concrete inningsgedrag van de fondsen. De controle hierop gebeurt op basis van de elementen die aan de hand van boekhoudkundige gegevens gecontroleerd kunnen worden door de DG.

ii. Output

De controle door de DG houdt een oordeel in over de performantie van de SVF's op vlak van inning. Wanneer blijkt dat niet aan bovenstaande performantiecriteri is voldaan, en de doelstellingen hieromtrent niet bereikt werden door een bepaald sociaal verzekeringsfonds, kan de DG **specifieke**

richtlijnen, nota's of opdrachten aan het betreffende fonds opleggen, waarmee (eventueel binnen een vooraf bepaalde termijn) rekening mee dient te worden gehouden.

iii. Sancties

De DG kan indien nodig een **ambtenaar afvaardigen** bij het betrokken fonds. Deze schrijft hierop concrete richtlijnen uit die op basis van de performantiecriteriën werden opgesteld. Het gaat onder andere om: (Art.60bis§1, ARS)

- het naleven van de termijnen met betrekking tot de inning en opvordering van bijdragen
- de correctheid van informatie door de SVF's
- het opvolgen van de vordering, al dan niet langs gerechtelijke weg

Het doel hiervan is het interne beleid van het SVF te beïnvloeden, teneinde de inningsprestaties binnen een voorziene termijn te verbeteren. (Art.20§2bis KB nr.38)

Indien de opgelegde richtlijnen binnen de voorziene termijn onvoldoende resultaten op vlak van performantie van de inning teweegbrengen, beschikt de DG over de mogelijkheid om het betrokken SVF een **financiële boete** op te leggen. Deze is in principe afhankelijk van de mate waarin een van beide performantiecriteriën niet werd nagekomen en wordt overeenkomstig uitgedrukt in een bepaald percentage. (Art.20§2bis, KB nr.38; Art.60bis§2bis ARS)

Opmerking

1. De sociale verzekeringsfondsen geven aan dat deze financiële sanctie nog nooit werd toegepast en moet beschouwd worden als een drukingsmiddel om de kassen effectief tot inning aan te zetten. Een van de redenen die zij aanhalen waarom de sancties op performantiecriteriën mogelijk nog niet werden toegepast, is *dat het systeem zoals het voorzien is, onvoldoende rekening houdt met de realiteit bij de sociale verzekeringsfondsen. Dat is iets waar de controleurs van de DG wel een beter zicht op hebben.*

Indien bijvoorbeeld een sociaal verzekeringsfonds onder het gemiddelde inningspercentage zit, betekent dit niet steeds dat het haar opdracht onvoldoende zou hebben vervuld. Het kan net betekenen, zo geven de fondsen aan, dat er aan sociale begeleiding werd gedaan, en bijvoorbeeld uitstel van betaling van bijdragen werd gegeven, waardoor onder het inningsgemiddelde werd gepresteerd.

Er zijn bovendien ook fondsen waar het inningspercentage boven de 100% ligt. Dit is mogelijk door nog in te vorderen bijdragen van de voorbije jaren op een bepaald moment te gaan innen. Deze strategie brengt het gemiddelde hoger dan het in werkelijkheid is, waardoor andere

fondsen onder het gemiddelde komen te liggen, hoewel deze de bijdragen elk jaar wel consequent hebben geïnd.

2. Het systeem met performantiecriteriën voor de inning is met andere woorden geen indicator voor een goede werking van de fondsen. *De inningspercentages liggen reeds vrij hoog, zo wordt aangegeven, (meer dan 95%) en houden in geen geval rekening met de sociale begeleiding die een fonds biedt* – en dus met de kwaliteit van de dienstverlening naar de zelfstandige toe.

c) Controle op de beheerssystemen

De algemene richtlijnen omtrent de inning en invordering van sociale bijdragen voorziet in de toepassing van een aantal beheerssystemen door de sociale verzekeringsfondsen. Deze dienen ter vergemakkelijking van de controle door de DG op de performantiecriteriën rond inning en invordering. Op de beheerssystemen zelf wordt eveneens een **minimale administratieve controle** gehouden door de DG. Deze moet toelaten te bepalen of de sociale verzekeringsfondsen de opgelegde richtlijnen omtrent inning en invordering van bijdragen opvolgen en toepassen – en met andere woorden effectief meewerken aan de verbetering van de prestatie hieromtrent.

De directeur-generaal van de DG Zelfstandigen beschikt over de mogelijkheid om de SVF's een sanctie op te leggen onder de vorm van een **bijkomende financiële boete** indien blijkt dat zij geen of onvoldoende gevolg geven aan bovenvermelde richtlijnen, opmerkingen en opdrachten. Deze financiële boete wordt uitgedrukt in een percentage van de beheerskosten van het betrokken fonds. (Art.20§2ter, ARS)

d) Financiële en boekhoudkundige controle

De DG houdt een financiële en boekhoudkundige controle **op de transfers van bijdragen** die de kassen verkregen hebben en die naar het RSVZ worden doorgegeven. De controle gebeurt op de transacties, **niet op de informaticasystemen** bij de sociale verzekeringsfondsen. Deze worden intern gecontroleerd en zijn verschillend voor de respectievelijke fondsen.

De informatie die hiervoor gehanteerd wordt, komt uit verschillende bronnen:

- Er vindt ten eerste een **controle van de boekhoudkundige en financiële gegevens** (saldo van de balans en bankrekening) plaats bij de SVF's. De boekhouding van de fondsen wordt vergeleken met hun rekeninguittreksels, doorstortingsregister en met de kwartaalafrekening van het RSVZ en de statistieken die driemaandelijks worden doorgestuurd naar de DG. De gegevens moeten overal gelijk zijn. De “*matching*” moet de DG toelaten mogelijke fouten in de overdrachten op te sporen.
- Ten tweede wordt ook de **boeking van de bijdragen gecontroleerd** (evenals alle andere boekingen die tijdens het boekjaar bij het sociaal verzekeringsfonds zijn gebeurd. Er wordt

nagegaan of de richtlijnen die hieromtrent werden uitgevaardigd, nageleefd werden door de fondsen.

Ook hier beschikt de DG over de mogelijkheid tot het opleggen van **administratieve boetes** indien blijkt dat de fondsen de opgelegde regels niet naleven. Deze financiële sancties wordt eveneens **aangerekend op de beheerskosten** die de fondsen ontvangen hebben.

4.4. Vaststellingen

De centrale actoren in dit proces zijn de sociale verzekeringsfondsen. Deze zijn belast met de berekening van de bijdragen, de inning ervan en het beheer van de gegevens hieromtrent. Het RSVZ is betrokken op dit proces omdat het de middelen van het stelsel beheert. De controle ligt volledig bij de DG Zelfstandigen en betreft het geheel van activiteiten bij de fondsen.

De DG beschikt over de mogelijkheid tot een **toezicht van verschillende aard**, meerbepaald

- administratief
- financieel
- boekhoudkundig

De bespreking van dit financiële proces duidt op een **responsabilisering van de SVF's**. Elk fonds is voor zich verantwoordelijk voor de activiteiten in dit financiële proces, zoals bijvoorbeeld de inning van de bijdragen of de berekening ervan. De SVF's gaan een inspanningsverbintenis aan, geen resultaatverbintenis. Zij moeten alle mogelijke middelen aanwenden opdat de bijdragen van de zelfstandigen geïnd kunnen worden en moeten voorzien in de goede administratieve en elektronische structuren opdat een correcte berekening gegarandeerd kan worden.

Opdat dit ook daadwerkelijk gebeurt, worden zij hiertoe **aangespoord via de beheersbijdragen**. Indien blijkt dat de SVF's onvoldoende innen, een te groot openstaand debetsaldo hebben, de richtlijnen omtrent het beheer van gegevens niet naleven, de correcte berekening van bijdragen niet kunnen verzekeren, kunnen zij beboet worden via een financiële sanctie op de beheerskosten. Dit betekent niet dat de fondsen ook effectief gesanctioneerd worden. Zoals ook uit de bovenstaande analyse blijkt, houdt de DG rekening met de reële omstandigheden (bijvoorbeeld op vlak van de performantiecriteria) alvorens te sanctioneren.

De sancties op de beheersbijdragen vormen een **drukingsmiddel** ten aanzien van de fondsen om de prestaties in het financiële proces op een hoog peil te houden. Er dient echter eveneens te worden

gewezen op het **vrije karakter** van de sociale verzekeringsfondsen en de aanwezigheid van een zekere **informatieasymmetrie** bij de controles door de DG. De DG staat buiten de werking van de fondsen en het stelsel op zich en is afhankelijk van de informatie die vanuit het RSVZ of de fondsen wordt doorgegeven om haar controles te voeren.

5. Beheersproces - beheerskosten

Het beheersproces, en meerbepaald de regeling omtrent de beheerskosten is gemeenschappelijk voor de sectoren die vallen onder het sociaal statuut. Dit wil zeggen dat de SVF's beheerskosten verwerven voor de uitvoering van alle opdrachten samen in het kader van het sociaal statuut en dat dit niet afzonderlijk gebeurt voor de opdrachten in de verschillende sectoren van het stelsel.

Bij de regeling van de beheerskosten wordt een *ex ante* gedeelte onderscheiden omtrent de financiering, een *ex nunc* gedeelte betreffende de bepaling van de beheerskosten en een *ex post* gedeelte dat verder in gaat op de regelingen rond de besteding door de SVF's en de controle op de beheerskosten door de DG Zelfstandigen.

In de mate dat de regeling verschilt voor de SVF's en de nationale hulpkas wordt dit ook aangegeven.

5.1. Ex ante: Financiering

De sociale verzekeringsfondsen belast met de uitvoering van het sociaal statuut zijn vrij. Dit wil zeggen dat zij in principe op autonome manier beslissen hoe zij de middelen (personeel en financiën) aanwenden voor het goede beheer van de organisatie. De kosten die zij hiervoor aanrekenen vallen ten laste van hun klanten. De organisaties uit het secundaire netwerk zijn voor de financiering van hun werking met andere woorden **niet afhankelijk van transfers vanwege het RSVZ**. Het zijn de zelfstandigen die de financiële last dragen voor de kosten die de SVF's maken voor het beheer in het kader van de uitvoering van het sociaal statuut. Op de verzekeringsbijdragen die de zelfstandigen betalen wordt een percentage geheven dat werd voorgesteld door de SVF's en goedgekeurd door de bevoegde minister. (Art.20,§4 KB nr.38) Dit percentage schommelt tussen de 3% en de 4,5%.

5.2. Ex nunc: Bepaling van de beheerskosten

De bepaling van de beheerskosten die de sociale verzekeringsfondsen effectief ontvangen voor hun werking is onderhevig aan een aantal elementen. Deze worden hieronder verder toegelicht. Het gaat om

- de berekeningsgrond
- de goedkeuring
- de inning

5.2.1. Berekeningsgrond

De beheerskosten worden bepaald voor elk sociaal verzekeringsfonds afzonderlijk, en dit op basis van een budget van exploitatiekosten. Het percentage dat de SVF's aanrekenen aan de zelfstandigen moet volstaan om de beheerskosten te dekken waarvan voorzien wordt dat ze dienen te worden gemaakt.

De precieze hoogte van het percentage wordt berekend aan de hand van een raming van de inkomsten van de Fondsen via de geschatte bijdragen, en van de voorziene uitgaven van het komende jaar op vlak van beheer (personeel, werkmiddelen, informatica). De **verhouding tussen geschatte uitgaven en inkomsten geeft het percentage weer** dat als beheerskosten zal worden geheven op de bijdragen van de zelfstandigen.

5.2.2. Goedkeuring door de bevoegde minister

Artikel 20,§4 van het KB nr. 38 voorziet de goedkeuring van de bevoegde minister voor de beheerskosten voorgesteld door de afzonderlijke SVF's. Elk SVF maakt de berekening van het percentage voor de beheerskosten voor zich en legt vervolgens het vastgestelde percentage voor bij de bevoegde minister. Deze dient het voorgelegde percentage elk jaar opnieuw goed te keuren en dit voor de verschillende sociale verzekeringsfondsen afzonderlijk.

Het is de **DG Zelfstandigen** die het voorgelegde percentage onderwerpt aan een analyse van de evolutie in de tijd van de lasten en de opbrengsten. Bij de goedkeuring wordt in principe rekening gehouden met de gegevens betreffende de geschatte inkomsten en uitgaven, maar ook met het percentage beheerskosten dat het vorige jaar gevraagd werd en de kosten die in het kader hiervan gemaakt werden. Dit gebeurt op het einde van elk jaar onder de vorm van een verslag aan de DG. De

minister kan ervoor opteren het percentage onmiddellijk goed te keuren, of dit aan te passen naar de door hem geschatte budgettering voor het komende jaar.

Wanneer het percentage wordt goedgekeurd, dan mag het SVF dit heffen bovenop de bijdragen die de zelfstandige betaalt in het kader van de verzekering voor het sociaal statuut. Beide elementen worden, zoals reeds gesteld in de vorige paragraaf van dit tweede hoofdstuk, gezamenlijk geïnd door het sociaal verzekeringsfonds en pas naar aanleiding van de overdracht van de financiële middelen van het stelsel naar het RSVZ hiervan gescheiden.

In 2006 varieerde het percentage dat jaarlijks wordt vastgesteld door de bevoegde minister voor de verschillende sociale verzekeringsfondsen afzonderlijk van 3,50% tot 4,70% (Rekenhof, 2008:10). Op 1 januari 2008 werd een gelijkenschakeling van de rechten voor de tak ziekte- en invaliditeit in de verschillende stelsels doorgevoerd die tot gevolg had dat de zelfstandigen nu verplicht verzekerd zijn voor de “grote” en “kleine” risico’s in de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging. Voordien had de zelfstandige nog de keuze zich te beperken tot de grote risico’s. De bijdragen van de zelfstandigen in het kader van het sociaal statuut zouden hierdoor stijgen, wat tot gevolg zou hebben dat de kassen veel meer beheerskosten zouden kunnen innen zonder hiervoor extra beheersuitgaven te moeten doen. Het stelsel heeft daarom een **evolutie naar een verlaging van de procentuele tarieven voor de beheerskosten** ingezet. Deze diende ter compensatie van de (absolute) gestegen beheerskosten die de zelfstandigen zouden betalen ten gevolge van de verhoogde sociale bijdragen. De totale kost voor de zelfstandigen ter verzekering van het sociaal statuut is met andere woorden gestegen ten gevolge van een stijging van de sociale bijdragen, maar de hoogte van de beheerskosten is in absolute termen ongeveer gelijk gebleven. De aangerekende percentages lagen in 2008 tussen de 3,05% en 4,25% (<http://www.pdr.be/>), met een gemiddelde van 3,84%.

5.2.3. Inning

Hoewel de financiering van de beheerskosten niet afhankelijk is van transfers vanwege het primaire netwerk, en de sociale verzekeringsfondsen in principe vrij zijn, werden er toch een aantal belangrijke **voorwaarden in de wetgeving voorzien**. (Art.20,§4 KB nr.38) Deze elementen beperken min of meer de vrijheid van de sociale verzekeringsfondsen bij het verkrijgen en besteden van hun middelen. Wat de financiering van de beheerskosten betreft is het volgende van belang:

- De beheerskosten staan in verhouding tot de bijdragen die de zelfstandigen betalen voor hun verzekering van het sociaal statuut.
- De beheerskosten dienen hierdoor ook op dezelfde manier te worden geïnd en ingevorderd.

Opmerking

1. *De DG geeft aan dat dit meteen een stimulans vormt voor de SVF's om effectief over te gaan tot de inning van de bijdragen. Zonder bijdragen zijn er immers geen beheerskosten om de werking te financieren. Bij de SVF's is dan weer de opmerking te horen dat door deze koppeling de financiering van de kassen onder druk komt te staan. Er zijn immers meer en meer zelfstandigen die een (gehele of gedeeltelijke) vrijstelling op hun bijdragen verkrijgen. Op de honderd aangesloten leden zijn er twintig die geen bijdragen betalen en dus ook geen beheerskosten.*

De werking van de fondsen ten aanzien van hun totale klantenbestand wordt met andere woorden gefinancierd door slechts een deel van de aangeslotenen die hogere beheersbijdragen dienen te betalen dan wat normaal het geval zou zijn, indien deze kost over alle aangesloten leden zou verspreid worden.

De sociale verzekeringsfondsen pleiten naar aanleiding hiervan voor een scheiding van de bijdrage- en aansluitingsplicht waarbij elke aangesloten zelfstandige een aparte som zou betalen als inschrijvingsgeld, zodat de bijdragende zelfstandigen niet hoeven te betalen voor de niet-bijdragende zelfstandigen. De SVF's geven aan dat bijvoorbeeld ook de ondernemingsloketten op deze manier werken. Hierbij wordt een vorm van lidgeld voorzien opdat diensten kunnen worden verkregen. Het gaat volgens de SVF's om een eenmalige kost die niet noodzakelijk in de beheerskosten dient te worden opgenomen.

2. Daarenboven moet worden opgemerkt dat de bepaling van de beheerskosten als een percentage op de bijdragen enkele nadelen kan inhouden voor kleine fondsen of fondsen met een groot aantal aangesloten zelfstandigen met een beperkt inkomen. De schaalvoordelen voor grotere fondsen of financiële meerinkomsten voor fondsen met hoge beheersbijdragen zijn, kunnen dan bijvoorbeeld niet worden genoten door fondsen die eenzelfde takenpakket voorzien of eenzelfde informatica-inspanning dienen te leveren (waarvoor de basiskost voor alle fondsen gelijkaardig is).
3. Onder meer naar aanleiding van deze ongelijkheid, maar ook ten gevolge van een rapport van het Rekenhof, wordt de financiering van de beheerskosten bekeken en sporen onderzocht om te komen tot een herfinanciering van de fondsen (zie 5.4).

5.2.4. De beheerskosten van het NHSVZ

Het NHSVZ is verplicht het hoogste percentage van de goedgekeurde beheerskosten te vragen aan haar leden, ongeacht de werkelijke omvang van de beheerskosten. De bepaling van de beheerskosten voor de nationale hulpkas is met andere woorden niet gebonden aan de werkelijke kosten. Bovendien worden de personeelskosten van de instelling, wegens de afwezigheid van rechtspersoonlijkheid, gedragen door het RSVZ. *Voor de bepaling van de beheerskosten van de hulpkas wordt geen inschatting gemaakt, aldus een van de geïnterviewden. Zelfs als de kas tien keer meer of tien keer*

minder middelen nodig heeft, zal nog steeds de fictieve drempel van het hoogste bedrag worden gehanteerd.

Wanneer bovendien de beheerskosten van de Nationale Hulpkas niet volstaan om de werkelijke kosten voor de werking te dekken, wordt dit saldo verdeeld onder het RSVZ en het RIZIV (Art.20§4, KB nr.38)

Opmerking

Deze situatie is opmerkelijk, maar lijkt voor de sociale verzekeringfondsen geen probleem. *De concurrentie gebeurt volgens de geïnterviewden uitsluitend tussen de vrije kassen. Het aantal aangeslotenen bij de Hulpkas blijkt elk jaar te dalen en bevat enkel de zelfstandigen waarnaar een ambtshalve onderzoek loopt.* Het feit dat de NHSVZ op geen enkele wijze financieel verantwoordelijk gehouden wordt voor het besteden van de haar toegekende middelen is geen voorwerp van discussie.

5.3. Ex post: Controle

De controle op de beheerskosten gebeurt door de DG Zelfstandigen en bestaat uit een **boekhoudkundige controle** van de rechtvaardiging van de uitgegeven stukken en een **administratieve controle** op de activiteiten.

De controles vanwege de DG op de beheerskosten dienen verschillende doeleinden. Er wordt nagegaan of de wettelijke verplichtingen omtrent de besteding van de beheerskosten werden nagekomen (Art.20§4, KB nr.38):

- De beheerskosten mogen enkel aangewend worden ter financiering van de werking van de fondsen.
- De beheerskosten dienen goed te worden besteed en er mogen geen excessieve uitgaven worden gedaan.
- Overschotten moeten in een hiertoe voorzien reservefonds bewaard worden.

5.3.1. Administratief en boekhoudkundig toezicht op de aanwending van de beheerskosten

De basis voor de controle door de DG Zelfstandigen is de **balans en resultatenrekening** van de afzonderlijke fondsen. Daarenboven maakt de DG voor haar controles op de aanwending van de beheerskosten gebruik van onderstaande elementen (Ministeriële richtlijn P.52.3/00.18):

- **Boekhoudkundige regels:** gebruik van specifieke rekeningen bij de boekhoudkundige verwerking van kosten
  - o Deze moeten de controle door de DG overzichtelijker maken en de toegang tot boekhoudkundige informatie inzake de aanwending van de kosten voor het beheer vergemakkelijken.
- **Verantwoordingsstukken van de uitgaven:** facturen, contracten, bezoldigingen, bankrekeninguittreksels, uitgavenstukken, enzovoort
  - o Deze worden ter plaatse gecontroleerd. Bij onduidelijkheden of opmerkingen wordt dit in een verslag gegoten en dienen de fondsen als antwoord hierop te verantwoorden waarom bepaalde uitgaven werden gemaakt.

De controle betreft dus eerst en vooral het gebruik van de beheerskosten door de sociale verzekeringsfondsen. *De DG geeft aan dat het na gaat wat er met het geld gebeurd is, met name of het effectief gebruikt werd voor het betalen van het beheer van de kas, voor het personeel of de infrastructuur, of ter financiering van de kosten gelieerd aan het sociaal statuut.* In geen geval mogen de beheerskosten gebruikt worden voor andere dingen.

De DG kan ten gevolge van de uitgevoerde controles opmerkingen maken betreffende de verantwoording van de aanwending van de beheerskosten. Deze opmerkingen kunnen twee specifieke gevolgen hebben:

- Een gebrekkige verantwoording van uitgavenstukken van de sociale verzekeringsfondsen kan het volgende jaar worden gebruikt als **drukkingsmiddel** om de beheerskosten te beperken.
- Wanneer een effectieve overtreding van de wettelijke regels wordt vastgesteld en een fonds niet in een afdoende verantwoording van gemaakte uitgaven voorziet, beschikt de DG over het middel van de administratieve boete en meerbepaald de mogelijkheid om financiële sancties op te leggen. Het gaat om **financiële sancties op de beheerskosten**. Deze vallen niet ten laste van het systeem, maar hebben een rechtstreekse invloed op de reserves van de SVF's.

5.3.2. Financiële controle op de reserves

De controle is, ten tweede, gericht op de hoogte en aanwending van de reserves. Elke sociale verzekeringskas heeft een reserve. Via een **financiële rapportage** vanwege de SVF's verkrijgt de DG inzicht in de toestand van de reserves. *Op basis van deze rapportage kunnen bijvoorbeeld duidelijke cycli worden waargenomen, zo geeft de DG aan: soms nemen de reserves toe, soms nemen ze af.*

De reserves kunnen worden aangesproken wanneer de werkelijke beheerskosten de voorziene, aangerekende bedragen overstijgen. Bovendien zullen, als sanctie, **de beheerskosten worden verminderd** die de SVF's aan hun klanten mogen vragen indien de bedragen in het reservefonds een bepaalde hoogte bereiken. Dit gebeurt meerbepaald wanneer de reserves van een fonds op het einde van het vorige jaar de geschatte werkingskosten van het betreffende jaar overstijgen (Art.67bis, ARS).

Opmerking

1. In principe is een voorafgaande controle door de DG voorzien op de voorgelegde beheerskosten. In de praktijk steunt deze veelal op de ex post controle op de besteding en verantwoording van de beheerskosten. De opmerkingen en vaststellingen bij deze controle *a posteriori* kunnen door de DG gebruikt worden om de voorgelegde begroting met voorziene beheerskosten door de SVF's te beperken of te verhogen.

De SVF's erkennen de kritiek van het Rekenhof die stelt dat het soms moeilijk is om op de voorziene kosten een duidelijk zicht te hebben. Daartegenover staat volgens de fondsen de controle op de reserves en boekhouding van de fondsen. Voor de fondsen moet de vraag worden gesteld of de voorafgaande controle werkelijk nodig is indien reeds in een ex post controle wordt voorzien en het eindresultaat van het ene jaar in rekening wordt gebracht bij de berekening van de beheerskosten voor het volgende jaar.

2. De **sociale verzekeringsfondsen maken veelal deel uit van grotere groepen** waar ook de kinderbijslagfondsen en sociale secretariaten ondergebracht zijn. Deze hanteren het principe van de reserves, maar dan voor het geheel van de groep. Ook de aanwending van beheerskosten wordt complexer doordat het binnen deze groepen kan gaan om gemeenschappelijke kosten, waarbij bijvoorbeeld werknemers die dezelfde expertise hebben op juridisch en administratief vlak binnen de groep voor eenzelfde soort taken kunnen ingezet worden.

De DG geeft aan dat het soms moeilijk is een duidelijk zicht te hebben op gemeenschappelijke kosten binnen de groep en voor de verschillende organisaties afzonderlijk. Ook wat de overschrijding van de maximale hoogte en de exacte verdeling van de reserves betreft is de financiële structuur van de groepen een element waar niet steeds een duidelijk zicht op kan worden gehouden.

Dit is ook wat het Rekenhof (2008:36) aangeeft in haar rapport, met name dat **de opname in een groep in sommige gevallen de boekhoudkundige transparantie en daarmee de controle door de DG zou kunnen beperken**. Reeds in 2000 werd een ministeriële richtlijn (P.52.3/00.18) uitgevaardigd die de problemen omtrent de gemeenschappelijke kosten – meerbepaald de controles ervan door de DG en de boekhoudkundige verwerking – dienen te verhelpen. Deze haalt dezelfde probleempunten aan die ook in het rapport van het Rekenhof terug te vinden zijn. Bovendien geeft de nota aan dat *'de steeds frequentere toenaderingen tussen diverse diensten [van de groep] het gevaar met zich mee[brengt] dat wordt afgeweken van het maatschappelijk doel van*

de SVF. Dit is toch wel een belangrijke opmerking die verderop zal worden besproken (zie hoofdstuk 4).

3. Naast deze mogelijke problemen dient uitdrukkelijk te worden erkend dat de opname van een sociaal verzekeringsfonds in een grotere groep **ook specifieke voordelen** heeft, zoals positieversterking, kostendaling en efficiëntie. (Ministeriële richtlijn P.52.3/00.18). *Ook vanuit de DG wordt dit beaamd en wordt gesteld dat de integratie in grotere groepen er in financieel minder gunstige omstandigheden voor zorgt dat de tekorten voor de werking van de SVF's worden aangevuld door de reserves van de groep.* Dit laat de fondsen bijvoorbeeld toe om investeringen te doen op administratief of technologisch vlak, zonder de beheerskosten voor dat jaar hiervoor al te sterk te moeten verhogen.

5.4. Vaststellingen

Uit bovenstaande elementen kunnen een aantal vaststellingen worden gedaan omtrent de aansturing van de SVF's. In tweede instantie wordt verwezen naar een evolutie in het denken omtrent de financiering van de beheerskosten van de sociale verzekeringsfondsen.

5.4.1. Erkenning van het vrije karakter van de SVF's

De aansturing van de financiering, vaststelling en aanwending van de beheerskosten van de sociale verzekeringsfondsen gebeurt via de volgende instrumenten:

- Wetgeving
- Ministeriële richtlijnen
- Administratieve en boekhoudkundige controle op de beheersuitgaven
- Financiële controle op de reserves

De centrale sturende actor in dit proces is de DG Zelfstandigen die belast is met een financiële, administratieve en boekhoudkundige controle op het geheel van de activiteiten van de sociale verzekeringsfondsen (Art.20§4, KB nr.38).

Op basis van de bespreking van bovenstaande elementen kan worden vastgesteld dat de aanpak die bij de aansturing van het beheersproces gehanteerd wordt, een **erkenning van het vrije karakter van de sociale verzekeringsfondsen** vormt voor wat het beheer van de werking betreft. Dit uit zich in de volgende elementen

- De sociale verzekeringsfondsen doen zelf voorstellen rond de vaststelling van de eigen beheerskosten.

- Dit gebeurt op vrije wijze en varieert dan ook in hoogte voor de verschillende kassen afzonderlijk.
- De DG is voor haar controles afhankelijk van de gedetailleerdheid van de informatie die de SVF's hiertoe leveren via de boekhoudkundige documenten.
- De opname van de SVF's in grotere groepen vormt een bijkomende complexiteit voor die informatieverwerving.

Het vrije karakter van de SVF's op vlak van beheer heeft enerzijds invloed op en staat in relatie met de effectiviteit van de controles op de werkelijke besteding van de middelen in het kader van de uitvoering van het sociaal statuut – en daarmee ook de uiteindelijke aansturing van de SVF's door de overheid via de beheerskosten. Anderzijds is er de voorafgaande goedkeuring van de beheerskosten door de minister. Deze staat tegenover de vrijheid die hierboven reeds werd aangehaald.

5.4.2. Evolutie naar een herfinanciering van de SVF's

Uit de interviews komt naar voor dat door marktsegmentering er een verschil in de kwaliteit van de dienstverlening te merken kan zijn. *Aangezien de beheerskosten niet gefinancierd worden door de overheid maar ten laste vallen van de zelfstandigen, en het systeem gebaseerd is op het vrije karakter van de fondsen, werden er geen formele criteria voorzien die beschouwd konden worden als gerechtvaardigde uitgaven voor het beheer van een fonds – en dus als gerechtvaardigd om aan te rekenen aan de zelfstandigen in het kader van een kwaliteitsvolle dienstverlening. Bovendien is de hoogte van de beheerskosten geen garantie voor de kwaliteit van de geleverde diensten aangezien deze aan de voorziene uitgaven en inkomsten van de sociale verzekeringsfondsen gelinkt worden.*

Op dit vlak is een evolutie in het stelsel van de zelfstandigen merkbaar. Deze evolutie werd reeds in gang gezet op initiatief van het ABC en gesteund vanuit de zelfstandigenorganisaties en de SVF's. De evolutie betreft de kwaliteit van de dienstverlening. Het bovenvermelde rapport van het Rekenhof (2008:37) pleitte voor het opzetten van een beheersdialoog '*waarin kwalitatieve en kwantitatieve doelstellingen worden vastgelegd*'. Het rapport haalt de afwezigheid van toetsbare criteria omtrent de kwaliteit van de dienstverlening bij de controle op de beheerskosten aan – en dit in het kader van een verzekeringsplicht voor de zelfstandigen die gekoppeld is aan een zekere mate van concurrentie tussen de SVF's. In het kader hiervan worden er in het stelsel twee sporen gevolgd die min of meer gelijklopend zijn:

- Vanuit het kabinet van de minister voor Middenstand wordt een audit georganiseerd. Deze werd aanvankelijk voorzien door de SVF's als externe audit, maar wordt nu door het kabinet uitgevoerd en moet bekijken of en in welke mate het systeem ter financiering van de SVF's kan veranderd worden.

- Binnen het Algemeen Beheerscomité houdt een werkgroep financiering zich bezig met de rol en (her)financiering van de sociale verzekeringsfondsen.

1. De **audit** door de minister voorziet twee grote luiken.

Een eerste deel van de audit kijkt naar de kwantitatieve zijde van het beheer door de SVF's en onderzoekt met andere woorden de **kostprijs van de verschillende activiteiten** van de SVF's. Dit gebeurt wiskundig en rationeel, waarbij in de eerste plaats de vraag wordt gesteld naar welke deze activiteiten zijn (attesten geven, aansluitingsformulier opstellen, rekeningen sturen, een informaticasysteem hebben,...). Om dan in tweede instantie hierop aansluitend een bepaalde kostprijs aan elke activiteit te linken en uiteindelijk te komen tot een gemiddelde kostprijs waartegen een bepaald fonds zou moeten kunnen werken. Dit gebeurt fonds per fonds waarbij de kosten van de verschillende taken worden opgeteld.

Een tweede luik behandelt de kwalitatieve zijde van de dienstverlening. De taken van de sociale verzekeringsfondsen bestaan niet enkel uit het versturen van documenten of berekenen van bijdragen en uitkeringen, maar dienen ook te voorzien in een **kwaliteitsvolle informatie- en dienstverlening**.

Volgens de geïnterviewden is het een goede zaak dat een aantal formele criteria voor dienstverlening worden voorzien:

De SVF's moeten sowieso geresponsabiliseerd worden aan de hand van bepaalde criteria aangezien zij als private instellingen toch betrokken zijn op een publieke dienstverlening. Aldus een van de geïnterviewden. De verschillen in dienstverlening die nu in sommige gevallen duidelijk te merken zijn, zouden hierdoor moeten verdwijnen.

Voor de SVF's is het belangrijk om deze audit te beschouwen als een nulmeting - een vaststelling van de huidige situatie op basis waarvan de minister een bepaalde norm dient te stellen. Deze norm zou kunnen fungeren als een maatstaf voor het verlenen van een minimumdienstverlening waaraan alle fondsen moeten voldoen, en waaraan een bepaalde kostprijs is gekoppeld. Hierdoor wordt het kwantitatieve aspect van de audit gekoppeld aan het kwalitatieve aspect dat in een sociale zekerheidscontext een belangrijke taak is van de fondsen.

Er wordt aangegeven dat de volledige herziening van het systeem van de financiering van de fondsen afgerond dient te zijn tegen eind 2009. De audit voorziet in de overmaking aan de auditoren van alle cijfers nodig voor het bepalen van de jaarlijkse kostprijs van een aangeslotene tegen midden februari 2009. Naar aanleiding hiervan zou voor het midden van 2009 deze audit afgerond zijn.

Het herbekijken van de financiering van de beheerskosten wordt ook in het Algemeen Beheerscomité van het stelsel der zelfstandigen onder de loepen genomen, zoals blijkt uit onderstaande elementen.

2. De **werkgroep financiering** van het ABC buigt zich parallel met de audit door de Minister over de rol en herfinanciering van de SVF's. Wat de rol van de fondsen betreft, werd reeds een charter opgesteld, het "**charter voor goede dienstverlening**".

Dit charter bevat enkele algemene en specifieke elementen die als engagement vanwege de SVF's kunnen beschouwd worden in het verlenen van een correcte en kwaliteitsvolle dienstverlening. In het charter engageren de sociale verzekeringsfondsen zich tot een welbepaalde dienstverlening met betrekking tot de opdrachten in het kader van het sociaal statuut die onder meer kwaliteitsvol, efficiënt, betrouwbaar, persoonlijk en discreet is (Charter voor een goede dienstverlening, 2008). *De SVF's geven aan dat het charter kwaliteitselementen bevat die buiten hun core-business vallen en dat dit zou kunnen aansluiten bij het minimum aan dienstverlening dat door de minister werd voorzien. De SVF's kunnen dan zelf, rekening houdend met de financiering op basis van het minimumpakket, beslissen of zij meer willen doen of niet. Zelfstandigen betalen hierdoor in principe dezelfde beheerskosten, waardoor de concurrentie automatisch op vlak van dienstverlening zal komen te liggen.*

Beide elementen voorzien zoals reeds gesteld een hervorming in de financiering van de beheerskosten van de sociale verzekeringsfondsen. *De SVF's geven aan dat de nieuwe financiering tegen de opmaak van de begroting van 2010 zou moeten afgerond zijn, met name in september van 2009.* De wijziging van de basis ter financiering van de SVF's zou immers positief of negatief kunnen uitdraaien voor de fondsen zelf en met andere woorden een stijging, maar ook een daling van de beheerskosten kunnen betekenen – die moet ingecalculeerd worden in de begroting, bijvoorbeeld op vlak van investeringen en informatisering.

Vanuit de SVF's wordt aangegeven dat het niet de bedoeling kan zijn dat bepaalde fondsen door de herfinanciering zullen moeten verdwijnen. Dit is ook een van de redenen waarom zij bij de uitwerking van dit nieuwe systeem betrokken willen blijven en verklaart het initiatief vanuit het ABC om nu, reeds voor de audit vanuit het kabinet afgerond is, zelf met engagementen omtrent de kwaliteit van dienstverlening naar de zelfstandige toe naar buiten te komen en deze als basis voor de financiering te beschouwen. De in ontwikkeling zijnde criteria zouden bovendien niet enkel tot gevolg hebben dat de kwaliteit van de dienstverlening zal verbeteren, maar moeten ertoe leiden dat de concurrentie tussen de fondsen zich in de toekomst afspeelt op vlak van dienstverlening, eerder dan nu het geval is op vlak van de hoogte van de beheerskosten.

HOOFDSTUK 3 – ANALYSE VAN DE MARKTWERKING

1. Concurrentie en marktwerking

Marktwerking impliceert een vrije afstemming van vraag en aanbod die slechts mogelijk wordt indien er binnen die markt sprake is van voldoende concurrentie tussen de actoren. Deze concurrentie hangt af van de keuzevrijheid van de klant ten aanzien van de aanbieders van de dienst, en de mogelijkheid voor die aanbieder tot het creëren van een meerwaarde ten gevolge van die dienst, met name winst. (Verdeyen, 2008: 375)

- De keuzevrijheid van de klant is verbonden met het aantal actoren op de markt en de eventuele aanwezigheid van een publieke aanbieder (in het geval van de uitvoering van de opdrachten in de sociale zekerheid).
- De mogelijkheid tot het genereren van winsten is dan weer verbonden met de rechtsvorm die de aanbieder kan/moet aannemen.

1.1. Aantal en aard

1.1.1. Verdeling van de markt

Er zijn **dertien, erkende vrije sociale verzekeringsfondsen** actief in het stelsel van de zelfstandigen. Daarbovenop is er de Nationale Hulpkas waarbij de zelfstandigen zich in principe eveneens kunnen aansluiten ter verzekering van het sociaal statuut. *De geïnterviewden geven aan dat de concurrentie bijna uitsluitend tussen de vrije sociale verzekeringsfondsen plaats vindt en dat de NHSVZ in de praktijk steeds meer gereduceerd wordt tot het verzekeringsfonds van zelfstandigen (of vennootschappen) die ambtshalve aangesloten werden door het RSVZ.*

Het NHSVZ bezit hierdoor (op 31 december 2007) 1,84% van het totale marktaandeel bij de verzekeringsfondsen voor zelfstandigen. Tegenover 2003 is het marktaandeel min of meer stabiel gebleven (-0,39%). Hetzelfde geldt voor de andere sociale verzekeringsfondsen. Voor 11 van de in totaal 14 fondsen op de markt nam het aandeel af, met een gemiddelde van 0,27%. Slechts drie fondsen kenden een toename van hun klantenbestand, zij het ook hier in slechts zeer beperkte mate (+0,98%). (RSVZ, 2007: 86)

De **verdeling van de markt** over de verschillende actoren blijft dus over het algemeen beschouwd **vrij constant**, ook al zijn er, zo wordt aangegeven, de laatste vijftien jaar wel een aantal overnames en

fusies geweest. Sinds de totstandkoming van het stelsel in 1967 is de markt geëvolueerd van 19 naar 13 vrije fondsen. De markt is daarenboven **ongelijk verdeeld** wanneer het marktaandeel van de dertien vrije sociale verzekeringsfondsen van naderbij wordt bekeken. Op een totaal van iets meer dan 888.310 verzekeringsplichtige zelfstandigen aangesloten bij de vrije fondsen, nemen de vier grootste vrije sociale verzekeringsfondsen ongeveer 67% van het marktaandeel in, terwijl de vier kleinste fondsen samen ongeveer 6% van de markt in handen hebben.

1.1.2. Winstprincipe

De sociale verzekeringsfondsen hebben het statuut van een **vzw**. Dit betekent dat zij als non-profitorganisaties in principe geen winst kunnen maken. De mogelijke overschotten die zij kunnen hebben op het eigen beheer, dienen verplicht te worden overgedragen naar de **reserves** van het fonds. Deze kunnen daarop slechts worden aangewend om mogelijke tekorten op het beheer te dekken.

1.2. Afstemming van vraag en aanbod

De zelfstandigen (evenals de vennootschappen) zijn verplicht zich aan te sluiten bij een der sociale verzekeringfondsen. Binnen deze **aansluitingsplicht** hebben zij de **vrije keuze** tussen de verschillende aanbieders. De aanwezigheid van de NHSVZ voorziet in een neutraal alternatief indien de zelfstandige zich niet wil binden aan de historisch gevestigde vrije sociale verzekeringsfondsen – hoewel de praktijk enigszins anders blijkt te zijn en bij de Hulpkas vooral zelfstandigen zijn aangesloten waarnaar ambtshalve een onderzoek werd geopend. Daarnaast zijn er beperkingen op de mate waarin een aangeslotene kan veranderen van fonds.

De fondsen langs hun kant zijn (behoudens de wettelijke gevallen) gebonden aan een **acceptatieplicht** ten aanzien van de onderworpenen aan het sociaal statuut. Het RSVZ registreert hierbij de aanvraag tot aansluiting vanwege de fondsen en keurt deze uiteindelijk goed. Het aanbod van de sociale verzekeringsfondsen ligt daarenboven vast wat de verzekeringen in de verschillende sectoren onderworpen aan het sociaal statuut betreft. Dit betekent met andere woorden dat **de vrije marktwerking de prijs van de verzekering niet bepaalt** en dat met andere woorden het prijsmechanisme ontbreekt. Het bieden van sociale bijstand aan de zelfstandige en de begeleiding ervan, is een ander element in de aanbieding bij de sociale verzekeringsfondsen – evenals de kostprijs die hiervoor wordt aangerekend. Dit kan wel verschillen en de aanleiding geven tot concurrentie binnen de markt – en dat is ook het geval.

Er wordt opgemerkt dat de strijd om klanten hoofdzakelijk geldt voor nieuwe, startende zelfstandige ondernemers en in veel mindere mate van toepassing is op de reeds bestaande klanten, ook al zijn er nogal wat mutaties naar die fondsen die op de prijs spelen.

De kans dat **marktsegmentering** negatieve effecten genereert op het principe van de sociale bescherming komt hier op de voorgrond. Indien sprake is van marktsegmentering zullen de aanbieders van producten (in dit geval de fondsen) zich specifiek richten op bepaalde doelgroepen van klanten (in dit geval zelfstandigen). Elke doelgroep heeft bepaalde kenmerken als consument waarop de aanbieder van diensten zich kan richten en op basis waarvan hij zijn organisatie zal inrichten en de markt zal benaderen en bedienen. (<http://www.managementissues.com>; Bekkers, Maltha, Brennenraedts & Gillebaerd, 2007:8) Voor de fondsen zou het bijvoorbeeld financieel interessant kunnen zijn om zich via marketingcampagnes te richten op vooral die (startende) zelfstandigen die een hoog inkomen hebben – en in verhouding dus ook hogere beheerskosten zullen betalen - en weinig bijstand vereisen. De kans bestaat dat indien dit zich voordoet, minder aantrekkelijke doelgroepen voor de fondsen hierdoor op indirecte wijze worden afgewend naar andere fondsen of naar de hulpkas. Enerzijds zouden deze groepen consumenten door de afwezigheid van op hen gerichte marketingactiviteiten zich minder aangesproken kunnen voelen om zich aan te sluiten bij een bepaald fonds. Anderzijds zou de mogelijk beperkte dienstverleningscapaciteit bij de reeds aangesloten zelfstandigen die buiten de doelgroep vallen (en bijvoorbeeld meer nood hebben aan sociale bijstand) ertoe kunnen leiden dat de overstap wordt gemaakt naar andere fondsen die hier meer in voorzien. De marktsegmentering zou er met andere woorden op onrechtstreekse wijze kunnen toe leiden dat onaantrekkelijke doelgroepen uit de markt worden geweerd – wat het principe van sociale bescherming kan ondermijnen en verdient als mogelijk risico de nodige aandacht.

1.3. Concurrentie in een quasi-markt

Doordat het **prijsmechanisme binnen deze marktsetting ontbreekt**, dient er gesproken te worden over een quasi-markt. (Verdeyen, 2008: 378) Hierbij staat het publieke belang voorop en dient de concurrentie tussen de aanbieder het publieke belang.

De concurrentie tussen de sociale verzekeringfondsen kan zich afspelen op twee vlakken. Enerzijds op vlak van **kwantiteit**, met name de kostprijs voor de zelfstandige die gekoppeld is aan de aansluiting bij een bepaald fonds, zoals ook op het einde van punt 1.2 wordt aangegeven . Anderzijds kan ook het kwalitatieve een belangrijke competitieve factor zijn tussen de fondsen. Dit element betreft de **kwaliteit van de dienstverlening** naar de klant, de zelfstandige, toe.

1.3.1. Concurrentie op de beheerskosten

Er kan worden aangenomen dat de concurrentie tussen de fondsen zich vooral afspeelt op vlak van de **kostprijs van aansluiting**. De kostprijs voor de zelfstandige in het sociaal statuut bestaat uit twee elementen. Enerzijds zijn er de bijdragen die hij dient te betalen in het kader van de verzekeringsplicht voor het sociaal statuut. Anderzijds zijn er de bijdragen bestemd voor het dekken van de kosten van het beheer van het sociale verzekeringsfonds waar hij is aangesloten. Aangezien de berekening van de hoogte van de bijdragen wettelijk verankerd is aan de hoogte van de beroepsinkomsten van de zelfstandigen zijn het de aangerekende beheerskosten die een belangrijke indicator voor de keuze van de aangeslotene vormen.

De geïnterviewden geven aan dat het inderdaad vooral de prijs van de dienstverlening is die de keuze bepaalt. De concurrentie verloopt met andere woorden op de **hoogte van de beheerskosten** bij de verschillende fondsen. Het feit dat de SVF's veelal deel uitmaken van grotere **groepen**, lijkt hier eerder een beperkte invloed op uit te oefenen. De keuze is hoofdzakelijk gebaseerd op de kost voor de zelfstandige.

Omdat de beheerskosten gelinkt worden aan de sociale bijdragen, heeft het **marktaandeel een belangrijke invloed op de inkomsten van de fondsen** en dit omwille van twee redenen.

- Een eerste houdt in dat een hoger aantal aangeslotenen bij een fonds, **meer inkomsten** betekent voor dat fonds uit de bijdragen voor het beheer. Hiertegenover kan worden beargumenteerd dat ook de hoogte van het inkomen van de aangesloten zelfstandigen een belangrijke invloed uitoefent op de beheersinkomsten en dat het hebben van weinig leden niet noodzakelijk weinig inkomsten betekent. Toch betekent de (zeer) ongelijke verdeling van het marktaandeel een belangrijk competitief nadeel voor de kleinste fondsen.
- Ten tweede betekent een hoger marktaandeel dat kan genoten worden van **schaalvoordelen** bij de implementatie van bijvoorbeeld informaticasystemen. De SVF's bevinden zich op dit moment in een positie waar een belangrijke investering op vlak van informatisering van de werking wordt gevraagd. De implementatie van deze systemen brengt steeds een basiskost mee, ongeacht het aantal klanten. Er kan worden aangenomen dat de SVF's met een groot ledenbestand gemiddeld minder kosten hebben op dit vlak per dossier, dan SVF's met een beperkt of zeer klein marktaandeel.

Algemeen beschouwd hebben **grote fondsen een competitief voordeel ten opzichte van de kleinere fondsen door de koppeling van de beheerskosten aan de bijdragen**. Zij zouden bovendien, doordat zij meer inkomsten genereren, en mogelijk genieten van schaalvoordelen, de hoogte van de beheerskosten kunnen verlagen – wat hen opnieuw een concurrentieel voordeel zou bieden.

Opmerking

De SVF's zijn niet verplicht de hoogte van de beheerskosten bekend te maken. Een eenvoudige opzoeking op het internet leert het onderzoeksteam dat het voor 8 van de 13 vrije sociale verzekeringsfondsen vrij gemakkelijk is de hoogte van de beheerskosten te achterhalen. Door een iets grotere inspanning kan uiteindelijk voor 9 van de 13 vrije sociale verzekeringsfondsen voor zelfstandigen de hoogte van de beheerskosten achterhaald worden. De vier vrije SVF's die geen beheerskosten bekendmaken op hun websites hanteren vrij hoge beheerskosten: drie van deze vier hebben beheerskosten boven het gemiddelde van 3,84% – in tegenstelling tot drie van de negen SVF's waarvoor de beheerskosten wel bekend werden gemaakt.

1.3.2. Concurrentie op de dienstverlening

Een andere variabele waarop de concurrentie gevoerd zou kunnen worden, is de **kwaliteit van de dienstverlening**. *De actoren geven aan dat de concurrentie hoofdzakelijk verloopt op de kostprijs voor het beheer bij de sociale verzekeringsfondsen, maar dat de voorziene evolutie naar een concurrentie op vlak van de kwaliteit van de dienstverlening zeer wenselijk is. Ook de SVF's engageren zich hiertoe.*

Zoals reeds gesteld werd hiervoor een “Charter voor goede dienstverlening” opgesteld waarbij de fondsen zich engageren ten aanzien van hun klanten tot het leveren van een kwaliteitsvolle dienstverlening. Het charter moet voor de zelfstandige een maatstaf worden op basis waarvan hij de geleverde prestaties door zijn fonds kan beoordelen. Bovendien is de voorziene audit op de kostenstructuur bij de fondsen een bijkomend element aan de hand waarvan de geleverde kwaliteit kan opgevoerd worden, gekoppeld aan een redelijke prijs, en op basis waarvan de klant, de zelfstandige, zijn keuze kan bepalen.

1.3.3. Beperkingen van de concurrentie

Er zijn verschillende factoren die de competitieve elementen in deze quasi-marktsituatie verder beperken. Het gaat om volgende aspecten, kenmerkend voor het stelsel der zelfstandigen:

a) Traditie van overleg

Het stelsel der zelfstandigen wordt gekenmerkt door een grote mate van overleg tussen de actoren. *De SVF's beschouwen elkaar als “concullega's”. Dit houdt meerbepaald in dat zij onderling kunnen gezien worden als concurrenten van elkaar, maar naar de buitenwereld toe trachten een eenvormig standpunt in te nemen.*

De rol van de VSVZ is hiervoor belangrijk. Binnen dit forum vindt de afstemming tussen de verschillende sociale verzekeringsfondsen plaats. Zij treden hiervoor regelmatig in overleg met elkaar.

b) Beperkte concurrentie langs de kant van de aanbodzijde

Hoewel binnen een marktsetting kan worden aangenomen dat de aanbieders van diensten een zo groot mogelijk marktaandeel proberen te verkrijgen, ten nadele van hun concurrenten, is dit voor het stelsel der zelfstandigen veel minder het geval. Zoals reeds werd opgemerkt geven de fondsen aan dat de concurrentie binnen de markt hoofdzakelijk gevoerd wordt voor de **startende zelfstandige ondernemers**. *Er wordt gesteld dat het geenszins de bedoeling is klanten van elkaar af te pakken, of (naar aanleiding van de herfinancieringsplannen) fondsen te doen verdwijnen.*

Marktsegmentering houdt bovendien het risico in dat de concurrentie voor bepaalde doelgroepen toeneemt, terwijl voor andere, minder aantrekkelijke doelgroepen voor de fondsen geen of veel minder concurrentie speelt.

c) Beperkte keuzemotieven aan de vraagzijde

De keuze voor een bepaald sociaal verzekeringsfonds wordt niet steeds gestuurd door de zelfstandige zelf.

De geïnterviewden geven aan dat er verschillende redenen zijn waarom een zelfstandige is aangesloten bij een bepaald SVF. Een eerste reden is de **historisch gegroeide verbondenheid** van de SVF's met bepaalde sectoren. *De keuze van een zelfstandige voor een bepaald fonds is gelieerd aan de bedrijfstak waarin hij actief is (bvb. landbouw, vrije beroepen).*

Een ander element is de **inschakeling van een intermediaire actor** (zoals een boekhouder, of ondernemingsloket). *Deze kunnen de zelfstandige doorsturen naar een bepaald verzekeringsfonds indien hij bijvoorbeeld te kennen geeft geen specifieke voorkeur te hebben.* Elk ondernemingsloket is zo bijvoorbeeld te linken aan een zelfstandigenorganisatie en sociaal verzekeringsfonds.

De geïnterviewden benadrukken dat het principe van de vrije keuze hierdoor nog steeds geldt. De startende zelfstandige kan bijvoorbeeld aangeven zich te willen aansluiten bij een ander fonds dan dit waarmee het ondernemingsloket verbonden is, of kan, wanneer hij na verloop van tijd niet tevreden blijkt met het bestaande sociaal verzekeringsfonds – mits de wettelijke voorwaarden hieromtrent werden nageleefd – steeds vrij van fonds veranderen.

d) Afwezigheid van winstprincipe

De sociale verzekeringsfondsen zijn **non-profitorganisaties**. De overschotten die zij genereren dienen te worden overgedragen aan een reservefonds dat in tijd van nood kan aangesproken worden, of wanneer grote financiële investeringen zich aandienen.

2. Toezicht door de overheid

Het toezicht op de markt aan vraagzijde gebeurt door het RSVZ die de aansluitingsplicht controleert. Aan de aanbodzijde vallen de sociale verzekeringsfondsen onder toezicht van de DG Zelfstandigen die beschikt over de mogelijkheid tot het houden van een administratieve, financiële en boekhoudkundige controle op alle aspecten van de werking. Bovendien dienen de fondsen indien zij willen toetreden tot de markt, hiertoe de machtiging te verkrijgen en te voldoen aan bepaalde voorwaarden.

Belangrijk bij dit laatste is de controle op de beheerskosten die een belangrijke factor vormen in de concurrentie tussen de verschillende SVF's. Doordat de financiering hiervan niet gebeurt vanuit het stelsel, maar door de onderworpenen zelf betaald wordt, is het vanuit een sociale zekerheidslogica belangrijk dat de DG toezicht houdt – niet alleen op de financiële en boekhoudkundige besteding van de middelen, maar eveneens op de kwaliteit van de dienstverlening die hiertegenover staat.

HOOFDSTUK 4 – Vaststellingen en aanbevelingen

In dit laatste hoofdstuk worden in eerste instantie de opdrachten in het stelsel van de verschillende actoren schematisch weergegeven. Ten tweede worden de verschillende coördinatiemechanismen (hiërarchie, markt en netwerk) geanalyseerd en verder toegelicht. Een laatste deel van het hoofdstuk bevat een aantal elementen die reeds in het analytische gedeelte bij de vaststellingen van elk hoofdstuk kunnen worden teruggevonden en waaruit een aantal vraagstukken gegenereerd worden. Aan de vaststellingen of opmerkingen die binnen deze vraagstukken besproken worden, kunnen een aantal aanbevelingen gekoppeld worden. Deze hebben tot doel de optimalisering van de werking van de sturing en opvolging binnen het stelsel van de zelfstandigen.

1. Verdeling van taken binnen het stelsel der zelfstandigen

Volgende tabel die ook aan het begin van hoofdstuk twee werd getoond, vat de taakverdeling samen tussen de verschillende actoren, betrokken op de belangrijkste elementen van de werking van het stelsel van de zelfstandigen.

Taak / Sector	Gezinsbijslagen	Pensioenen	Gezondheidszorg	Faillissement
Gegevensbeheer	SVF	SVF	SVF	SVF
Toekenning rechten	SVF	RSVZ	SVF + Mut.	SVF
Uitbetaling prestaties	SVF	RVP	Mut.	SVF

Tabel 5 – Taakverdeling in het stelsel der zelfstandigen

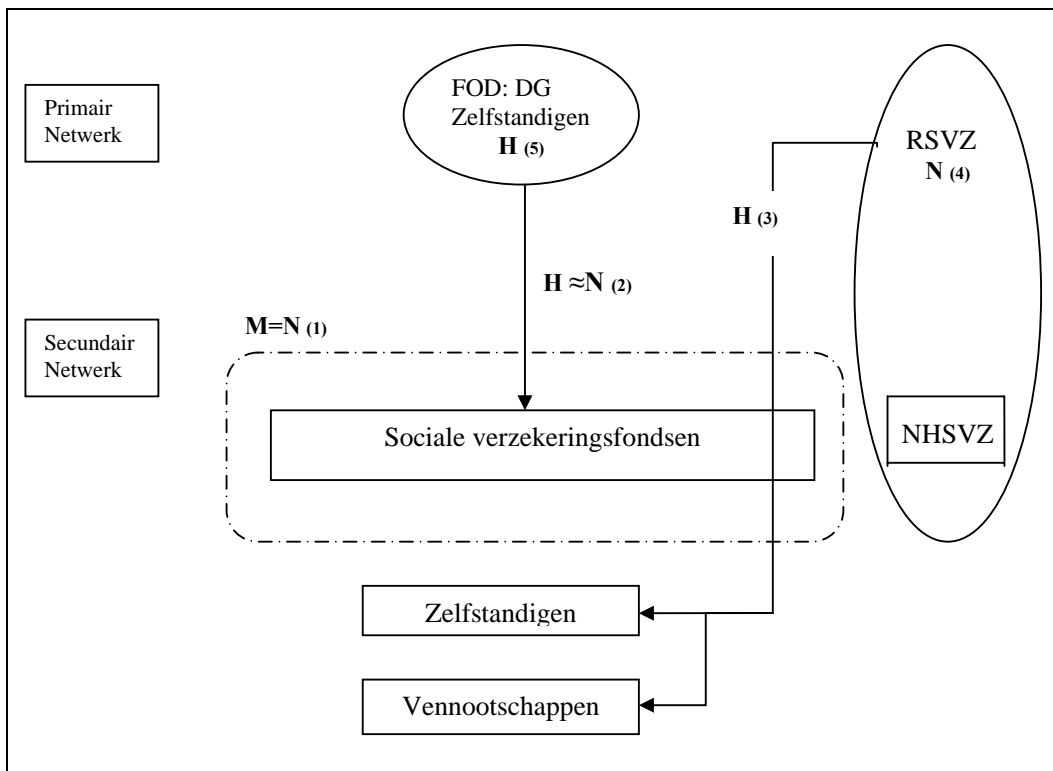
De centrale actoren in het stelsel betrokken op de uitvoering van de taken, zijn de sociale verzekeringsfondsen. De belangrijkste taak voor de SVF's betreft het gegevensbeheer. Op basis hiervan worden immers de rechten in het sociaal statuut bepaald. Het is hierbij niet enkel van belang dat de wijze waarop deze gegevens ingevoerd worden in de verschillende databanken of dossiers goed verloopt, maar dat de gegevens zelf correct zijn.

De toekenning van de rechten gebeurt, behalve voor de pensioenverzekering, eveneens door de fondsen.

- Voor de gezinsbijslagen gaan de SVF's de gezinstoestand na op basis van een formulier ingevuld door de zelfstandige, of eventueel door middel van een controle ter plaatse.
- Voor de ziekteverzekering worden de rechten vastgesteld op basis van de betaalde sociale bijdragen via het versturen van elektronische bijdragebons. Hier is het wel het ziekenfonds zelf dat bijvoorbeeld het verdere medische onderzoek kan voeren.
- Voor de faillissementsverzekering worden de rechten vastgesteld op basis van een verklaring vanwege de zelfstandige en het vonnis van faillietverklaring.

De uitbetaling van prestaties gebeurt door verschillende actoren, die elk op zich verantwoordelijk zijn voor de terugvordering van onverschuldigde betalingen. De sociale verzekeringsfondsen betalen de prestaties uit voor die sectoren waar zij ook de rechten voor vastgesteld hebben, behalve voor de tak ziekte- en invaliditeit. Daar zijn de mutualiteiten de traditionele uitbetalingsinstellingen.

2. Analyse van de coördinatie

Figuur 3 – Coördinatiemechanismen in het stelsel der zelfstandigen

Uit bovenstaande figuur kunnen een aantal vaststellingen gemaakt worden omtrent de wijze waarop de coördinatie in het stelsel verloopt. Deze worden hieronder besproken volgens de aanduidingen op de figuur.

1. De sociale verzekeringsfondsen voeren hun opdrachten uit in, enerzijds, een **quasi-marktsetting**. Hierbinnen staat het publieke belang voorop, maar fungeert concurrentie hoofdzakelijk als mechanisme om dit te bevorderen – eerder dan in te grijpen op de prijs van het product. De evolutie binnen het stelsel naar een kwalitatieve dienstverlening waarvoor de SVF's zich engageren en die verantwoord wordt naar de klant toe is een evolutie die de theorie volgt. Anderzijds zijn de sociale verzekeringsfondsen evenzeer betrokken op een **netwerkgericht stelsel**. Zij treden regelmatig in overleg met elkaar, ook wat de onderlinge werking betreft en moeten gezien worden als collega's die in een min of meer concurrentiële setting wedijveren om de nieuwe actoren die toetreden tot de quasi-markt. De sterke verbondenheid tussen de actoren in het secundaire netwerk, betekent met andere woorden een beperking op de concurrentiële elementen in de quasi-markt die het stelsel kenmerkt en die sowieso al minder competitief is dan de vrije markt.
2. De DG Zelfstandigen voert in hoofdzaak een **primaire controle** bij de sociale verzekeringsfondsen. Dit houdt in dat haar controleurs op zeer detaillistische wijze de dossiers bij de fondsen nakijken op mogelijke fouten. De controle omvat bovendien alle activiteiten van de fondsen. Het gaat niet enkel om een administratieve controle op het dossierbeheer, maar eveneens om een financiële en boekhoudkundige controle op de transacties bij de fondsen, zowel wat de sociale bijdragen van het sociaal statuut betreft, als wat de beheerskosten van de fondsen en de uitbetaling van prestaties aan de zelfstandigen aangaat. Hieruit kan worden afgeleid dat de controles op de verzekeringsfondsen vrij hiërarchisch van aard zijn. De nadruk van de controles door de DG ligt veel minder op de secundaire controle op de fondsen waarbij toezicht wordt gehouden op de beheerssystemen. Toch is deze vorm van controle aanwezig, wat erop wijst dat ook een **netwerkgerichte benadering** gehanteerd wordt. Bovendien beschikt de DG wel over sanctiemogelijkheden, maar worden deze niet steeds onmiddellijk toegepast en zijn eerder afhankelijk van de concrete omstandigheden waarin een fout van een SVF is voorgekomen. Dit is in lijn met de relatie tussen de verschillende actoren in het stelsel, die, zo het lijkt, toch vooral op een historisch gegroeid vertrouwen gebaseerd is.
3. De onderworpenen aan het sociaal statuut zijn verplicht zich hiervoor te verzekeren en aan te sluiten bij een van de veertien verzekeringfondsen. Op deze aansluitingsplicht wordt een controle gehouden door het RSVZ. Deze controle is hiërarchisch van aard en ook de sanctiemogelijkheden waarover het RSVZ beschikt, zijn dit via de ambtshalve aansluiting en de voorziene financiële sancties.

4. Het RSVZ functioneert zeer netwerkgericht. In de Raad van Beheer van de organisatie zijn alle actoren in het stelsel aanwezig. Bovendien zijn deze ook vertegenwoordigd in het overleg- en adviesorgaan binnen het stelsel, met name het Algemeen Beheerscomité. De klanten van het stelsel, de zelfstandigen-, gezins- en boerenorganisaties worden nauw betrokken bij de werking van de instelling en het stelsel, en ook de andere actoren, zoals de uitvoerders in het secundaire netwerk en de controledienst van de DG treden hierbij in overleg met elkaar. Deze netwerkgerichte aanpak zorgt ervoor dat het RSVZ steeds verantwoording dient af te leggen aan de organisaties van zelfstandigen, en de gezinsorganisaties.

5. De interne werking bij de DG kan geclassificeerd worden als hiërarchisch van aard. De DG maakt deel uit van de overheid, als entiteit binnen de FOD Sociale Zekerheid. Er zijn geen interne overlegorganen met de andere actoren uit het stelsel die de werking evalueren, en er is geen beheersovereenkomst op basis waarvan een aantal parameters voor de goede werking met de overheid werden onderhandeld.

3. Vraagstukken

Uit de analyse werden reeds verschillende opmerkingen geformuleerd omtrent de opdrachten en het beheer van toepassing op de uitvoering van het sociaal statuut. Hieruit kunnen enkele belangrijke vraagstukken worden gegenereerd omtrent de opvolging en begeleiding van het secundaire netwerk in het stelsel der zelfstandigen. Deze worden hieronder behandeld.

Belangrijke opmerking is dat de verschillende vraagstukken steeds kunnen worden teruggebracht tot het evenwicht dat in het stelsel wordt gehanteerd (en eventueel zou kunnen herbekeken worden) tussen de vrije werking van de sociale verzekeringsfondsen en een hiërarchische benadering waarbij controle en sturing vanwege de overheid versterkt wordt.

3.1. Wat met de controle door de DG?

Er zijn twee belangrijke vragen die zich hier opwerpen. Een eerste betreft de effectieve controlecapaciteiten van de DG. Een tweede heeft betrekking op de positie van deze controle in het stelsel. Beide elementen zijn verbonden met elkaar.

Er kan worden vastgesteld, en ook de geïnterviewde actoren erkennen dit in zekere mate, dat er sprake is van **informatieasymmetrie tussen de DG en de fondsen**. Op dit ogenblik ligt de controle op de activiteiten van de fondsen bij de DG die als instantie zelf niet betrokken is op de concrete werking

van het stelsel. Voor haar controles is zij afhankelijk van informatie uit het stelsel. Deze is afkomstig van het RSVZ en – vooral – van de SVF's, die voor het geheel van het stelsel de authentieke gegevens beheren. De informatieasymmetrie doelt erop dat het verschil in beheerssystemen bij de fondsen en de afstand van de DG van de werking van die fondsen, de kosten zou kunnen verhogen voor het controleren van de gegevens.

Deze informatieasymmetrie kan met andere woorden mogelijk leiden tot een suboptimale controlecapaciteit bij de DG. In een overheidssector waar sociale bescherming centraal staat, is het van groot belang dat de overheid ook over voldoende middelen en mogelijkheden beschikt om die sociale bescherming te garanderen. Opdat de controlemogelijkheden van de DG voldoende zouden zijn, is het belangrijk dat de toegang tot de informatie op basis waarvan de controles gevoerd worden, kosteneffectief is. Hiervoor kunnen twee mogelijke sporen worden gevolgd.

- Een eerste mogelijke oplossing houdt de taakverdeling tussen de actoren zoals ze is, maar versterkt de controlemogelijkheden rechtstreeks. (de informatie in het stelsel wordt dichter bij de DG gebracht)
  - Een tweede mogelijkheid voorziet een integratie van controle- en beheersbevoegdheden en leidt zo onrechtstreeks tot een verhoging van de controlemogelijkheden. (de DG wordt dichter bij de informatie gebracht in het stelsel)
1. Een eerste mogelijke oplossing is om voor de DG de toegang tot de **informatiebronnen van haar controles minder afhankelijk te maken van de sociale verzekeringsfondsen**. Op dit ogenblik liggen de meerderheid van de authentieke gegevens bij de fondsen. Het ARZA bevat authentieke gegevens uit de werking van het RSVZ, maar is over het algemeen slechts een kopie van een beperkt aantal gegevens vanuit de fondsen die regelmatig, maar soms onvoldoende, worden bijgewerkt. Een versterking van de controlecapaciteit via het ARZA biedt daarom onvoldoende mogelijkheden. De oprichting van een loopbaandatabank was aanvankelijk een mogelijk spoor om de toegang tot informatie in het stelsel te vergroten en efficiënter en systematischer te maken, hoewel het ook hier een kopie van de gegevens bij de fondsen betrof. De loopbaandatabank in het RSVZ, evenals het project rond vzw SIGeDIS voorzagen immers de integratie van loopbaangegevens en financiële gegevens, zoals dit bij de fondsen intern het geval is, en zouden per kwartaal worden aangevuld met informatie vanuit de fondsen.

Het voordeel van een dergelijke regeling is dat de kosteneffectiviteit van de controles verhoogd wordt. Het nadeel van deze oplossing is dat er geen onmiddellijke oplossing voor de beperkte middelen bij de DG gevonden wordt doordat de kost van de controles nog steeds ten laste van de centrale overheid blijven vallen en deze in de mate van het mogelijke beperkt wordt.

De integratie van de financiële bijdragegegevens is echter niet meer voorzien, er wordt enkel voorzien in het integreren van de bedrijfsinkomsten op basis waarvan de bijdragen of het pensioen werden berekend. Het onderzoeksteam wil hierop benadrukken dat de onafhankelijke beschikbaarheid van alle authentieke gegevens de controles door de DG zou kunnen optimaliseren en dat het mogelijk aangewezen zou zijn hier in de toekomst in te voorzien.

2. Een tweede mogelijke oplossing houdt een administratieve herstructurering van het stelsel in. Dit is ook wat het Rekenhof (2008:42-44) voorziet als mogelijke optie door te pleiten voor het in overweging nemen van een mogelijke integratie van de inspectiedienst van de DG in het RSVZ, die dan onmiddellijk toegang heeft tot de gegevens in het stelsel, als beheerder ervan.

Het voordeel is dat de controles hierdoor binnen de werking van het stelsel zelf zouden gebeuren, wat de toegang tot informatie zou versterken en daarmee in principe ook de effectiviteit ervan. Bovendien zou de financiële kost voor deze controles ten laste van het stelsel vallen en niet meer ten laste van de centrale overheid, wat een responsabilisering betekent voor dat stelsel en waardoor de noodzaak van voldoende controlemiddelen benadrukt wordt. Het nadeel van deze oplossing is de aanwezigheid van de gecontroleerde sociale verzekeringsfondsen in de Raad van Beheer van het RSVZ en de mogelijke belangenvermenging die hieruit zou kunnen volgen. Bovendien dient het NHSVZ een afzonderlijke organisatie met rechtspersoonlijkheid te worden, omdat de controleur niet tevens de gecontroleerde kan zijn.

Beide denkpijlers bieden voor en nadelen waarvan het onderzoeksteam belangrijk vindt dat erop wordt gewezen. De voordelen van de twee mogelijkheden om de controle in het stelsel te versterken zouden kunnen gezien worden als de nadelen van de andere optie. Welke ook de oplossing zij, belangrijk is dat er aandacht wordt besteed aan de controlecapaciteit in het stelsel en dat er daarnaast voldoende middelen ter beschikking worden gesteld om hieraan tegemoet te komen. De overheid heeft immers als taak de sociale bescherming van de onderworpenen aan het sociaal statuut te garanderen.

3.2. De financiering van de fondsen gekoppeld aan kwaliteitsindicatoren?

1. Een van de belangrijkste evoluties in het stelsel is voor het onderzoeksteam de voorziene koppeling van de kwaliteit van de dienstverlening geleverd door de fondsen aan de middelen voor de werking hiertoe. De focus op de dienstverlening en de kwaliteit hiervan leidt tot een verhoogde transparantie in het stelsel en een verbeterde marktwerking, waardoor de groeistrukturen binnen de fondsen zouden kunnen worden geprikkeld en de kwaliteit van de dienstverlening mogelijk verder gestimuleerd wordt.

De focus op de kwaliteit van de dienstverlening vormt een **mechanisme om de marktwerking te stimuleren** – en dit onrechtstreeks, via de **verhoogde transparantie**. De gehanteerde kwaliteitscriteria bieden de zelfstandige de mogelijkheid om zijn keuze voor een bepaald sociaal verzekeringsfonds op geïnformeerde wijze te bepalen. De dienstverlening waarop hij recht heeft, zou immers door de fondsen bekend worden gemaakt. Op basis hiervan kan dan mogelijk ook een oordeel volgen door de zelfstandige over de geleverde diensten en hun kwaliteit. De fondsen worden hierdoor aangespoord een zo kwaliteitsvolle dienstverlening te bieden, tegen een prijs die zij naar de klant toe kunnen verantwoorden.

De voorziene herfinanciering zou met andere woorden kunnen betekenen dat de concurrentie tussen de verschillende fondsen meer op vlak van kwaliteit zal komen te liggen, eerder dan nu het geval is, op vlak van kwantiteit – met name afhankelijk van de hoogte van de beheerskosten.

Ten tweede zou de invoering van kwaliteitscriteria een **heroriëntering voor de controles door de DG** kunnen betekenen. De criteria laten immers niet enkel de zelfstandigen toe een oordeel te vormen over de werking van de fondsen, maar bieden de DG eveneens een maatstaf aan de hand waarvan de activiteiten en de kwaliteit van de dienstverlening kunnen geëvalueerd – en indien nodig gesanctioneerd – worden. De kwaliteitscriteria zouden met andere woorden de controlefocus van de DG kunnen doen verschuiven naar kwalitatieve elementen, eerder dan op bepaalde prestatieparameters gericht te zijn, zoals nu het geval is via de performantiecriteriën. Er dient te worden opgemerkt dat deze kwalitatieve aspecten echter minder gemakkelijk te meten en te beoordelen zijn, wat ook geldt voor het uitvoeren van de controle hierop. De opmerking van het onderzoeksteam betreft met andere woorden de mate waarin de herfinanciering van de beheerskosten zou kunnen gebruikt worden door de overheid om de SVF's verder te **responsabiliseren**. In andere sectoren van de sociale zekerheid werd deze trend naar responsabilisering reeds ingezet.

Samengevat, is dus ook hier weer het evenwicht van groot belang tussen het vrijwaren of verhogen van de vrije werking van de fondsen en de mate waarin de overheid de sociale bescherming van de burger dient te garanderen door in te grijpen op die werking. Bovenstaande bespreking houdt in dat de garantie op sociale bescherming vanuit twee wijzen benaderd kan worden.

- Enerzijds kan deze overgelaten worden aan de marktmechanismen, waarbij door middel van transparantie de vrije keuze door de zelfstandige zou kunnen gebeuren en de kwaliteit van de werking van de fondsen verzekerd wordt (zoals bijvoorbeeld het geval is in de sociale zekerheidssector van de arbeidsongevallen).

- Anderzijds kan de overheid ervoor opteren om de kwaliteit van de dienstverlening op een meer hiërarchische wijze op te leggen via responsabiliseringscriteria gekoppeld aan de beheerskosten (zoals bijvoorbeeld bij de werknemers in de sector van de kinderbijlagen en ziekte- en invaliditeit het geval is).
2. In tweede instantie zou kunnen nagedacht worden over de financieringsgrond van de sociale verzekeringsfondsen. Op dit ogenblik wordt deze uitgedrukt in een percentage van de sociale bijdragen die door de individuele zelfstandigen dienen te worden betaald voor hun sociaal statuut. Om de ongelijke inkomstenverdeling van de fondsen ten gevolge van de verschillen in marktaandelen en naar aanleiding van marktsegmentering tegen te gaan, evenals de druk op de financiering van de fondsen ten gevolge van een toename in vrijstellingen op de bijdragen te verlichten, zou ervoor kunnen gopteerd worden om de financiering van de werkingskosten via een aansluitingsbijdrage te genereren, zoals ook door de SVF's als mogelijkheid naar voren werd geschoven. Deze aansluitingsbijdrage zou dan in principe dezelfde kunnen zijn voor alle aangeslotenen van een bepaald fonds en afhankelijk kunnen zijn van de maximale werkingskosten van die fondsen, zoals bepaald via de audit.

3.3. Wat met de complexiteit van het systeem?

Het systeem is vanuit sturingsoogpunt algemeen bekeken vrij complex op verschillende domeinen, bijvoorbeeld betreffende de verdeling van bevoegdheden over de verschillende actoren in het stelsel, de wetgeving die niet steeds eenduidig is en constant onderhevig is aan allerhande aanpassingen en wijzigingen, of de bijdrageberekening die gebeurt op basis van de inkomsten van drie jaar terug. Voor de zelfstandige is dit veel minder het geval. Hij heeft één aanspreekpunt, zijn sociaal verzekeringsfonds, en is daarenboven actief medespeler in de organisatie van en het beheer van zijn sociale zekerheid.

Een van de elementen waar het onderzoeksteam naar wil verwijzen en die, ook hier, eveneens in het rapport van het Rekenhof naar voor komen, zijn de **transfers van bijdragen** tussen de verschillende SVF's en het RSVZ. Deze zorgen niet alleen voor een **complexe financiële situatie** met gecompliceerde transacties, maar leiden er eveneens toe dat de centrale, beherende instelling in het stelsel, het RSVZ, afhankelijk is van die financiële overdrachten uit het secundaire netwerk voor de financiering van dat stelsel.

Het Rekenhof pleit hierbij voor de rechtstreekse overmaking van betalingen vanwege de zelfstandigen aan het RSVZ, waarbij dan in tweede instantie pas de beheerskosten aan de fondsen zou worden

overgemaakt. Deze mogelijkheid verhoogt de financiële transparantie in het stelsel en betekent een verhoogde sturingscapaciteit ten aanzien van de sociale verzekeringsfondsen. Zij worden hierdoor immers voor de financiering van hun werkingskosten afhankelijk van de overdracht van middelen uit het primaire netwerk.

Opmerking

Het RSVZ geeft aan hier geen voorstander van, gezien de extra belasting die dit systeem met zich mee zou brengen.

Het behoud van de bestaande situatie met overdracht van financiële middelen van het secundaire naar het primaire netwerk, of de door het Rekenhof voorziene oplossing waar de financiële stromen van het primaire naar het secundaire netwerk lopen, vormen beide opnieuw een uiting van de evenwichtsoefening die in het stelsel verder zal dienen te worden gemaakt tussen de vrijheid van de sociale verzekeringsfondsen aan de ene kant, en de opdracht van de overheid om de sociale bescherming te garanderen via financiële of andere controlemechanismen.

In dit kader en eveneens aansluitend op punt 3.2., lijkt het voor het onderzoeksteam interessant dat de actoren in het stelsel misschien zouden kunnen nadenken over een **evolutie van een controle op de inning naar een controle op de doorstorting** vanwege de fondsen aan het RSVZ. Deze evolutie erkent het vrije karakter van de fondsen en van hun werking, evenals de omstandigheden die zich in de praktijk bij de inningsplicht van de fondsen kunnen voordoen en die niet door de performantiecriteriën gevat worden.

Op dit ogenblik gebeurt de controle op de sociale bijdragen in twee instanties. Een eerste keer via het toezicht op de inning door de fondsen, door middel van de performantiecriteriën, een tweede keer via een financiële controle op de transfers naar het RSVZ. De performantiecriteriën houden geen rekening met de kwaliteit van de dienstverlening en zijn uitsluitend gericht op de kwantiteit van de prestaties. De wijze waarop de fondsen tot de inning komen, is in principe echter niet van belang voor het stelsel. Wat wel telt is dat de middelen waarover het stelsel zou moeten beschikken ook daadwerkelijk aanwezig zijn. Hoe de fondsen hiertoe komen, en welke middelen zij hier al dan niet toe hebben ingezet zou bij een controle op de doorstorting naar het RSVZ niet meer gecontroleerd dienen te worden. Dit betekent niet dat er geen controle op de geïnde bedragen meer plaats vindt. Deze gebeurt in een dergelijk systeem op een ander moment, met name wanneer de middelen worden overgemaakt aan het stelsel, waarbij dan een “*matching*” plaats vindt tussen de overgemaakte en over te maken middelen. Een dergelijk systeem veronderstelt wel dat de DG over voldoende en onmiddellijk raadpleegbare informatie beschikt omtrent de over te maken sociale bijdragen, zodat de controles effectief zouden zijn.

Opmerking

De DG Zelfstandigen merkt op dat een controle op de inning, gekoppeld aan een controle op de doorstorting een meer sluitend systeem lijkt dan het voorstel dat hierboven wordt geschetst. Enkel de laatste fase in het proces controleren lijkt de DG niet opportuun. Zeker in het kader van de performantiecriteriën en het toezicht op de klantgerichtheid van de fondsen, is het belangrijk ook de manier waarop zij tot inning komen te controleren.

Deze optie is uiteraard niet de enige mogelijke oplossing voor een vereenvoudiging van de complexiteit van het systeem omtrent de inning en doorstorting van bijdragen. Een **vereenvoudiging van het huidige systeem** met performantiecriteriën is eveneens een optie. Er zou daarbij kunnen worden afgestapt van de resultaatsverbintenis die deze criteria inhouden, en de inspanningsverbintenis die de fondsen aangaan bij de inning van de sociale bijdragen kunnen benadrukken. Daarbij zou de naleving van het handvest van de sociaal verzekerde bijvoorbeeld een belangrijke plaats kunnen krijgen.

Het onderzoeksteam wil, ten slotte, benadrukken dat het al dan niet behouden van de controlepunten op de werking van de fondsen afhankelijk is van de keuze die wordt gemaakt tussen

- het vrijwaren van de vrije werking van de fondsen – en, met andere woorden, de mate waarin de marktmechanismen vrij kunnen spelen in het verkrijgen van een optimale dienstverlening,
- of
- het verkiezen van een meer hiërarchisch gericht systeem waarbij de overheid via de controle op de activiteiten en de aanwending van specifieke richtlijnen een goede dienstverlening garandeert.

Referentielijst

Wetgeving

- KB nr.38 van 27 juli 1967 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen (*KB nr.38*)
- KB nr. 72 van 10 november 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen (*Pensioenwet Zelfstandigen*)
- KB van 19 december 1967 houdende algemeen reglement in uitvoering van KB nr.38 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen (*ARS*)
- KB van 22 december 1967 houdende het algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioenen der zelfstandigen
- Wet van 15 mei 1984 houdende maatregelen tot harmonisering in de pensioenregelingen
- Wet van 30 december 1992 betreffende diverse bepalingen
- KB van 30 januari 1997 betreffende het pensioenstelsel der zelfstandigen met toepassing van de artikelen 15 en 27 van de wet van 26 juli 1996 tot modernisering van de sociale zekerheid en tot vrijwaring van de leefbaarheid van de wettelijke pensioenstelsels en van artikel 3§1,4° van de wet van 26 juli 1996 strekkende tot realisatie van de budgettaire voorwaarden tot deelname van België aan de Europese en Monetaire Unie.
- Wet van 11 mei 2003 tot wijziging van diverse bepalingen betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers en zelfstandigen met het oog op de uitvoering van het principe van de eenheid van loopbaan
- KB van 19 juli 2006 houdende de Tweede Bestuursovereenkomst (2006-2008) van het Rijksinstituut voor de sociale verzekering der zelfstandigen (Tweede Bestuursovereenkomst)

Ministeriële richtlijnen

- P.52.3/00.15, (08.11.2000), Nota aan de sociale verzekeringsfondsen voor zelfstandigen, *Betreft: Overdrachten van fondsen*, 20p.
- P.52.3/00.18, (08.11.2000), Nota aan de sociale verzekeringsfondsen voor zelfstandigen, *Betreft: Gemeenschappelijke kosten en voorschotten aan de gedecentraliseerde vestigingen*, 8p.
- P.760/05/16, (04.08.2005), Nota aan de sociale verzekeringsfondsen voor zelfstandigen, *Betreft: Algemene richtlijnen aan de sociale verzekeringsfondsen inzake inning en invordering van de bijdragen*, 11p.

Geraadpleegde documenten

- ACERTA, 2007, *Jaarverslag 2006*, Dereume Printing, 54p.[pdf]
- ADMB, “Lancering nieuwe gezamenlijke internetsite” in *ADMBInfo*, 32p.
(http://issuu.com/admb/docs/admb_info_2006_05/8)
- ALGEMEEN BEHEERSCOMITE, 2008, *Charter voor goede dienstverlening*, 5p. [pdf.]
- BEKKERS, MALTHA, BRENNENRAEDTS & GILLEBAERD, 2007, *Productmarkten en marktsegmentering bij zakelijke telecommunicatiediensten*, 73p. [pdf.]
- FEDERALE OVERHEIDSDIENST SOCIALE ZEKERHEID, 2006, Titel II: Het stelsel van de zelfstandigen, 14p. [pdf.]
(www.socialsecurity.fgov.be/docs/nl/publicaties/overzicht/2006/zelfstandigen.pdf)
- FEDERALE OVERHEIDSDIENST SOCIALE ZEKERHEID, 2008(1), “Alternatieve financiering” in *Gedeeltelijke voorpublicatie van het Vade Mecum van de financiële en statistische gegevens over de sociale bescherming in België, editie 2009*, 6p.
(http://www.socialzekerheid.fgov.be/docs/nl/publicaties/vademecum/2008/alt_fin_nl.pdf)
- FEDERALE OVERHEIDSDIENST SOCIALE ZEKERHEID, 2008(2), “De stelsels van sociale bescherming” in *Gedeeltelijke voorpublicatie van het Vade Mecum van de financiële en statistische gegevens over de sociale bescherming in België, editie 2009*, 79p.
(http://www.socialsecurity.fgov.be/docs/nl/publicaties/vademecum/2009/at_begroting_2009.pdf)
- KRUISPUNTBANK VAN DE SOCIALE ZEKERHEID, 2006, *Consultatie van het algemeen repertorium der zelfstandigen (ARZA-bestand) bij het RSVZ door de instellingen van sociale zekerheid*, 62p. [pdf]
- PIETERS, D. & SCHOUKENS, P., 2006, *Triptiek sociale zekerheid. De beginselen van socialezekerheidsrecht en hun toepassing in België en Nederland*, Acco, Leuven, 282p.
- REKENHOF, 2008, *Private sociale verzekeringsfondsen voor zelfstandigen. Controle door de overheid*, Brussel, Peeters, 49p.
- RIJKSDIENST VOOR PENSIOENEN, 2008, *Jaarverslag 2007*, Brussel, RVP, 88p. [pdf.]
- RIJKSINSTITUUT VOOR DE SOCIALE VERZEKERINGEN DER ZELFSTANDIGEN, 2007, *Jaarverslag 2006*, Brussel, RSVZ, 89p.
- RIJKSINSTITUUT VOOR DE SOCIALE VERZEKERINGEN DER ZELFSTANDIGEN, 2008, *Jaarverslag 2007*, Brussel, RSVZ, 94p.
- VAN LANGENDONCK, J., 2008(a), “Het Belgische model van de sociale zekerheid: een kritische appreciatie” in *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, pp.43-71
- VAN LANGENDONCK, J., 2008(b), *Een rechtmatige financiering van de sociale zekerheid*, K.U.Leuven, Instituut Sociaal Recht, 13p. [pdf.]

VAN LIMBERGHEN, G. & VERHEYDEN, E., 2004, *Ambtenaar, werknemer of zelfstandige in het sociale zekerheidsrecht. Vergelijkende studie van de sociale verzekeringsystemen voor ambtenaren, werknemers en zelfstandigen*, Brugge, Die Keure, 486p.

VERDEYEN, V., 2008, *Overheidssturing van de socialezekerheidsinstellingen: mogelijkheid en instrumenten*, Leuven, K.U.Leuven [diss.Doc], 748p.

Geraadpleegde websites

- <http://www.acerta.be> (Acerta Sociaal Verzekeringsfonds)
<http://www.ikbenzelfstandige.be> (Acerta Sociaal Verzekeringsfonds)
<http://www.bibf.be/> (Beroepsinstituut voor Erkende Boekhouders en Fiscalisten)
<http://www.pdr.be> (Boekhoudkantoor Patrick De Rop)
<http://www.werk.belgie.be> (Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg)
<http://www.socialsecurity.fgov.be> (Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid)
<http://www.ksz.fgov.be> (Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid)
<http://www.managementissues.com> (Managementissues)
<http://www.rsvz.be> (Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen)
<http://www.sigedis.be> (Sociale Individuele Gegevens – Données Individuelles Sociales)
<http://www.unizo.be> (Unie van Zelfstandige Ondernemers)
<http://www.synergie4.be> (Vereniging der Sociale Verzekeringsfondsen der Zelfstandigen)
<http://www.xerius.be> (Xerius Sociaal Verzekeringsfonds)
<http://www.ondernemingsloket.partena.be> (Partena Ondernemingsloket)